

Öfke

KASIM 2018 / SAYI 8

www.gazeteduvar.com.tr
duvardibi

Selamlar,

Gazete Duvar yayına başladığı günden bu yana sadece enformatik içeriği değil, o içeriklerin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli düşünsel, uzmanlığa dayalı içeriğin üretim ve sunumuna da önem vermeye gayret etti. İnternetin sağladığı hızlı enformasyon ve bilgi akışının yararlarının yanı sıra, bir müddet sonra baş edilmesi zor bir kargaşaya, en özetle aranan şeyin bulunmasını güçleştiren bir entropiye yol açmak gibi zararlı yönleri de olduğu malum. Bu güçlüğü aşabilmek için başladığımız, Forum sayfalarında kullanılan metinlerin bir derlemesinden oluşan dergimizin sekizinci sayısının başlığı 'Öfke'.

Orbay Soydan, Ezgi Uzun, Halûk Sunat, Gülgün Türkoğlu, Hamza Celâleddin, Serdar Ulaş Bayraktar, Uğur Aflay, Belgin Cengiz, Doğukan Özdemir, Orhan Gazi Ertekin, Perihan Öncü, Cemalettin Canlı, Burak Bilgehan Özpek, Tezcan Durna ise sekizinci sayımıza katkıda bulunan isimler.

Her zaman dediğimiz gibi: Gayret bizden himmet okurdan... İyi okumalar.

Yayın Tarihi: Kasım 2018

Genel Yayın Yönetmeni: Ali Duran Topuz

Yayına Hazırlayan: Cennet Sepetci

AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına Yayın Sahibi: Vedat Zencir

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ömer Araz

Katkıda Bulunanlar: Orbay Soydan, Ezgi Uzun, Halûk Sunat, Gülgün Türkoğlu, Hamza Celâleddin, Serdar Ulaş Bayraktar, Uğur Aflay, Belgin Cengiz, Doğukan Özdemir, Orhan Gazi Ertekin, Perihan Öncü, Cemalettin Canlı, Burak Bilgehan Özpek, Tezcan Durna

Yönetim Yeri: Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635

Duvar Dibi Dergi'de yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

<https://gazeteduvar.com.tr>
info@gazeteduvar.com.tr

Bu sayıda...

5

Uğur Mumcu gibi öfkemizi
büyütmeliyiz

10

İran'ın öfkesi neden hizipler üstüydü?

18

Mağdurların ve madunların
öfkesi*

23

Kızmak sağlıklı öfkelenmek sağlıksızdır

27

Nietzsche'nin 56'sı ve
Hitler'in 56'sı

31

Serdar Ulaş Bayraktar: Nefretimi
kazanamayacaksınız!

35

Godot'yu yakarken

42

Noktasız hikâyeler

45

Hacer nerede?

48

Devlet tribün sesleri ile hukuk inşa eder mi?

Bu sayıda...

51

Solda 'ayrışma' çağrısı

58

İfhamü men la yefhem

64

Öfkesi güzel bir insan: Zakir Koçak

68

Nietzsche ve

Schopenhauer'da feminizm

71

Saadet AKP'lilere fani olduklarını hatırlatıyor

77

Ünlülere kızmanın

dayanılmaz cazibesi ve

öfkenin kıymeti üzerine

81

Kadın sahiplenir, erkek teslim olur

85

Kitaplarda 'Öfke'...

Uğur Mumcu gibi öfkemizi büyütmemeliyiz

24 Haziran sonrası yılgınlık yaşayanları bunları biliyor mu? Eski Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay fikirlerinden dolayı Uğur Mumcu'yu yakın markaja almıştı. Pek, Uğur Mumcu ne yaptı? Bu olaydan sonra bir daha üniversiteye dönmedi. Kendi deyimiyile "öfkem o kadar büyük ki bunu bir üniversite kampüsünden haykırmam güç" dedi.

ORBAY SOYDAN

Tarih 20 Ekim 1991

Yapılan genel seçimlerde bütün partiler yüzde 30'un altında oy aldılar. Seçmenin hiçbir partiye iktidarı tek başına teslim edecek kadar güvenmediği ortaya çıktı.

Türkiye, Kürt sorunu, demokrasiye erişememe ve ekonomik bunalım içerisindeydi.

Körfez Savaşı'nın yıkıcı etkileri bölge üzerinde hissedilmeye devam ediyordu.

6 | duvardibi

1991 seçimlerinden sonra enflasyon kritik seviyeye ulaşmıştı. Yaşananlar bugün yaşadıklarımızdan farksızdı...

Tarih 24 Aralık 1989

Basında Hakkari'nin İkiyaka Köyü'nde PKK'lılar tarafından 13'ü çocuk, 6'sı kadın 19 kişinin vahşice öldürüldüğü yer aldı. Bu korkunç olayı Çevrimli Katliamı, Pazarcık Katliamı ve Cevizdalı Katliamı izledi.

Bitlis'in Cevizdalı Köyü'nde baskında PKK'lılar çocuk ve kadınların bulunduğu 30 kişiyi vahşice öldürüp, köyü ateşe vermişlerdi.

Artık PKK ile "mücadele çok farklı olacaktı."

PKK'ya karşı gayri nizami harp verilmesi savunuluyordu.

Bunları faili meçhul cinayetler, yargısız infazlar, gözaltında kaybolmalar, boşaltılan köy ve mezralar, basılan sendika, dernek ve gazeteler izledi.

1990'lı yılların ilk gazeteci kurbanı Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Çetin Emeç oldu. Terörün başka bir kurbanı Cumhuriyet yazarı Uğur Mumcu'ydu.

Uğur Mumcu Özel Harp Dairesi ve Kontrgerilla ile ilgili iddiaları araştırıyordu. Bu cinayetlerin faillerinin iktidar ve devlet olduğunu öne sürüyordu.

2013 yılında Birgün gazetesinden Berna Şahin'e konuşan dağ komandosu T.A'nın ifadesine göre ise devlet kendilerine yardım etmeyen bir köyü yakmıştı.

Sonradan ortaya çıktı; hazırlanan ölüm listesinde de aralarında gazeteci Mehmet Ali Birand'ında bulunduğu 54 kişinin adı geçiyordu.

Tarih 25 Şubat 2013

Eski Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'a suikast iddiasıyla Özel Harp Dairesi belgelerinin mahkeme tarafından istenmesi üzerine dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüşen Genelkurmay eski Başkanı Necdet Özel, Kasım'daki YAŞ toplantısında bunları lağvederek açığa çıkmasının önüne geçti.

Daha sonra faili meçhul cinayetlerle anılan ve 90'ların meşhur Kontrterör Dairesi'nin yeniden teşkilatlanmaya çalıştığı orta çıktı.

//

2013 yılında Birgün gazetesinden Berna Şahin'e konuşan dağ komandosu T.A'nın ifadesine göre ise devlet kendilerine yardım etmeyen bir köyü yakmıştı. Sonradan ortaya çıktı; hazırlanan ölüm listesinde de aralarında gazeteci Mehmet Ali Birand'ında bulunduğu 54 kişinin adı geçiyordu.

“
 Daha önce başka bir yazıda aktardığım gibi; bir şey anlatırsanız bunla ilgili bir yargıya varılması kaçınılmazdır. Çünkü ünlü filozof Theodor Adorno’nun tespitiyle her bilgi algı kapılarını aralar. Bu yüzden siyasi kültürümüzün derinliklerine inmeye devam ediyorum...”

Bu iddiayı ortaya atan Gezi olayları sırasında Sapanca’da Doğan Haber Ajansı’na konuşan eski MİT Kontrterör Daire Başkanı Mehmet Eymür’den başkası değildi.

Eymür verdiği röportajda şöyle diyordu: “Öbürleri geldi kapattı. Bir istikrarsızlık var. Bu nedenle kapatılan Kontrterör Dairesi’ni hükümet yeniden kurmaya, teşkilatlandırmaya çalışıyor.”

Bu açıklamayı; Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Dağlıca saldırısı sonrası “bundan sonra mücadele çok farklı olacak, kararlı olacak” açıklaması, hendek olayları, tekrar seçim, şehirlerde patlayan bombalar, Tahir Elçi suikastı, darbe girişimi, OHAL, başkanlık sistemine geçiş ve sonra tekrar erken seçim izledi.

Ne diyordu Erdoğan o dönemki çok tartışılan açıklamasında “Eğer 400 milletvekili alabilecek veya anayasayı inşa edecek sayıyı bir siyasi parti yakalamış olsaydı bu durum bugün çok farklı olurdu.”

Daha önce başka bir yazıda aktardığım gibi; bir şey anlatırsanız bunla ilgili bir yargıya varılması kaçınılmazdır. Çünkü ünlü filozof Theodor Adorno’nun tespitiyle her bilgi algı kapılarını aralar.

Bu yüzden siyasi kültürümüzün derinliklerine inmeye devam ediyorum...

Yıl 1912

Osmanlı’da gizli bir örgüt olan Halaskar Zabitan grubu hükümete ve meclise karşı harekete geçmişti. Grubun amacı İttihat ve Terakki’yi iktidardan uzaklaştırmaktı.

Hükümet ise Arnavutluk isyanı ve bazı Arnavut mebuslarının da isyanı desteklemesi ile çözülmeye başlamıştı.

Haliyle mevcut durum yeni seçim tartışmalarını beraberinde getirdi.

İttihat ve Terakki karşıtı gazeteler İttihatçıların karıştığı seçim hilelerini ve yolsuzlukları yeniden gündeme getirdiler.

İttihatçılar gazeteci öldürmek, Trablusgarp’ı satmak, hazineden para çalmak ve baskıcı bir rejim kurmakla suçlanıyordu.

Hürriyet ve İtilaf yanlısı gazetelere göre İttihatçılar halkını soyan “Şirket-i inhisariye” idi.

8 | duvardibi

Osmanlı'ya hürriyeti getiren ve parlamentoyu kuran İttihat ve Terakki'nin düştüğü durum ibretlikti. Hürriyet ve demokratikleşme adımları yerini iktidar hırsı ve baskıcı bir rejime bırakmıştı. Bu kez seçimlerin İtilafçıların umduğu gibi gerçekleşeceği görülüyordu.

Ancak İtilafçıların umutla beklediği bu seçim gerçekleşmedi. 15 Ekim 1912'de Balkan Devletleri Osmanlı'ya savaş açtı. Bunun üzerine geçici Ahmet Muhtar Paşa hükümeti seçimleri ertelediğini duyurmak zorunda kaldı.

Sonradan İttihatçıların organize ettiği iddia edilen 23 Ocak 1913 Babıali Baskını yaşandı.

Bu esnada muhalefete yapılan baskı ve soruşturmalar ertelenen erken seçim öncesi Hürriyet ve İtilaf Fıkrası'nın dağılmasıyla sonuçlandı.

Ertelenen seçimlere ancak 1914 yılında İttihat ve Terakki'nin tek partili yönetimiyle gidilebildi.

İttihatçılar iktidarı tamamen ele geçirdikten sonra ise milliyetçi bir siyaset izledi. Türk Ocağı gibi milliyetçi kültür dernekleri kuruldu, yerli ve milli girişimcilik ve kooperatifçilik desteklendi.

Krizdeki Osmanlı maliyesini kurtarmak için zenginleşen gayrimüslimlerin servetlerine göz dikildi.

En önemli gelişme ise 5 Ağustos 1914 tarihinde yaşandı. İttihatçıların seçimleri kazanmasında çok etkili olduğu iddia edilen gayri-nizami harp unsuru Teşkilat-ı Mahsusa, Harbiye Nezareti'ne bağlı resmi bir örgüte dönüştü.

Bundan sonra eski bir yer altı unsuru olan teşkilat, İttihatçıların iktidarda kalması, halkı ikna ve harekete katılmaya sağlamak için casusluk ve sabotaj gibi faaliyetlerini hızlandırdı.

Mecliste rakip olarak gördükleri Rum ve Ermeni cemaati mebuslarına karşı, sayılarını asgari ölçüye indirmek için de harekete geçildi. Teşkilat-ı Mahsusa'nın Reisi Kuşçubaşı Eşrefin sözleriyle, Ege havalisindeki temizleme işini, ordu olarak Pertev Paşa kumandasındaki Harbiye Reisi Cafer Tayyar Bey yerine getirdi.

Bu yaşananlar daha sonra Ermenilerin tehcir edilmesinde ciddi bir cesaretlendirici faktör oldu.

İşte bu yüzden Adorno'ya hak vermemek mümkün değil; çünkü bunları bilince yapılan açıklamalar daha anlamlı geliyor.

O yüzden Bakan Soylu'nun HDP'lilere yönelik "Size haddinizi bildirceğiz, size artık yaşama hakkı yok" demesi bana 12 Mart döne-

//

Mültecilere geçici koruma statüsünün kâğıt üzerinde sunduğu imkanlar bile yeterince anlatılmadı, bu hizmetlerden tam anlamıyla yararlanmaları sağlanamadı. Nihayet Ocak 2017'de hükümet, Suriye politikasının başından itibaren yanlış olduğunu da itiraf etti

“ Öte yandan vatandaşlık hakkı ile ilgili tutarsız açıklamalar yapılmıştır. Hükümetin Suriyelilere vatandaşlık verileceği ile ilgili farklı zamanlarda farklı açıklamalar yapması hem Suriyelilerin hem de Türkiyelilerin aklını karıştırmıştır. Özellikle seçim öncesine denk gelen açıklamalar muhalefet partileri tarafından olumsuz biçimde kullanılmış ve Türkiye toplumunun huzursuz olmasına yol açmıştır. ”

minde Nihat Erim’in kurduğu “Tepelerine balyoz gibi ineceğiz” cümlesini çağrıştırıyor.

Bahçeli’nin 24 Haziran sonrası ‘iftira, itham, isnat’ ilanı ile gazeteci ve aydınların isimlerini sayması gibi o dönemde ‘hainler listesi’ yayımlanmıştı. Bu açıklamayı takiben de çok sayıda aydın, akademisyen ve gazeteci tutuklandı.

Tutuklanan isimlerden biri o dönem genç bir akademisyen olan Uğur Mumcu’ydu. Dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay fikirlerinden dolayı Uğur Mumcu’yu yakın markaja almıştı.

Uğur Mumcu bu olaydan sonra bir daha üniversiteye dönmedi. Kendi deyimiyle “öfkem o kadar büyük ki bunu bir üniversite kampüsünden haykırmam çok güç” dedi.

Bu yeni dönemde KHK ile ihraç olan birçok değerli meslektaşının yaptığı gibi gazetede yazmaya başlamıştı.

Demeye çalıştığım; tarih şahit bunlar gibi olaylar insanları yıldırılmaz, daha çok güçlendirir ve hayatta kalma becerilerini artırır.

Toplumda her zaman iyiler ve kötüler vardı...

O nedenle; şimdi devam etmek için Uğur Mumcu gibi öfkemizi büyütmeliyiz!

İran'ın öfkesi neden hizipler üstüydü?

İranlılar on yılda bir sisteme uyarı veriyorlar. Sistem şimdi 28 Aralık protestolarıyla yeni bir uyarı aldı. Bu uyarı, İranlıların halk ekonomik bunalımla mücadele ederken Suriye ve Lübnan'daki faaliyetleri için trilyonlar harcayan Devrim Muhafızlarına, yüksek bütçelere sahip dini kurumlara ve ekonomiyi düzeltme sözü vererek gelen Ruhani hükümetinin bu sözünü tutamamasına karşı öfkeli olduğu.

Sokaklara taşan her toplumsal hareket derinlerde on yıllar boyu katman katman biriken hazımsızlıkların ürünüdür. 28 Aralık'ta İran'ın hac ve türbe şehri Meşhed sokaklarında "Hasan Ruhani'ye ölüm!" ve "Hayat pahalılığına ölüm!" sloganlarıyla başlayıp kısa sürede ülkenin irili ufaklı pek çok şehrine "Ne ılımlılar ne de radikaller. Artık oyun bitti!" ve "Gazze'ye değil, Lübnan'a değil, canım yalnız İran'a feda!" sloganlarıyla yayılıp top yekûn rejim karşıtlığına dönüşen İran protestoları da şüphesiz benzer bir sıkışmışlığın ürünüydü. Bununla birlikte, şiddetlenen sıkışmışlık hissinin 28 Aralık itibariyle şahit olduğumuz kaynama noktasına nasıl ulaş-

EZGI UZUN

tığını anlamak için iki hafta kadar geriye gitmek yeterli. Zira Devlet Başkanı Hasan Ruhani'nin 10 Aralık'ta İran Meclisi'ne sunduğu bütçe tasarısı ve akabinde ülke genelinde yükselen tartışmalar ülkeyi içine alan ekonomik ve siyasi problemlerin bir mikrokozmu niteliğinde.

RUHANI'NİN EKONOMİK MİSYONU

İran halkı, ılımlı ve pragmatist devlet başkanı Hasan Ruhani'yi 2013 yılında belirli bir misyon için iş başına getirmişti: Ruhani, uzun yıllar İran'ın nükleer baş müzakerecisi sıfatıyla elde ettiği diplomatik deneyimi İran ile Batı camiası arasında süregelen nükleer krizi çözmek için kullanacak, ülkeye uygulanan ambargoların kaldırılmasını sağlayacak, ambargolar sebebiyle sekteye uğrayan petrol satışları yeniden başlayacak ve İran halkı hayat pahalılığı, işsizlik ve enflasyonla birlikte içine sürüklendiği ekonomik darboğazdan çıkacaktı. Nitekim 2015 yılında İran halkının istediği oldu ve İran devleti ABD ve P5+1'deki ortaklarıyla tarihi nükleer anlaşmayı imzaladı. Ambargolar kademeli olarak hafifletildi, Ruhani bazı yabancı banka ve şirketlerle İran'a yatırım olanakları için görüşmeler yaptı, beklenildiği gibi petrol satışları arttı. Ambargolar sebebiyle 2012 yılında 2,7 milyon varil olan günlük petrol üretimi, 2017'de 4 milyon varilin üzerine çıktı. Buna karşın, ambargoların hafifletilmesi ve petrol satışlarının ivme kazanması, dünya çapında petrol fiyatlarının düşüklüğü ve İran'ın yeteri kadar yabancı yatırımcı çekememesi gibi sebeplerle ekonomiyi kısa vadede düzlüğe çıkarmaya yetmedi. Ruhani döneminde enflasyon oranı yüzde 40'lardan yüzde 9 oranına düşse de özellikle genç nüfusu etkileyen işsizlik ve artan hayat pahalılığı için bir çözüm bulunamadı. Zira, İran'ın ekonomik sıkıntılarının temel sebebi dışarıdan uygulanan ambargolar değil, İran ekonomisinin kendi yapısal bozukluklarıydı.

İran ekonomisi özelinde kamu ve özel sektörü birbirinden ayırmak güçtür, zira özel sektör unsurları da 'devlet-benzeri' (quasi-state) bir yapıya sahiptir. İran'ın ticaret hukukuna göre özel kuruluşlar olarak kayıtlı kuruluşların çoğu askeriyeye veya bonyad adı verilen, vergi ödemeyen, 'şeffaflık' ve 'hesap verilebilirlik' ilkelerine uygunluğu tartışmalı çeşitli dini ve dini

”

Ruhani döneminde enflasyon oranı yüzde 40'lardan yüzde 9 oranına düşse de özellikle genç nüfusu etkileyen işsizlik ve artan hayat pahalılığı için bir çözüm bulunamadı. Zira, İran'ın ekonomik sıkıntılarının temel sebebi dışarıdan uygulanan ambargolar değil, İran ekonomisinin kendi yapısal bozukluklarıydı.

”

“

Normalde 75 tümen olan yurtdışı çıkış harcı Mart 2018 itibariyle 220 tümene yükseltilecekti. Eğer aynı kişi aynı yıl içerisinde ikinci defa yurtdışına çıkacaksa ödeyeceği miktar 330 tümen, üçüncü defa çıkacaksa 440 tümen olacaktı. Hükümet yurtdışına çıkabilecek kadar zengin olanları vergilendirdikleri yönünde bir açıklama yapmış olsa da bu durum orta gelir grubu açısından yurtdışı çıkışlarının vergiyle cezalandırması anlamına geliyordu.”

olmayan vakıflara aittir. İran ekonomisi, bu devlet-benzeri yapılar sebebiyle kırılması güç derecede içe dönük ve devletçi nitelikler taşır ve beraberinde de kronik bir ‘usulsüzlük’ ve ‘denetimsizlik’ sorunuyla karşı karşıyadır. Nitekim bu durumun en iyi örneği geçtiğimiz aylarda yaşanan banka krizlerinde gözlemlendi. İran Merkez Bankası tarafından lisansı onaylanmamış ve dolayısıyla Merkez Bankası’nın denetiminde olmayan birtakım vakıflar ile Devrim Muhafızlarına ait bazı finans kurumları ve bankalar, bankacılık deneyimlerinin yetersiz olması ve bu deneyimsizliklerine rağmen emlak ve altın piyasası gibi başka sektörlerle de açılmaları sebebiyle ekonomik krize sürüklenmişti. Bu banka kriziyle birlikte paralarını bankadan geri alamayanlar geçtiğimiz yaz aylarında İran Meclisi önünde protestolar gerçekleştirmişti.

YENİ BÜTÇENİN İFŞA ETTİKLERİ

Ruhani’nin meclise sunduğu 2018 yılı bütçe tasarısı, nükleer anlaşma sonrası İran ekonomisinin beklenen toparlanmayı yaşamadığının sinyalini verirken İran ekonomisine özgü kırılması güç yapısal problemleri de bir kez daha ifşa eder nitelikteydi. İlk olarak, yeni bütçeye göre petrolden elde edilmesi beklenen devlet geliri, petrol fiyatlarının düşüklüğü sebebiyle arzu edilen oranın altında kalacaktı. Bu sebeple yeni bütçe, kalkınma ve imar için harcanacak bütçeyi 11 trilyon tümen değerinde azaltmayı hedefliyordu. İkinci bütçe kısıtlaması, ultra-muhafazakâr Ahmedinecad hükümetinin popülist politikalarının bir uzantısı olarak 2010 yılında uygulamaya geçirilen nakit devlet yardımlarının azaltılmasına ilişkindi. Buna göre, ihtiyaç temelli bir dağıtım sistemine dayandırılmayıp zengin-fakir ayrımı gözetilmeden İran halkının yüzde 96’sına dağıtılan nakit devlet yardımları bütçesi 42 trilyon tümen-den 23 trilyon tümene düşürülecekti. Bu ise nakit yardımların ihtiyaç temelli bir dağıtım mekanizmasına göre yeniden düzenlenmesiyle yaklaşık 33 milyon insanın isminin devlet yardımı listesinden silinmesi anlamına gelecek ve orta ve alt gelir grubu açısından tartışmalara sebep olacaktı. Bütçe gelirini dengelemeyi hedefleyen bir diğer strateji ise bazı vergilere yapılan zamlardı. Bu bağlamda ülke genelinde en büyük tartışma yurtdışı çıkış harçları konusunda yaşandı. Normalde 75 tümen olan yurtdışı çıkış harcı Mart 2018 itibariyle 220 tü-

mene yükseltilecekti. Eğer aynı kişi aynı yıl içerisinde ikinci defa yurtdışına çıkacaksa ödeyeceği miktar 330 tümen, üçüncü defa çıkacaksa 440 tümen olacaktı. Hükümet yurtdışına çıkabilecek kadar zengin olanları vergilendirdikleri yönünde bir açıklama yapmış olsa da bu durum orta gelir grubu açısından yurtdışı çıkışlarının vergiyle cezalandırması anlamına geliyordu.

Görünüşe göre, İran'ın petrolden elde ettiği gelir beklenenin altında kalmış ve hükümet oluşan bütçe açığını kapatmak için halkı doğrudan etkileyecek bütçe kısıntısı ve vergilendirme yoluna gitmişti. Öte yandan, aynı bütçe tasarısı askeri ve güvenlik kurumları için ayrılan bütçeyi arttırmayı hedefliyordu. Buna göre, Arteş adı verilen İran ordusu, Devrim Muhafızları, Savunma Bakanlığı gibi birçok kurumu içeren güvenlik sektörünün toplam bütçesinin 14 trilyon tümen artırılması hedefleniyordu. Bu artışın 11 trilyonluk kısmı, tüm savunma harcamalarında yüzde 33'lük paya sahip olan İslami Devrim Muhafızlarına aitti. Savunma ve güvenlik alanında yapılması öngörülen bütçe artışı, Devrim Muhafızlarının 2003 Irak işgaliyle başlayıp 2014 Haziran'ında Şii karşıtı söylemlerle ön plana çıkan IŞİD tehdidiyle ivme kazanan Ortadoğu'daki askeri faaliyetlerine paralel seyrediyordu. Bu da İran halkı açısından İran paralarının kendi refahları için değil, Irak ve Suriye'deki Şii gruplara yönelik askeri yardım, eğitim ve danışmanlık faaliyetleri için harcanacağı anlamına geliyordu.

DİNİ KURUMLARA AYRILAN DOLGUN BÜTÇE

En büyük mesele ise dini kurumlara ayrılan bütçe meselesiydi. Ruhani hükümeti, yeni bütçeye göre Şii ilim havzası olarak bilinen dini eğitim kompleksleri, din adamlarına yönelik sosyal yardım kuruluşları, İslam rejiminin çeşitli propaganda organları, Şiilik araştırma merkezleri ve rejimin Şiiliği yaymaya yönelik yurtdışı eğitim ve kültür faaliyetleri için ayırdığı bütçeyi artırıyordu. Ancak mesele sadece din adamları ile rejim propagandasına ayrılan bütçelerin artırılması değil, Ruhani hükümetinin devletin hangi dini kurum ve faaliyet için ne kadar para akıttığını ilk defa açık açık kamuoyunun bilgisine sunuyor olmasıydı. Nitekim Ruhani 10 Aralık'taki meclis bütçe konuşmasına 'şeffaflık' ve 'devlet fonlarının usulüne uygun kullanımı' kavramlarına vurgu yaparak başlamış, yeni bütçe metninin ilk defa şeffaflık

//

Ancak mesele sadece din adamları ile rejim propagandasına ayrılan bütçelerin artırılması değil, Ruhani hükümetinin devletin hangi dini kurum ve faaliyet için ne kadar para akıttığını ilk defa açık açık kamuoyunun bilgisine sunuyor olmasıydı.

//

//

Nihayet bütçe tartışmalarıyla sınırları iyice gerilen halk 28 Aralık'ta sokağa döküldü. Ancak İran'ın meşhur sokak hareketlerinin baş kenti olan başkent Tahran'da değil, On İki İmam Şiiilerinin 8'inci Kutsal İmamı İmam Rıza'nın türbesinin de bulunduğu muhafazakâr bir Şii hac şehri olan Meşhed'de

ilkesine riayet edecek şekilde hazırlandığını belirtmişti. Böylece halk, havzalardan emekli din adamları, engelli din adamları ve vefat edenlerin aileleri için ayrılan sosyal yardım bütçesinin 897 milyar tümen olduğunu öğrendi. İslam ilimleri araştırmaları, camiler ve ibadet hizmetleri, İslami kültür ve sanat faaliyetleri ve İslam Devrimi araştırmaları gibi çeşitli propaganda faaliyetleri için ayrılan bütçe ise 430 milyar tümen değerindeydi. 303 milyar tümen değerindeki bütçe ise yurtiçinde ve yurtdışındaki yabancı öğrencilere eğitim veren ve İran'ın İslami devrim ideolojisi ve Şiiliği tanıtmaya çalışmaları kapsamında 'yumuşak gücüne' katkı sağlayan Uluslararası Al-Mustafa Üniversitesi'nin faaliyetleri için ayrılmıştı. Al-Mustafa Üniversitesi için ayrılan bütçe, İran'ın pek çok önemli üniversitesi için ayrılan paranın kat kat üzerindeydi. Ancak belki de en çarpıcısı, rejimin önde gelen din adamlarına ait dini ve kültürel bonyadlar ve onların yurtiçi ve yurtdışında yürüttüğü Şiilik, Fars dili ve İran kültürünü öğretme ve tanıtmaya faaliyetleri için verilen dolgun devlet fonlarıydı. Ayetullah Humeyni'nin torunu Hasan Humeyni'nin yönetiminde olan ve Humeyni'nin eserlerini basma ve yayma çalışmaları yürüten vakfın bütçesi 71 milyar tümen iken, Ayetullah Mekarim Şirazi'nin İslam ilimleri faaliyetlerini yürüten vakfın bütçesi ise 305 milyar tümen değerindeydi. Rejimin din adamları ve dini faaliyetleri için harcadığı paraların büyüklüğü dini kurumlara, ilim ve kültür merkezlerine ve birtakım muhafazakâr kişilere karşı sosyal medyada genel bir halk tepkisine yol açtı.

İLİMLİLER, MUHAFAZAKARLAR VE MEŞHED'DE YANAN İLK KIVILCIM

Görünen o ki 28 Aralık tarihinden önceki iki hafta içerisinde neoliberal politikalarla ekonomiyi bir dönüşümden geçirmeyi hedefleyen Hasan Ruhani, bonyadlar ve denetim yoksunu finansal kuruluşlarla ilişkileri sebebiyle Ruhani'nin ekonomik açılım politikalarının karşısında duran muhafazakârlar ve yaşadığı ekonomik sıkışmışlıktan bu ikisi arasındaki çekişmeyi sorumlu tutan halk zaten çoktan karşı karşıya gelmişlerdi. Ruhani, ismini vermediği altı kurumun İran ekonomisinin yüzde 25'ini elinde tuttuğunu, bu kurumların para, altın ve emlak piyasalarına müdahale ederek 3-4 milyon insanın hayatını etkilediğini ve kendisinin bu meseleye yönelik incelemeleri sebebiyle tehdit mektupları aldığını söylüyordu. Muhafazakâr rakipleri ise Ruhani'yi

İran ekonomisini nükleer anlaşma ile vadettiği gibi düzlüğe çıkaramamakla ve ekonomik başarısızlıkla suçluyordu. Niha-yet bütçe tartışmalarıyla sınırları iyice gerilen halk 28 Aralık'ta sokağa döküldü. Ancak İran'ın meşhur sokak hareketlerinin baş kenti olan başkent Tahran'da değil, On İki İmam Şiilerinin 8'inci Kutsal İmamı İmam Rıza'nın türbesinin de bulunduğu muhafazakâr bir Şii hac şehri olan Meşhed'de. Meşhed, 2017 başkanlık seçimlerinde ılımlı aday Ruhani'ye karşı yarışan muhafazakâr aday İbrahim Raisi'nin memleketiydi. Raisi, Meşhed'deki İmam Rıza Türbesinin idari işlerini yürüten Astan-e Kuds Razavi Vakfı'nın yöneticisi olmakla birlikte Meşhed'in ünlü Cuma namazı imamı Ayetullah Alamolhoda'nın da da-madıydı. Meşhed şehri de başkanlık seçimlerinde Ruhani'ye değil, Raisi'ye oy vermişti. Raisi Meşhed'deki protestoların hemen akabinde Twitter'da yaptığı bir paylaşımında Ruhani hükümetini protestolara medya sansürü uygulamakla eleştirdi. Hükümet yanlıları ise Meşhed'deki hükümet karşıtı protestoların muhafazakâr rakipleri tarafından organize edildiğini öne sürdü. 28 Aralık tarihi protestoların başlangıcı açısından da ilginçti. 30 Aralık 2009 tarihinde reformcuların 'Yeşil Devrim' hareketine karşı dönemin muhafazakâr hükümet ve rejim yanlıları bir karşı-yürüyüş gerçekleştirmişti. '9 Dey Yürüyüşü' olarak bilinen bu yürüyüş her yıl 30 Aralık'ta kutlanan bir anma etkinliğine dönüştürüldü. İlimli hükümet yanlıları, 28 Aralık ayaklanmalarının muhafazakârlar ve Meşhed Cuma namazı imamı Ayetullah Alamolhoda tarafından 30 Aralık'ta düzenlenecek 9 Dey Yürüyüşüne katılımı artırmak amacıyla kasten çıkarıldığını ileri sürdüler. Devlet bu iddiaları ciddiye aldı ve üzerine gitti. Nitekim Yüksek Ulusal Güvenlik Konseyi Sekreteri Ali Şamkani, Alamolhoda'yı milli güvenliği tehlikeye atacak faaliyetlerde bulunmakla eleştirdi.

ÜLKE GENELİNDE PROTESTOLAR

Meşhed'de hükümet karşıtı sloganlarla başlayan protestolar çok geçmeden İran'ın irili ufaklı pek çok şehrine yayıldı. Şehirler karışıkça akıllar da karıştı. İslam Devriminin merkezi ve sembolü olan Mollalar şehri Kum'da bir grup insan "Şah geri dönsün!" sloganları attı. Kermaşah'ta bir polis karakolu ateşe verildi. Arak'ta Devrim Muhafızlarının gönüllü milis teşkilatı Besic direniş örgütüne ait tabelalar parçalandı.

//

Gösteriler henüz başlamadan önce, başörtüsü zorunluluğunu eleştiren 'Beyaz Çarşamba' eylemlerinde çekilen bir fotoğraf 28 Aralık protestolarının diaspora medyasında kullanılan sembolü haline geldi. Beyaz başörtüsünü çıkarıp bir sopaya asarak bayrak yapan bu kadın diaspora medyası tarafından kahraman ilan edildi.

//

“ Sistem şimdi 28 Aralık protestolarıyla yeni bir uyarı aldı. Bu uyarı, İranlıların halk ekonomik bunalımla mücadele ederken Suriye ve Lübnan’daki faaliyetleri için trilyonlar harcayan Devrim Muhafızlarına, çok yüksek bütçelere sahip dini kurumlara ve ekonomiyi düzeltme ve dönüştürme sözü vererek başa gelen Ruhani hükümetinin bu sözünü tutamamasına karşı öfkeli olduğuydu. ”

Gösteriler henüz başlamadan önce, başörtüsü zorunluluğunu eleştiren ‘Beyaz Çarşamba’ eylemlerinde çekilen bir fotoğraf 28 Aralık protestolarının diaspora medyasında kullanılan sembolü haline geldi. Beyaz başörtüsünü çıkarıp bir sopaya asarak bayrak yapan bu kadın diaspora medyası tarafından kahraman ilan edildi. Tepeden tırnağa siyah çarşaf lar içerisinde küçük şehirlerde sokağa çıkan yüzlerce kadın ise ellerinde Dini Lider Ayetullah Hamaney’in fotoğraflarıyla sokaklarda “Yolsuzluğa ölüm!” sloganları attı. İlimli kanadın politikacıları sustu, muhafazakârlar şaşır dı. Dini Lider Hamaney ağzını açtı, “ABD ve İsrail” dedi. Devrim Muhafızları protestoları susturmak için devletten kendilerine yetki verilmesini bekledi. 2009’un Yeş il Devrimi’ni ağır hasarlarla atlatan reform yanlıları bu kez kitleler halinde sokaklara çıkmaktan kaçındı, gelir düzeyi düşük olan kesim sokakları doldurdu. Reform yanlılarının kendi tabirleriyle “Bu hareket Yeş il Devrim’den çok farklı”ydı, zira Yeş il Devrim’in aksine bugün sokakları dolduranlar orta sınıf ve entelektüellerden ziyade alt sınıf, işsizler ve ekonomik bunalım yaşayanlardı. Protestoların odağında da demokratikleşme, özgürlük ya da dini rejimden çok ekonomik adaletsizlik duruyordu. Öte yandan, atılan rejim karşıtı sloganlara karşı rejimin sahiplenen i de çok oldu. Pek çok şehirde yüzlerce insan sokaklara çıkıp rejim yanlısı yürüyüşler gerçekleştirdiler.

İslam Cumhuriyeti 1979 İslam Devrimiyle kurulmuş ve tamamlanmış bir siyasal sistem değildir. Kurumları ve aktörleri sekiz yıllık bir savaşla şekillenen, bir yandan uluslararası sisteme direnen bir siyasi ideolojisi, öte yandan aynı sisteme entegre olmayı gerektiren ekonomik ihtiyaçlarıyla sürekli orta yolu bulma çabaları ekseninde gelişen, dönüşen, dinamik bir sistemdir. Siyasal entelektüellerinin 1979’dan bugüne hâlâ ‘İslam Cumhuriyeti’ni en optimal haline nasıl dönüştürebiliriz?’ sorusu üzerine fikir yürüttüğü, politika tartışmalarına katıldığı, entelektüel zemini zengin bir sistemdir. İranlılar ise 1999 öğrenci ayaklanmaları ve 2009 Yeş il Devrim hareketinde de görüldüğü gibi on yılda bir sisteme uyarı vermektedirler. Sistem şimdi 28 Aralık protestolarıyla yeni bir uyarı aldı. Bu uyarı, İranlıların halk ekonomik bunalımla mücadele ederken Suriye ve Lübnan’daki faaliyetleri için trilyonlar harcayan Devrim Muhafızlarına, çok yüksek bütçelere sahip dini kurumlara ve ekonomiyi düzeltme ve dönüştürme sözü vererek başa gelen Ruhani hükümetinin bu sözünü tutamaması-

na karşı öfkeli olduğuydu. İran halkı açısından yaşanan durum en salt haliyle yolsuzluk ve adaletsizlikti. İlimli ve muhafazakâr hizipleri aşan, hizipler üstü bir yolsuzluk ve adaletsizlik öfkesi. Liberal demokrasi ve İslami demokrasi söylemlerini aşan, rejimler üstü bir yolsuzluk ve adaletsizlik öfkesi. Protestolar yavaş yavaş sakinleşirken, devlet başkanı Ruhani ekonomik ve siyasal düzlemdeki yapısal problemlerin birbirinin izdüşümü olduğunun farkındaydı ve 8 Ocak tarihli bir konuşmasında “İranlıların sadece ekonomik talepleri olduğunu söylemek hem yanlış bir betimlemedir hem de İran halkına hakarettir. Halkın talepleri ekonomik, siyasal ve sosyal nitelikteydi.” açıklamasında bulundu. Şimdi protestolar bitti/bitmedi ve sistem değişir/değişmez gibi kesin yargılarda bulunmak yerine sistemin aldığı bu yeni uyarıyla ne yapacağını bekleyip görelim.

//

...‘huzursuz kıta’
kendi varoluşsal krizini
yaşarken, buradaki
liderler uluslararası
dengeleri altüst eden
sorunlara akılcı ve
insancıl çözümler
geliştirip uygulayacak
vizyon, bütünlük
ve enerjiden uzak
//
görünüyor.

Mağdurların ve madunların öfkesi

Emeğimizi hesapsız, insafsız, hudutsuz sömüren; artan bir hız ve yoğunlukla bizi emeğimize ve ürünlerine yabancılaştıran, yoksunlaştırıp yoksullaştıran; kâr peşinde koşarken milyonlarca insanı topraklarından eden, şehir merkezlerinden ('mutenalaştırma'lar, vs.) gecekondü bölgelerine sürükleyen, toplum dışına iten; insanları nesneleştirip anlamsızlığa mahkûm, anlamsızlığı -anlamsızlığı üreten- tüketim nesnelere tüketme iştahına (arsızlığına) tahvil eden 'paranın hükümranlığı' olmalıdır öfkemizin hedefi.

Öfke, bir hissediş/ duyumsayıştır, öncelikle. Bir şey olmuş -ya da, olmakta- ve o şey, bize, -bedendeki yansımaları ya da uyandırdığı değişimlerle- öfke yaşatmaktadır. Baldan tatlıysa da bazen; haddi, hududu zorladıkça (ölçüsüzleşip keskinleştikçe) kabına zarar verebilen bir hissediştir -sirke misali. Baldan tatlı olan, had aşıldığında, balataları yakacak olandır da.

Öfke ânı ise o ân; kalbimiz çarpmakta, soluğumuz daralmakta,

HALÛK SUNAT

24 EKİM 2017

//
 Holloway, ilkin, hayata muhalif müdahalemizin (ve nihayetinde, mücadelemizin) yol göstericisi olarak kıymetlendirir öfkeyi. Verili olana itirazın (verili olanla çatışmamızın -ki, tüm 'yaratıcı' çabanın kaynağında o vardır kanımca), verili olanla geçimsizliğimizin bir tür tezahürü, ifadesidir öfke; 'bilimsel' sorgulayışın, olanla yetinmeyişiñ yakıtı //
 hatta

(kafamızın taşı ile birlikte) benzimiz atmakta, sesimiz ve ellerimiz titremektedir. Zamanda, zihinde ve bedende tortulanan bir öfke ise öfke; gerginlik, nevri dönüklük, keyifsizlik, tadı kaçıklık (ekşilik), hevesizliktir yaşanan daha ziyade.

Tümden mesnetsiz (daha doğrusu, mesnedi muhatap alınamayacak denli genel kabulden -ya da, 'gerçek[lik] yargısı'ndan uzak) değilse; öfke, bir tehdit algısı mahsulü; yaşandığı hâli ile dış tehdidin/ tehlikenin göstereni (arazi, belirtisi, 'semptom'u) olarak kabul görmelidir. Spinozacı ağızla konuşacak olursak; 'varkalımsal çaba'mıza ('nefs'imize) dokunan (âsap sükûnetimizi ihlal eden) şeye mukabilen yaşanan bir duyumsayıştır. O anlamda, nefsi müdafaaya davet edendir de; kıymetlidir fevkalade. Lakin, söz konusu kıymeti takdir ehliyeti, öfkenin tasarrufundan menkuldür. Ehliyet tetkikinde ise şunlar sual edilse yeridir: Öfkeliğin tezahürleri içindeki kişi, öfkesinin ve neye öfkelendiğinin idrakinde midir; varkalımsal çabanın -makul ölçüleri içinde kendiliksiz özerkliğin- gözetilmesinden mi (üstad Freud'un ağızla konuşursak; 'narsisistik' ve 'nesne' yatırımlarının uygun/ dengeli akışını bozan bir münasebetsize dellenişlikten mi), yoksa, 'hep bana' diyen bencilliği ('narsisistik' aşırı duyarlılığı/ şişkinliği) ve yüksek beklentileri ile incinmeye yatkınlığından mı kaynaklanmaktadır o kişinin öfkesi? (1)

'Öfke'ye ilişkin girizgâhımızdan sonra, John Holloway'ın, Öfke Günleri/ 'Paranın Hükümrancılığına Karşı Öfke' (2) isimli kitabına ve çağrıştırdıklarına gelmek istiyorum müsaadenizle.

Yazarın birkaç yıl önce Leeds Üniversitesi'nde verdiği bir dizi dersten oluşan kitabın (özgün basımı 2016'dır) hemen hemen başlarında, W. Blake'den (Cennet ile Cehennem Evliliği) aldığı dizeler, -benim için- kitabın ana izleğinin çağrıştırdıklarını da imlemekte: "Şimdi sinsi yılan yürür/ Sakin bir uysallık içinde./ Ve erdemli insan hiddetlenip köpürür/ Aslanların dolandığı yaban diyarda". (3)

Holloway, ilkin, hayata muhalif müdahalemizin (ve nihayetinde, mücadelemizin) yol göstericisi olarak kıymetlendirir öfkeyi. Verili olana itirazın (verili olanla çatışmamızın -ki, tüm 'yaratıcı' çabanın kaynağında o vardır kanımca), verili olanla geçimsizliğimizin bir tür tezahürü, ifadesidir öfke; 'bilimsel' sorgulayışın, olanla ye-

tinmeyişin yakıtı hatta: “Öfke, bilimsel düşüncenin merkezidir ve kızgınlık da ussal düşüncenin temeli”. Verili olanla barışık, verili/cârî olanı yeniden üretme müesseseleri olarak ‘akademi/k’ tavrı ise, sahte çeşitlilikle anılan çatışmanın üzerini örtme ehliyetinde olandır: “Akademik söylem, bir örümcek söylemidir. Bu tarafsız, nesnel akıl, Adorno ve Horkheimer’ın eleştirilerine maruz kalan araçsal akıldan başka bir şey değildir; Marcuse’ün en ağır eleştirileri oklarını yönelttiği pozitif ussallıktır. Bu, rasyonel bir irrasyonellik; irrasyonel dünyanın rasyonelliğidir; iğrenç bir toplumun içsel insicamıdır [bütünlüğü, tutarlılığıdır -iğrençliğin içsel kurucusudur]. O halde öfkelenelim, akademik ve resmi söylemin sahte tarafsızlığına karşı öfkelenelim. Tarihin öznesiz, bizzat bir süreçmiş gibi sunulmasına karşı öfkemizi kuşanalım”. (4)

Kitabın alt başlığında yer alan ‘paranın hükümrânlığı’na (o demektir ki, ‘kâr’dan başka değer tanımayan kapitalist hükümrânlığa) ‘Hayır!’ diyebilmenin, giderek fokurdayan suda haşlanıp kalmamak farkındalığı ile ‘vraklayıp’ isyana durabilmemizin yakıtıdır öfke. Ancak, önemli ve belirleyici olan, sahiplenilen/ bastırılmayan öfkenin menziline şaşmaması, ilgisiz mecralarda heder olmamasıdır. Son otuz yıldan uzun bir süredir (hükümetlerin mahiyeti ne olursa olsun) varoluşsallığımızı (‘varkalımsal çabamız’a) saldıran neo-liberal küresel politikalar/ tasarruflardır menzilimizde olması gereken. Eğitimi, sağlığı, tüm toplumsal/ kamusal hizmetleri özelleştirip sermayeye peşkeş çeken; kamusal zenginlik ve imkânları elimizden alıp yaşama değerlerimizi (yüz yüzelik, dostluk, dayanışma, içtenlik) yok eden neo-liberal saldırı. Emeğimizi hesapsız, insafsız, hudutsuz sömüren; artan bir hız ve yoğunlukla bizi emeğimize ve ürünlerine yabancılaştıran, yoksunlaştırıp yoksullaştıran; kâr peşinde koşarken milyonlarca insanı topraklarından eden, şehir merkezlerinden (‘mutenalaştırma’lar, vs.) gecekondu bölgelerine sürükleyen, toplum dışına iten; insanları nesneleştirip anlamsızlığa mahkûm, anlamsızlığı -anlamsızlığı üreten- tüketim nesnelere tüketme iştahına (arsızlığına) tahvil eden ‘paranın hükümrânlığı’ olmalıdır öfkemizin hedefi.

Küçük adımlarla çıkalım ‘Hayır!’ yoluna diyor, Halloway -adım adım, basamak basamak. Yeni dünyaların kapısını aralayacak umudun öfkesi olsun öfkemiz -mümkünse neşeli olsun. Nefret ve yıkıcılığa değil, umuda yaslanın. Haklı ve haysiyetli olsun. (5) Eylemde buluşalım. Acılara sığınmadan bir araya gelelim ve ‘ben’leri

'biz' yapalım. (6) Günah keçileri arayıp sorunları kişiselleştirmeyelim; öfkemizi, iktidar koltuklarında oturanları değil, paranın hükümranlılığı ile dayatılan hayatı değiştirmeye hasredelim. Suyun başında oturanları değil, suyun akışını değiştirelim. Ahkâm kesmeye değil, yeni bir hayata doğru birlikte dümen tutmaya aksın öfkemiz. (7) Yeni bir mücadele, eylemlilik dilimiz olsun. Yeni bir gramer kuralım. "[S]ağa karşı sol değil, yukarıdakilere karşı aşağıdakiler [olsun] mevzu[muz]". (8) Kamusal kaygılarımızı müşterekleştirelim, işbirliği ve dayanışma duygusunu yükseltelim. Örgütlülük ve eyleyimiz, 'doğrudan demokrasi'yi, ortaklaşmacı hayatı esinlesin.

Holloway, öfkemizin muhatabı, menzili ve yürünülecek yola dair isabetli uyarılarda bulunsa da, kuşkusuz, derde deva olacak öfkenin kendisinin -bir tepki, hayata verilmiş duyumsal bir yanıt olarak- yaşantılanmasıdır esas olan, bence -yani, 'öfkelenebilirlik' ehliyetini haiz olmak. Başlarken, 'varkalımsal çaba'mıza ya da 'nefs'imize dokunup bir tehdit olarak algılanmak/ alımlanmak suretiyle bizi müdafaaya çağıran öfkeden dem vurmuştum. 'Nefs', kişinin öz varlığı, özbenliği, kendiliğidir. Bu örtüşüm; 'öfke günleri'nin nefis/ kendilikler katında nasıl yaşandığını yoklamaya çağırdığı kadar, nefis katına uğramadan çıkılacak 'Hayır!' yolculuğunun hayırlara vesile olamayacağını; paranın hükümranlılığında çatlaklar açmak, çatlaklardan yürüyüp yıkabilmek ve yeni bir dünya kurabilmek için, temel haklara hassasiyetin, eşitlik, özgürlük ve adalet ilkelerinin kurucu değer olduğunu da hatırlatmalıdır bize.

Öyleyse; hattı müdafa değil; öncelikle, nefsi müdafa ile ayaklanacak öfke! (9)

(1) Ötekiler dünyasının ölçülerini, beklenti ve yargılarını fazlasıyla sırtlanmış; 'suçluluk duygusu' ile cezayı kendine kesip kendisine yüklenen 'mazoşist'in öfkelerini şimdilik bir dipnotta muhafaza etmiş; 'bastırılarak' yoksanmaya ya da bastırılıp ilgisiz muhataplara yönlendirilmek ('yer değiştirme') suretiyle geçirilmeye çalışılan öfkeden de -geçerken- söz etmiş olalım. Öte yandan, muhatabına yönlenebilen (içeride birikip ekşiyen) öfkeye ışık düşürmek üzere, bkz., 'Hınc, Haset, Husumet' (Varlık dergisi, Kasım 2016) başlıklı yazım.

(2) Çev. Utku Özmakas, İletişim Y., 2017.

(3) Agy., s. 19.

(4) Agy., s. 22-23.

Akademi dünyamızda, 'Bu suça katılmıyoruz' diyen bir avuç akademisyenin dışında, temel yaşam hakkı ihlallerinde dahi (o hakkı gözetmekle mükellef olan) 'Devlet'i eleştirmeyi göze alamayan 'akademisyen'le-

rin ezici çoğunluğu oluşturduğunu biliyoruz. Öte yandan; 'Barış İçin Akademisyenler' bildirisinden, 'bilirdi, mevcut/ fiili durumun failleri arasında dengeyi gözetmiyor' mazereti ile uzak durma 'bilirkişi' tavrını benimseyen 'entelektüel' çevreyi de unutmuyoruz. Geçerken, Edward Said'i hatırlatmak da bizim vazifemiz olsun: "Sözcüğe benim verdiğim anlamda entelektüel, ne insanları teskin etme ne de konsensüs oluşturma derindedir; çok ciddi bir anlamda, ucuz formülleri, hazır klişeleri ya da iktidar sahiplerinin ve uzlaşımçıların söylediklerinde, yapıp ettiklerinde gözlenen sorunsuz, uzlaştırıcı olumlamları kabullenmeyi [reddetmek üzere] tüm varlığını ortaya koyan biridir [o]. Hatta sadece bir şeyleri pasif olarak istememekle yetinmez, bunu aktif olarak kamuoyuna söyler de" (Entelektüel; 'Sürgün, Marjinal, Yabancı', çev. Tuncay Birkan, Ayrıntı Y., 1995, s. 36). Dönemin koşullarından hareketle benzer kaygı ile yazılmış bir metin için, bkz., 'Müneverin Hendekle Tenevürü' (Halûk Sunat, Varlık dergisi, Mart 2016).

[5] Neo-liberal yıkım ve haysiyet derken, hatıra 'Ben, Daniel Blake'in (Ken Loach, 2016) gelmesi kaçınılmaz. Âni kalp rahatsızlığı sonrası işinden olan, 'iş yeteneği değerlendirmesi'nde de (destek almak için gerekli) değeri tutturamayan, işi binbir türden yokuşa sürülen Daniel'in, nihayetinde, 'Ben'in, bilgisayar ortamında soyut bir veri değil, kanı-canı ve haysiyeti ile bir 'insan-ben' olduğunun altını çiziyi etkileyicidir. Ken Loach, dayanışmanın, öncelikle mağdurlar ve madunlar arasında olacağını vurgulamayı da ihmal etmez (iki çocuğu ile ortada kalan Katie, Daniel'in siyahi kapı komşusu gençler, sokak insanları -ve ama, mağdura el uzatmayı unutmamış adaletli insanlar- arasında olduğu üzere).

[6] Geçen yüzyılın bir 'gösteri' yüzyılı olduğunu vurgulayan Alain Badiou'ya, 'biz' olma adına kulak verelim: "'Gösteri' nedir? Kendi gücünü seyrettirmek için kamusal alanı (sokak, meydan) kullanan kolektif bir gövdenin adıdır. Gösteri kolektif öznedir, biz-öznedir, bir gövdenin getirisidir. Gösteri, görünür bir kardeşliktir. Gövdelerin tek bir maddi biçim halinde bir araya gelmesi şunu söyleme işlevi görür: 'Biz' buradayız ve 'onlar' (muktedirler, ötekiler, 'biz'in oluşumuna dahil olmayanlar) korkmalı ve bizim varlığımızı dikkate almalılar" (Yüzyıl, çev. Işık Ergüden, Sel Y., 2010 [2005], s. 115-116).

[7] Bir tür 'ahkâm' kesiş örneği olarak 'siyasi ahlakçılık'a dair Wendy Brown'a atıfla şunları yazmıştım: "Kestirmeden söyleyeyim; Wendy Brown, solun başarısızlığını, kurucu 'ideal'i ile ilişkisindeki mutlaklığa, hayatı ideali uyarınca kurma iradesinden uzak düştükçe ('siyasi iktidarsızlık') kendine küsmesine, yitimleri ile yüzleşmek ('yas çalışması' yapmak) yerine 'melankolik' tavrı alışına ('sol melankoli'), iktidarsızlığın hincını (öfkelerini) kurucu karşı-eylemliliğe akıtmak yerine 'sitemkâr siyasi ahlakçılık'a sığınma eğilimine (maluliyetine) yorar ve -Nietzsche'nin Yahudi-Hıristiyan ilişkisi bağlamında kurduğu ahlaka ilişkin soykütüksel çalışmasının ilgili veçhesine de yaslanarak- 'harekete geçirici ahlaki vizyon' ile 'sitemkâr ahlakçı duyarlılık' arasındaki farka daha yakından bakmaya davet eder bizi." ('Modernlik, Sonrası ve 'Sol Melankoli', Halûk Sunat, Varlık dergisi, Temmuz 2017. Devamı için, ayrıca, bkz., 'Sol' Yolculuğun Yas ve Melankoli Bağlamında Sorgulanışı' [Varlık dergisi, Ağustos 2017] ve 'Sol Melankoli Kime Ne Söyler?' [Varlık dergisi, Eylül 2017]).

[8] s. 16.

Neo-liberal küresel kapitalizm koşullarında, anılan muhalefetin öznesini, Jodi Dean, 'üreten ve sömürülen çoğunluk' karşılığı -ya da 'geçmişte proletaryanın yaptığı vurguyu biz ötekiler'e taşımak üzere- 'halk' olarak anarken; Michael Hardt ve Antonio Negri'nin (Çokluk, 2004), misal , söz konusu özneyi ('tüm tekil farklılıkların çoğulluğu' anlamında) 'çokluk' olarak adlandırdıklarını hatırlatmış olalım. Öte yandan; 'komünist ufku' kerteriz alan Dean, "Ben bu 'ufuk' terimini unutulmuş bir geleceği hatırlatmak için değil, siste kalınca ya da gözlerimizi yere dikince görmesek dahi, asla kaybetmediğimiz bir yaşantı boyutunu belirtmek için kullanıyorum [...] Pusulayı şaşırabiliriz ama ufuk mevcudiyetimizin gerekli boyutudur," (çev. Nurettin Elhüseyni, YKY, 2014 [2012], s. 7) diye vurgular. Alain Badiou da, Komünist Hipotez'de (ki bana, 'sol melankoli'nin ilacı gibi görünmüştür) 'komünist idea'nın, -mutlaklıktan, şaşmazlıktan uzak- 'olası başarısızlıklar uzamında yol alışı müsait'; her dem, taşıyıcı özneleri ile birlikte kendisini -hareket içinde- sınanmaya açık tutan hipotez nitelikli bir bağlanma olması gerektiğini vurgular (Türkçesi: Oylum Bülbül, EncorE, 2011).

[9] Son satırımı esinleyen Didem Madak'a saygıyla ("Haddi müdafaa yoktur zatı müdafaa vardır", Pulbiber Mahallesi, 'Kaza Anılar', Metis Y., 2012, s. 69). Badiou, André Breton'a atıfla şunu paylaşır bizimle: "İsyan, 'kendisini belirleyen fiili durumu değiştirme ya da değiştirmeme ihtimallerinden tamamen bağımsız olarak' dirimsel kıvılcımdır (dolayısıyla saf şimdiki zamandır)" (Yüzyıl, s. 154).

Kızmak sağlıklı öfkelenmek sağlıksızdır

İnsan, geçmişini içine yatırdığı tabutu sırtında bir yük, adına gelecek dediği bebeğini ise karnında bir umut olarak taşır. Sevgili Dostum Metin Bobaroğlu'ndan öğrendiğim gibi: Beşer, bedeni ile burada olsa da geçmişte deneyimlediği olumsuz duyguları geleceğe endişe olarak (ya tekrar olursa!); benzer şekilde, önceden yaşadığı olumlu duyguları ise umut (ah keşke tekrar olsa!) olarak geleceğe yansıtmaktadır; böylece şimdi ıskalanır. Geçmiş ve gelecek arasında kontrolsüzce savrulan düşüncelerin kaza yapması kaçınılmazdır.

Öfkelenmek ve kızmak sözcükleri yaygın olarak birbirinin yerine kullanılıyor. Oysa, bu sözcüklerin ayrımının yapılması önemlidir. Neşet ettikleri kaynak bakımından tamamen iki ayrı tepkinin tanımıdır.

Her şeyden önce, kızmak sözcüğünün "doğasına uygun" anlamı göz ardı edilmemelidir. Kızmak, kızarmak ısı enerjisinin artması sonucunda bir değişime uğramaktır; doğaya

GÜLGÜN TÜRKOĞLU

//
Öfke, kaygı kaynaklı korkunun sözcüsüdür. Bu duygular, konuk oldukları kişiye seslerini öfke aracılığı ile duyururlar. Aslında, "lütfen bizi dinle" mesajı verilmektedir; "lütfen bizi ihmal etme, problemi çöz artık".

uygun olarak verilen tepkinin getirdiği bir sonuçtur. Aynı şekilde "kızılaşmak", çiftleşmek için bedende optimal koşulların sağlanmışlığı anlamında kullanılır.

Öfkelenmek zamana yayılmış, ego/nefs kaynaklı; kızmak ise dayanağını haktan alan anlık bir tepkidir.

Öfke duyulduğunda yansıtılan tepkide, geçmişe ait olduğu halde şimdiye aktarılan duygu durumları vardır. Bunlar bastırılmış, fark edilmemiş, yüzleşmeye hazır olunmayan ya da bir türlü çözemediğimiz olumsuz duygular olabilir.

Öfkede her zaman "yersiz, zamansız ve ölçsüz" bir tepki vardır, dolayısıyla kontrolsüzdür. Hissedilen duygu adeta "kusulur". Örneğin, trafikte yol vermeyen bir aracın sürücüsüne, bizi duyamayacağını bildiğimiz halde bağırarak, hakaret etmek, sövmek akli başında olmayan, öfkeli bir insanın duygu kusmasıdır.

Öfke anında verilen tepki ile kişinin gündelik düşünce yapısı arasındaki ilişki doğrusaldır. Saldırgan, huzursuz düşüncelere sahip kişilerin, verdikleri tepkiyle neden oldukları gergin ortam; aslında, zihinlerinin, gündelik düşüncelerinin dolaştığı ortamdan farklı değildir. Düşünceler bedenlenmiştir, senaryo ekrana yansıtılmıştır. Başka bir deyişle başrol oyuncusuna uygun bir sahne bulunmuş, o da nazlanmadan sahneye fırlamıştır.

Öfke, kaygı kaynaklı korkunun sözcüsüdür. Bu duygular, konuk oldukları kişiye seslerini öfke aracılığı ile duyururlar. Aslında, "lütfen bizi dinle" mesajı verilmektedir; "lütfen bizi ihmal etme, problemi çöz artık".

İnsan anda bulunmayı başarmakta zorlanan bir varlıktır. Geçmişini içine yatırdığı tabutu sırtında bir yük, adına gelecek dediği bebeğini ise karnında bir umut olarak taşır.

Sevgili Dostum Metin Bobaroğlu'ndan öğrendiğim gibi: Beşer, bedeni ile burada olsa da geçmişte deneyimlediği olumsuz duyguları geleceğe endişe olarak (ya tekrar olursa!); benzer şekilde, önceden yaşadığı olumlu duyguları ise umut (ah keşke tekrar olsa!) olarak geleceğe yansıtılmaktadır; böylece şimdi iskanlanır. Geçmiş ve gelecek arasında kontrolsüzce savrulan düşüncelerin kaza yapması

kaçınılmazdır.

Oysa Hegel'in belirttiği gibi:

"Yeri şimdi tarafından alınan varlığın yokluğu geçmiştir; Şimdide kapsanan yokluğun varlığı gelecektir; Şimdi bu olumsuz birliktir... Zaman kendi dışındalığın olumsuz birliğidir."

Kızmak ise "bal gibi haklı olmaktır." Tepki hakta durmak adına verilmiştir. Her koşulda hakta durmayı tercih eden kişide giderek kaygı, korku, endişe olmayacağı için; duruşu sağlam bir insanın nelere kızdığını gözlemek oldukça faydalıdır. Kızan insan, bağırmasın, hakaret etmez, duygusal anlamda bir çalkantı yaşamaz. Ortaya konulan tepki nettir, özgüvenlidir, kendinden emin bir tepkidir.

Kişi öfkeye maruz kalır, kızmak ise bir tercihtir. Kızarak tepki verebilen kişi özgürdür. Tepkisini öfkelenerek veren kişinin düğmeleri dışarıdadır; isteyen bu düğmelere basarak, mal, mülk, mevki, makam, deneyim sahibi olsa da bir insanı tam da istediği gibi yönlendirebilir.

Öfkelenmekte yüksek debili bir korku akışı vardır. Kızmakla yetinen, yetinebilen kişi ise cesurdur. Kızmak söz konusu olduğunda öfkede olduğu gibi sevgi sekteye uğramaz. "Trafikte saygısızca araba kullanan sürücüyle zaten sevgi ilişkim yoktu ki, nasıl sekteye uğramış olabilir!" diye itiraz ettiğinizi tahmin ediyorum. Ben sizin kendinize olan sevginizden söz ediyordum. Öfkeli insanın kendisini kabullenme sorunları vardır. Tepkisini yalnızca kızarak ortaya koyabilen insan ise kendisinden razıdır.

Kızmak söz konusu olduğunda, şefkat akışı bilinçli bir biçimde kesilmiş, durdurulmuştur. Yakın ilişkilerde, mesaj her zaman "Seni sevmeye devam ediyorum ama ilişkimizin şu andaki ihtiyaçlarını karşılamayı reddediyorum, ilişkimizin bakımını yapmayı geçici bir süreliğine durdurdum" anlatımı vardır.

Öfkeli bir anneyi beş yaşındaki çocuğu bile kaale almayabilir ama yalnızca kızabilen, bunu yapabilecek kadar özgür olan bir anneyi bir "ergen bile" saygıyla dinleyecektir. Eğer hiçbir şekilde sizi dinlemeyen bir çocuğunuz varsa, en yararlı çözüm sizin kendinizi

//

Kızmak söz konusu olduğunda, şefkat akışı bilinçli bir biçimde kesilmiş, durdurulmuştur. Yakın ilişkilerde, mesaj her zaman "Seni sevmeye devam ediyorum ama ilişkimizin şu andaki ihtiyaçlarını karşılamayı reddediyorum, ilişkimizin bakımını yapmayı geçici bir süreliğine durdurdum" anlatımı vardır.

//

Aslında, öfke yerinde verilemeyen tepkilerin, kendi hakkımızı korumamaların, hakta durmamız gereken yerde çıkarlarımızın zarar görmesinden korkarak kafamızı öteki tarafa çevirmelerimizin bir bilançosudur.

//

dinlemeye başlamanız olacaktır. Bir Anadolu bilgisi olan İsmail Emre "İlimsiz şefkat zulümdür" der. Bu kısacık cümle, kalınca bir çocuk eğitim kitabının nefis bir özetidir âdetâ. Hoş, yalnız çocuk psikolojisi değil, yetişkinlerin ilişkilerinde de her zaman geçerli bir kuraldır.

Geleneğimizde, kabaca ego diyebileceğimiz nefis, dönüşme olanağına sahip bir yapıdadır ve bulunduğu ilk basamakta Nefs-i Emmare adını alır. Emreden ve emrettiğini bize yaptıran bu nefsin (ye, iç, çiftleş, uyu) eğitilip daha lâtif basamaklara taşınması olanaklıdır. İlk basamak olan Nefs-i Emmare'de, eğitilerek dönüşürülecek olan yedi olumsuz huy vardır: kibir, yalan, gadap (öfke), riya, şehvet, hırs, cimrilik.

Bu ve benzeri eğitimler neticesinde, öfke dönüştüğünde şecaat adını alır. Artık kişi öfkelenmez, yani kişisel çıkarlarını, öznel isteklerini ön planda tutmaz buna eğitilmiş, dönüşmüştür, olumladığı külli (tümel) olandır; kişisel isteklerine uygun olmayanın pek bir önemi kalmamıştır. Dolayısı ile haksızlık karşısında artık öfke değil şecaat arz eder. Şecaat yiğitliktir. Ödlek olan öfelidir.

Kızmak doğaldır, öfkelenmekse değil. Öfkemizi kontrol altına almak, ilk etapta onu sahiplenmeyi gerektirir. Öfkeli tepkilerimizin olduğunu yadsımamız, problemi kabul etme aşamasına henüz gelemediğimizi gösterir. Aslında, öfke yerinde verilemeyen tepkilerin, kendi hakkımızı korumamaların, hakta durmamız gereken yerde çıkarlarımızın zarar görmesinden korkarak kafamızı öteki tarafa çevirmelerimizin bir bilançosudur.

Sıkça öfkeleniyor, öfkeden boğulacak gibi oluyorsanız kulak verin kendinize; kızmayı ihmal ediyorsunuzdur. Yerinde verilmemiş bir tepki olarak kızgınlık biriktiğinde öfke olarak çıkar. Haksızlık yapmaktan, haksız bir duruş sergilemekten, haksızlığa tepki vermemekten imtina etmeli.

Modern yaşama uyum sağlama çabası nedeni ile, üzerimize yapıştırdığımız etiketler, doğal duygu durumlarımızla aramıza kalın bir perde çekti. Dengeli, kontrollü, endişesiz, giderek bilgece bir yaşam kuşkusuz ki özenilecek bir yaşamdır. Lakin bunlardan daha iyisi samimi olmaktır. Samimiyet, özlem duyulan bu vasıfları çeken bir mıknatıstır; belki de bu yolda işe yarar tek araç.

Nietzsche'nin 56'sı ve Hitler'in 56'sı

Az sonra size, Nietzsche'yi aşmayı ve Hitler'i affetmeyi teklif edeceğim. Siz de klâsik bir indirgeme ile hemen reddetmeyiniz bu teklifi. Pekâlâ bu neden gereklidir, önce onu dinleyiniz.

Friedrich Wilhelm Nietzsche, olağanüstü dehşetli yaşamının son büyük trajedisini 1889 senesinin 3 Ocak'ında yaşamıştır: Olay şöyle gerçekleşir: Torino sokaklarında gezintiye çıkmış olan Nietzsche, sahibi tarafından acımasızca kırbaçlanmakta olan bir at görür (ki kırbaç, kimi zaman "erotik" ve çoğu zamansa "politik" bir enstrümandır). Bu "skandal" fotoğraf, Nietzsche'nin zaten azgınlığa meyyâl olan zihni için bir işaret fişeği gibidir; binyıllık bir coşkunlukla atın boynuna sarılır ve oracıkta ağlamaya başlar. Tarih bu ânı "Büyük Zihinsel Çöküş" olarak kayda alacak ve Nietzsche'nin yeryüzündeki son on bir senesi ise "Büyük Sükûnet" içinde

HAMZA CELÂLEDDİN

gececektir. Gelgelelim 1889'un hemen başında cereyan eden bu olay, yirminci yüzyılın kapılarını da sonuna kadar aralar bize: Aynı senenin 20 Nisan'ında (–sonraları bir Nazi destekçisi de olan– yirminci yüzyılın en önemli filozofu Martin Heidegger'den birkaç ay ve yine yirminci yüzyılın “dehâ”sı Ludwig Wittengstein'dan sadece birkaç gün önce) Adolf Hitler'in elli altı senelik yeryüzü macerası başlar. “Elli altı sene” mühimdir, zirâ –tarih bu ya– sükûnet içindeki son on bir senesi ile birlikte Nietzsche'nin yeryüzü konukluğu da elli altı sene sürmüştür. O halde pekâlâ soru şöyle şekillenebilir: Nietzsche'nin elli altı senesi ile Hitler'in elli altı senesini ayıran şey nedir?

BABA'NIN VARLIĞI VE BABA'NIN ÖLÜMÜ

En baştan başlamak gerekir: Şüphesiz ki bir çocuk ya da bir ilköğrenci için, otoritenin varlığına dair ilk duyumsama ve onunla kurulan ilk dolaysız ilişki, “Baba'nın Varlığı” yordamı iledir. Lâkin bu ilk otoritenin, birdenbire ve anlam verilemeyecek şekilde ortadan kalkması (diyelim ki Baba'nın aniden ölmesi), çocuk için dehşetengiz bir savruluşun vesilesidir. Henüz çocuk yaşta ya da ilköğretimde babasını yitiren birisi (ve ben de bu konuda ahkâm kesebilecek pratiğe sahibim), her türden duygudurumun –sevincin, kederin, nefretin, öfkenin, kaygının ve dahası– sınırlarını keşfedebilir. Nietzsche'nin bu sınırları keşfetmesi henüz beş yaşına ve Hitler'in keşfi ise on üç yaşına denk gelir (ve ne tesadüf ki Hitler'in babasının ölümü yine bir 3 Ocak'a denk gelecektir). İkisi için de fena bir başlangıç sayılmaz bu. Hoş, Nietzsche “kendisini keşfetme” hususunda Hitler'e göre biraz daha önde gibidir; Hitler'in babasını yitirdiği yaşta Nietzsche ilk otobiyografisini yazmıştır bile. (Burada biraz daha ileri giderek, Hitler ve Nietzsche'nin arasına, bir seri kâtil ve bir yamyam olan Albert Hamilton Fish de eklenebilir – ki o da babasını tıpkı Nietzsche gibi beş yaşındayken yitirmiş ve hem bir Hitler hem de bir Nietzsche olarak tarih sahnesinde belirmiş gibidir.)

Öte yandan “Baba'nın Ölümü” ile çocukta acilen yanıtlanması gereken bir soru açığa çıkar: Bu soru kimin düşman seçileceğine dair refleksif bir sorudur – Düşman Kimdir? Nietzsche için bu sorunun cevabı oldukça basit ve akılselimdir: Düşman, apaçık Tanrı'dır.

Nietzsche'nin yanıtını derin bir öfke hissini motive ettiği de açıktır; kendisinin sadık bir hizmetçisi olan babasına böylesi bir cezayı lââyık gören Tanrı, dolaysız bir öfkeyi de şüphesiz ki hak eder. Öte yandan Hitler içinse, bu sorunun yanıtı ilk başta oldukça karmaşık

//

Düşman Kimdir?
Nietzsche için bu sorunun cevabı oldukça basit ve akılselimdir: Düşman, apaçık Tanrı'dır.
Nietzsche'nin yanıtını derin bir öfke hissini motive ettiği de açıktır; kendisinin sadık bir hizmetçisi olan babasına böylesi bir cezayı lââyık gören Tanrı, dolaysız bir öfkeyi de şüphesiz ki hak eder.

//
 Belki de ilk defa bu yaşlarda bedenen savaşabileceği, karşı koyabileceği somut bir düşman edinmiştir: Yahudiler... Ve birdenbire –hiç hesapta yokken– kendisini bir asker olarak bulan Hitler artık, şöhret basamaklarını birer birer tırmanacak, silahını hıncıyla donatmış genç ve gözükara bir askerdir. Asker olmak onu ilk defa kimliklendirecek ve o zamana kadar pek değersiz hissettiği var oluşunu, “öteki düşmanlığı” üzerinden yeniden kurgulamasına //
 olanak verecektir.

görünür. İlk anda Hitler’in öfkesi bir yön bulamaz ve yön bulamayan öfke zaman içinde nefrete ve zamanla da hınca evrilir. İşte burası; Nietzsche ve Hitler için bir yol ayrımı demektir: Nietzsche, yönelmiş ve bilinçli bir öfkeye egemen olurken, Hitler ilk anda hiçbir şeye yönelememiş ve zamanla hınca dönüşmüş bir duygunun esiri olacak; Nietzsche’nin yegâne düşmanlığı soyut bir şey olarak Tanrı ve tanrısal ahlaka yönelecekken, Hitler’in düşmanlığı kendisinden olmayan her türlü “Öteki”ye yönelecektir.

İDEALLER VE SÜRÜKLENME

Gelgelelim, “düşman nedir?” sorusu, yeni bir sorunun sorulmasına da imkân verir. Bu soru dolaysız olarak gelecekle ilgilidir – Pekâlâ Şimdiki İdealim Nedir? Nietzsche’nin çocukluk ve ilkgençlikteki ideali, tıpkı babası gibi iyi yetişmiş bir din görevlisi olabilmektir; bu istek ailesinin diğer üyeleri tarafından da takdir ve motive edilir. Bu ilk ideal, Nietzsche’nin Tanrı ile olan çekişmesine çelişki düşürüyor gibidir ve ne var ki bu çelişki Nietzsche’yi Nietzsche olmaya götüren kritik bir çelişkidir. Bu ideale paralel olarak eğitimini teoloji alanında sürdüren Nietzsche; çok geçmeden, yirmili yaşların başında teolojiden tümüyle koparak kendisini tümüyle filolojiye adar. Bu, yaşamın onu sürüklediği yerdir: Dil... Hitler’in ise daha çocukluktan beri ideali bir ressam olmaktır – ki daha çocukken, babası ile bu konuda defalarca karşı karşıya gelmiştir. Babasının ölümünden sonra da bu idealinin peşinden gitmeye çalışan Hitler, ne var ki başvurduğu Viyana Güzel Sanatlar Akademisi’nden birkaç defa geri çevrilir. Akademi, Hitler’in resim konusunda yetersiz ve yeteneksiz olduğunu düşünmektedir. Bu onur kırıcı reddedilişlerle umudu çabucak tükenen Hitler, tıpkı Nietzsche gibi yirmili yaşlarının başlarında, ilk idealinden çok uzakta bir kanala sürüklenmiştir. Belki de ilk defa bu yaşlarda bedenen savaşabileceği, karşı koyabileceği somut bir düşman edinmiştir: Yahudiler... Ve birdenbire –hiç hesapta yokken– kendisini bir asker olarak bulan Hitler artık, şöhret basamaklarını birer birer tırmanacak, silahını hıncıyla donatmış genç ve gözükara bir askerdir. Asker olmak onu ilk defa kimliklendirecek ve o zamana kadar pek değersiz hissettiği var oluşunu, “öteki düşmanlığı” üzerinden yeniden kurgulamasına olanak verecektir.

ÖFKENİN YARATICI VE HINCİN YIKICI GÜCÜ

Tüm bu süreç; Nietzsche'yi –öfkesine hâkim– gezgin bir filozof ve Hitler'i ise –hincinin esiri– zafer âşığı bir diktatör adayı yapar. Nietzsche; âşık olur, gezer, öfkelenir, sevişir, üretir, düşer, kalkar, çıldırır ve nihayet sükûnete erer. Öldüğünde, hâlen öfkeli ve lâkin yine de huzurlu bir yüreğe sahiptir. Hitler ise; yakar, esir eder, işkence eder, öldürür, hınçlanır, daha da hınçlanır, tüketir ve nihayet kendisi de elbet bir gün tükenir. 30 Nisan 1945'te –bedeninin Sovyetlerin eline geçmemesi hesabıyla– şakağına ateş ederek intihar ederken (ki son anlarının hayat eşi Eva Braun da bu intihardan payına düşeni alacaktır), hincinin sonsuzluğu gibi yüreğinin derin huzursuzluğu da gün gibi ortadadır.

Bu hâlde açıktır ki; Nietzsche'nin elli altı senesini, Hitler'in elli altı senesinden –ve dâhil Amedeo Modigliani'nin otuz altı senesinden, Charles Baudelaire'in kırk altı senesinden ya da Albert Hamilton Fish'in altmış altı senesinden– ayıran şey motivasyonun kullanımıdır. (Hepsinin babası onlar henüz çocuk yaşta iken ölmüştü.) Aynı motivasyon sizi bir filozof, bir diktatör, bir ressam, bir şâir, bir seri kâtil ya da bir yamyam yapabilir. Kritik olan ise, ona egemen mi yoksa ona esir mi olduğunuzdur.

NİETZSCHE'Yİ AŞABİLMEK VE HİTLER'İ AFFEDEBİLMEK

Son olarak ise size, Nietzsche'yi aşmayı ve Hitler'i affetmeyi teklif edeceğim. Klâsik bir indirgeme ile hemen reddetmeyiniz bu teklifi. Pekâlâ bu neden gereklidir, önce onu dinleyiniz. Nietzsche'yi aşarak, bugünün zayıf, zayıflatıcı ve her yönüyle kaba öfkelerini “Nietzscheyen öfke” zannetme yanılığından kurtulabileceğiz ve daha da önemlisi Hitler'i affederek ise, derinlik ve tarihsellik yoksunu, hınç ile dahi değil kör bir haset ya da bayağı bir âcz duygusu ile devinmekte olan bugünün “küçük despotlar”ını (ki kendileri belki de şu ân seni izliyorlar) “Hitlerleşme lüksü”nden ve kendilerini tarihsel olanda kimliklendirme onurundan mahrum bırakabileceğiz. Hiç de az şey değildir bu doğrusu: Nietzsche ve Hitler, –iyisi ve kötüsü ile– yaşadılar ve öldüler; nitekim yeni Nietzsche'lere ve yeni Hitler'lere de gereksinmiyor tarih, zaman yeni olağanüstü hikâyelere gebe...

Merhaba.

Hölderlin yurdunuz, Tagore göğünüz,
Camus yâr ve Nietzsche yardımcınız olsun.

//

Bu hâlde açıktır ki; Nietzsche'nin elli altı senesini, Hitler'in elli altı senesinden –ve dâhil Amedeo Modigliani'nin otuz altı senesinden, Charles Baudelaire'in kırk altı senesinden ya da Albert Hamilton Fish'in altmış altı senesinden– ayıran şey motivasyonun kullanımıdır.

//

Serdar Ulaş Bayraktar:

Nefretimi kazanamayacaksınız!

Son zamanlarda soranlara, beyin ölümümüzün gerçekleştiğini söylüyordum zaten; sonunda memuriyet organlarımızı da hevesle kadro bekleyenlere bağışlayabildik. Gerçekten kızgın değilim, öfke duymuyorum. Geçen hafta Paris'teki terör saldırısında ölen polis memurunun sevgilisinin cenazede Antoine Leiris'den yaptığı alıntı benim hislerime de tercüman oluyor: "Vous n'aurez ma haine!- Nefretimi kazanamayacaksınız!"

Annem aradığında, Ercan Kesal ve Enis Rıza ile "Zamanın İzinde" Kireççilerin Affe Hala ile Mustafa Suphi'nin eşi Maria ile yeni tanışmıştım. "KHK çıkmış" dedi, "Merak ediyorum bir bak, bana haber ver."

Bakmama gerek kalmadan doktora dersimin Whatsapp grubunda müstakbel bir meslektaşım 'Ne denir ki...' yazdı. Anladım; "haftaya ders yok denir" diye cevap verdim. Sonrası malum, adetten Resmi Gazete'nin sayfasına girip, dostların ve sevgilinin- ki o

SERDAR ULAŞ BAYRAKTAR

30 NİSAN 2017

benim arkadaşım, aşkım, meslektaşım, yoldaşım ve şimdi KHK-
daşım olur- yanında ismimi gördüm ve üzerimden koskocaman
bir yükün kalktığını hissettim. Çünkü biz ismimizi oraya daha ilk
KHK'da yazmıştık. Utançla sıramızı bekliyorduk. Son zamanlarda
soranlara, beyin ölümümüzün gerçekleştiğini söylüyordum zaten;
sonunda memuriyet organlarımızı da hevesle kadro bekleyenlere
bağışlayabildik.

Telefonumu kapattım sonra... Çünkü onca dostumun ne söyleye-
ceğini biliyordum, onlar da benim ne söyleyeceğimi tahmin eder,
dedim. Onların varlığını, desteğini hissetmek için seslerini duyma-
ma gerek yoktu ki... Ne avuntuya ihtiyacım vardı, ne de avutmaya
çünkü ne üzgündüm, ne kızgın.

Gerçekten kızgın değilim, öfke duymuyorum. Geçen hafta Pa-
ris'teki terör saldırısında ölen polis memurunun sevgilisinin
cenazede Antoine Leiris'den yaptığı alıntı benim hislerime de
tercüman oluyor: "Vous n'aurez ma haine!- Nefretimi kazanama-
yacaksınız!"

Siz de benim öfkemi, nefretimi kazanamayacaksınız. Şerbetliyim
ne de olsa; babamı beş yaşında benden alan sorunu nefretle,
intikam duygusu ile düşünmemeyi bir şekilde becerebildiğimi
sanıyorum. Şimdi çocuklarımı bir süre annelerinden uzak, beni
öğrencilerimden, derslerimden ayrı koyan sizleri de anlıyorum.

Anlıyorum, çünkü sarhoşluğu ve ertesi gün yaşanan suçluluk
duygusunu iyi bilirim. Sizler de, biliyorum ki, makamın, iktidarın,
unvanların sarhoşluğu içinde "var mı bana yan bakan" naraları
atıyorsunuz şimdi. Bir gün ayılacaksınız ve o zaman siz de anla-
yacaksınız ne büyük haksızlıklara ve adaletsizliklere sebep, alet
olduğunuzu. Çünkü siz yarının vaatlerine kanmış durumda, bu-
günde değil o serapta nefes alıyorsunuz. Ben ise yarından düne,
bugüne bakmaya çalışıyor ve yarın utanacağım hiçbir şey göre-
memenin huzuruyla yastığa koyuyorum başımı.

Öyle olmasa sadece iki sene önce beni şimdi memuriyetten ihraç
eden rektörün danışmanlık teklifinin üzerine atlar, şimdi bir pro-
fesör olarak makamlardan makam beğenir olurdum. Ya da ne za-
mandır yurt dışından gelen davetlere, yurtiçinden gelen telkinlere
uyar istifamı basar, çok daha kolay bir hayata başlamış olurdum.

// Gerçekten kızgın değilim, öfke duymuyorum. Geçen hafta Paris'teki terör saldırısında ölen polis memurunun sevgilisinin cenazede Antoine Leiris'den yaptığı alıntı benim hislerime de tercüman oluyor: "Vous n'aurez ma haine!- Nefretimi kazanamayacaksınız!" //

Ama ben şimdi sahip olabileceğim rahatı, yarın hissedeceğim huzura yeğlemedim.

'SADECE BARIŞ GELSİN İSTEDİM'

Çünkü sadece barış gelsin, adalet olsun istedim, istiyorum. Sadece bu niyetle attığım imzayı çekmedim. Terörle mücadelede ifademi alan polis memurlarına -savunmadan sonra- söylediğim gibi o imzadaki tek muradım, onların eşlerinin, annemin; çocuklarının, benim ve kardeşimin yaşadıklarını yaşamamalarıydı. Anlamadınız, anlamak istemediniz... Canınız sağ olsun...

Sağ olsun çünkü biliyorum ki, canınız sağ oldukça aklınıza düşeceğim. Yaptığınız haksızlığı adımı her duyduğunuzda, beni her hatırladığınızda idrak edeceksiniz. Sizin için sarf edebileceğim hiçbir beddua yok. Ne de olsa, annelerine belirsiz bir süre için elveda diye Umut'un o bir damlacık gözyaşı, Ada'nın kardeşini güldürmeye çalışırken titreyen o dudağı, Bediz'i havaalanına götürürken arabadaki o sessizliğin ağırlığı sizi bulacak, eninde sonunda, nerede olursanız olun.

Ben mi ne yapacağım bu esnada? Şimdiye değin ne yapıyorsam onu elbette.

Öğrencilerimle ilişkiyi sadece dersler; müstakbel meslektaşlarıma desteğimi resmi danışmanlıklar, okuma yazmayı puan ve teşvikler, meslektaşlarımla dostluğumu unvanlar, makamlar üzerinden kurduğumu sanmış olamazsınız. Şimdiden bitirmem gereken bir kitap değerlendirmesi, bir kitap bölümü var. Bugün bir lisans öğrencimin ilk sunuşuna gideceğim mesela. Bir atılsam da, soyunsam dediğim dört, okusam dediğim yüzlerce kitap var. Mayamızda bir sürü proje var hem. Daha dün lisemin mezunlar derneği yönetim kurulunda neler neler konuşmuş, hele bir atılım gerisi kolay demiştim. Ne zamandır bir hayal olarak konuştuğumuz kütüphane şimdiden yer konuşulan bir proje oldu bile.

'PARA MI? ELİMİN KİRİ'

Para mı? Elimin kiri. Kafam rahat zira sahip olduğum hiçbir konfora ihtirasla bağlı değilim. Eski rektörüm hatırlayacaktır, imzayı çekmem için özel telkininden sonra söylediğim gibi: hiçbir şey

//

Daha dün lisemin mezunlar derneği yönetim kurulunda neler neler konuşmuş, hele bir atılım gerisi kolay demiştim. Ne zamandır bir hayal olarak konuştuğumuz kütüphane şimdiden yer konuşulan bir proje oldu bile.

//

yapamazsam satılacak bir evim ve arabam var. Artık asacağım tabelayı da biliyorum: "KHK'dan Satılık."

Ah be dostlar istirhamımdır, siz de öfkenize mukayyet, umudunuza sahip olun; rüsva etmeyin şairi. Hele hele beni hiç merak etmeyin. İki kelam ettiyse şü ölümlü dünyada, siz beni bilirsiniz: Ne hızlı solcu olabildim bir kısmınız gibi, ne afili akademisyen, ne siyasetçi.

Ben gülmeyi bilirim en iyi, onu da kaptırmam merak etmeyin öyle kolay kolay kurda kuşa çünkü aklımda hep Bedri Rahmi:

Marifet hiç ezilmemek bu dünyada
Ama biçimine getirip ezerlerse
Güzel kokmak
Kekik misali
Lavanta çiçeği misali
Fesleğen misali
Itır misali
İsâ misali
Yunus misali
Tonguç misali
Nâzım misali

YÜZBAŞI BEŞİR BAYRAKTAR KİMDİR?

Doç. Dr. Ulaş Bayraktar'ın babası Yüzbaşı Beşir Bayraktar, 1980 yılında Mardin'in Derik ilçesinde PKK'yle çıkan çatışmada yaşamını yitirmişti.

Godot'yu yakarken

Biz sustuk Kerunmanat'ın sessiz çoğunluyduk, Kerunmanat'ın çaresiz çoğunluyduk. Biz sustuk ve sessizliğimiz gecenin karanlığında yitip gitti.

Büyük bir adaydı Kerunmanat'ımız, yalnız bir adaydı. Yalnızlığının mı daha büyük, büyüklüğünün mü daha yalnız olduğu bilinmezdi. Nemli bir geceydi, çürümüş lahana kokusu sızlatıyordu burnumu. Bilirim bu kokuyu belaya gebedir gece, gebedir gece kötülüğe lahana koktuğunda çürümüş. Ama kötülük, hafif kalacaktı geceyi tanımlamak için, yetersiz kalacaktı sözcükler.

Meydanda toplanmaya başladığında ahali, evin penceresinden bakarken biz geceye, yıldızlara, yalnızlığımıza ve itilmişliğimize, ağlayan bir kadının çığlıkları dolduruyordu adamızın ve odamızın içini. İçini dolduruyordu yakarış, çığlık ve tükenmişlikler. Odamızı dolduruyordu çürümüş lahana kokusu,

UĞUR AFLAY

23 NİSAN 2017

//

Fotoğrafçı kömür olduğunda dansın ritmi azaldı, tenekelerin tıkırtısı, tencerelerin patırtısı, sineklerin vızıltısı ve insanların hırıltısı azaldığında. Ama yanıyordu nefret ateşi tüm gücüyle ahalinin ruh haliyle besleniyormuş gibi harlıyordu.

//

çürümüş düşler ve çaresiz aman dileyişler.

Hayvanlarım öldü diye bağıyordu kadın kısılmaya yüz tutmuş sesiyle, hayvanlarım öldü. Önce yemeden içmeden kesildiler, sonra yumruk büyüklüğünde yaralar açıldı gövdelerinde. Gözleri kör, kulakları sağır oldu. Dilleri çürüdü susuzluktan. Kimse duymadı yakarışlarımı, devrildi birer birer yılanmış ve tükenmiş çınarlar gibi gürültülü hayvanlarım, bir o kadar muhteşem yıkıldılar. Yıkıldılar dedi kadın dizlerini döverek.

Kalabalık mırıldanmaya başladı. Bu daha önce görmedikleri, duymadıkları ölüm karşısında bir mantık, bir neden üretmeye çalışıyorlardı. Neden sonra biri fısıldadı yavaşça. Ben gördüm dedi. Ben gördüm fotoğrafçı hayvanların fotoğrafını çekti. Ruhlarını hapsetti makinesine. Ruhsuz kaldı hayvanlar, sen yaşayabilir misin ruhsuz? Hayvanlar yaşayabilir mi ruhsuz? Bütün ölümler bu yüzden.

Fısıltılar mırıltılara, mırıltılar seslere, sesler çığlıklara bıraktı yerini. Gözlerini kısmıştı bir gök gözlü, bağırdı geceye ve kalabalığa. Şeytandır bunun diğer adı, yakalım şeytani. Yakalım şeytani, yakalım bilinmeyen, yakalım kötülüğü, kötülük içimize yer etmeden yakalım onu. Yakalım onu ruhumuzu tüketmeden.

Meydana dizdiler odunları, çaputları, umutları, çaresizlikleri dizdiler meydana. Getirdiler fotoğrafçıyı yaka paça, bağladılar ellerini, ayaklarını. Neden diyordu, neden diyordu ağzı bağlanana dek bir çuval parçasıyla. Döküldü yağlar, gazlar, benzinler. Ve ateş petrole sevişmeye başladığında fotoğrafçının sessiz çığlıkları doldurdu geceyi. Gözleriyle yakarıyor, gözleriyle bağıyor, gözleriyle karşı çıkıyordu. Tenekeler çalınmaya başladı, tencereler davul oldu ve ahali dans etti ateşle, dans etti kötülükle; tükenene dek ateş, tüketene dek gözlerdeki yaşam ateşini, nefret ateşi.

Fotoğrafçı kömür olduğunda dansın ritmi azaldı, tenekelerin tıkırtısı, tencerelerin patırtısı, sineklerin vızıltısı ve insanların hırıltısı azaldığında. Ama yanıyordu nefret ateşi tüm gücüyle ahalinin ruh haliyle besleniyormuş gibi harlıyordu.

Biz sustuk Kerunmanat'ın sessiz çoğunluğumuz, Kerunmanat'ın

//

Getirdiler doktoru yaka paça. Neden diyordu. Neden? Ne kötülük yaptım size, ne yaptım size iyilikten başka? Vardır tedavi edemediklerim, Azrail'in elinden alamadıklarım vardır. Bundan mıdır öfkeniz? Ağızına tıkanana dek bir çuval parçası bağırdı durdu çaresiz. Ve bedeni tükenene dek ateşte, yanmış et kokusu çürümüş lahana kokusunu bastırana dek yandı, kavruldu. Tenekeler çalıyordu, tencereler ritim tutuyordu insanların dansına.

//

çaresiz çoğunluğuyduk. Biz sustuk ve sessizliğimiz gecenin karanlığında yitip gitti.

Tören bitti diye düşünürken, bir başka kadın diz çöktü yere, başladı dövünmeye. Düşünemedim dedi, aklıma gelmedi dedi. Benim de oğlum öldü, oğlum öldü hayvanlar gibi. Aynı yaralar açıldı yüreğinde, doktor olmadı çare. Kimse duymadı yakarışlarımı, devrildi yıllanmış ve tükenmiş çınarlar gibi gü-rültülü oğlum. Görkemli, bir o kadar tükenmiş, yıkıldı evimin direği, gönlümün bebeği, gözümün nuru, yarımının ışığı yıkıldı. Yıkıldı dedi kadın dizlerini döverek.

Kalabalık mırıldanmaya başladı yeniden. Neden sonra biri fısıldadı yavaşı. Ben gördüm dedi. Ben gördüm hastaydı oğul. Gitti doktora, doktor kulağına taktığı bir aletle dinledi kalbini. Alet hapsetti yüreğini oğlanın. Kalpsiz kaldı oğlan. Sen kalpsiz yaşayabilir misin, oğlan yaşayabilir miydi kalpsiz? Bu yüzden öldü oğul, doktordur suçlu.

Fısıltılar mırıltılara, mırıltılar seslere, sesler çığlıklara bıraktı yerini. Gözlerini kısmıştı aynı gök gözlü, bağırdı geceye ve kalabalığa. Şeytandır bunun diğer adı, yakalım şeytanı. Yakalım kötülüğü, yakalım kirli elleriyle sökmeden yüreklerimizi.

Getirdiler doktoru yaka paça. Neden diyordu. Neden? Ne kötülük yaptım size, ne yaptım size iyilikten başka? Vardır tedavi edemediklerim, Azrail'in elinden alamadıklarım vardır. Bundan mıdır öfkeniz? Ağızına tıkanana dek bir çuval parçası bağırdı durdu çaresiz. Ve bedeni tükenene dek ateşte, yanmış et kokusu çürümüş lahana kokusunu bastırana dek yandı, kavruldu. Tenekeler çalıyordu, tencereler ritim tutuyordu insanların dansına. Ay bulutların ardına gizlenene, yıldızlar ferini kaybedene dek sürdürdü dans.

Biz sustuk Kerunmanat'ın sessiz çoğunluğuyduk, Kerunmanat'ın çaresiz çoğunluğuyduk. Biz sustuk ve sessizliğimiz gecenin karanlığında yitip gitti.

Uykunun ellerine teslim edecekken aklımızı, ruhumuzu ve bedenimizi, bir başka kadın diz çöktü yere. Başladı ağıt yakmaya. Balıklar öldü dedi. Öldü denizdeki balıklar, neden diye

sordunuz mu kendinize? Bütün kayalıklar, kumsallar dolu ölü balıkla. Sordunuz mu nedendir? Dizlerini dövüyordu, kulakları tırmalıyordu bağırışları, yakarışları.

Ben biliyorum dedi biri artık fısıldamaya gerek duymadan. Ben gördüm balıkçı temizliyordu kumsaldaki çöpleri. Balıkçı engelliyordu tarım ilaçlarının denize dökülmesini. Balıklar çöple beslenir, tarım ilaçları şifadır balıklara. Çöp yoksa temizse sahiller, temizse adamız, temizse denizimiz nasıl beslenir, nasıl iyileşir, nasıl yaşar balıklar. Ben gördüm balıkçıdır suçlu.

Yakalım dedi gök gözlü. Onu da yakalım, o da kötülüktür. Temizleyelim adamızdan kötülükleri.

Getirdiler balıkçıyı yaka paça. Bağladılar ellerini, bacaklarını. Son bir dileğim var dedi balıkçı madem yakacaksınız beni. Atın küllerimi denize, atın bedenimden arta kalanları. Gömülmek istemiyorum bu lanetli adaya.

Gök gözlü gürlledi. Yoktur seçim şansın. O uğursuz bedeninle, daha fazla zehirleyemeyeceksin denizimizi. Yakın dedi. Attılar ateşe bedenini balıkçının. Tenekeler ve tencereler aynı ahenkle yırtıyordu gecenin sessizliğini. Danssa daha bir hararetli, titriyordu bedenler, titriyordu bacaklar, kollar, göğüsler. Titriyordu gece, utanmış aya inat, utanmış yıldızlara inat.

Biz sustuk Kerunmanat'ın sessiz çoğunluğuyduk, Kerunmanat'ın çaresiz çoğunluğuyduk. Biz sustuk ve delirmişlik konuştu.

Bitti derken bir kadın daha diz çöktü. Başladı bağırmaya. Duyun dedi, duyun sesimi. Ekinlerim kurtlandı, ağaçlarım kurudu. İncir ağacı bile kökünü çekti toprağımdan. Nedendir bu haller, nedendir bu lanet, var mı bilen?

Ben gördüm dedi yine biri. Ben gördüm şairi senin bahçelerine yakın. Şiir yazıyordu kara kaplı defterine. Büyülü bir boruya üfledi sonra. Çıkan ses kalbimi söküyordu neredeyse, gözlerim tuzlu zehir attı da kurtuldum. Ama çeldi aklını ekinin, çeldi aklını ağaçların, kandırdı toprağı büyülü sözcüklerle ve seslerle. Öylesine büyülydü ki sözcükler, öylesine büyülydü ki sesler, aklım rüzgâr olacaktı neredeyse, zor kaçtım.

Yakalım dedi gök gözlü hırsıyla, yakalım şairi. O büyülü sözcükleriyle kandırmadan bizi, kandırmadan ailemizi ve kandırmadan ne kalmışsa geriye ot, böcek, hayvan, dağ, taş kanmadan tılsımına sözcüklerin, yakalım şairi.

Şairde yakıldı kutsallaştırılmış ateşte, kutsallaştırılmış önyargılarımızda, bitmez tükenmez hırsımızın alevinde tutuştu bedeni. Bedeninden buharlaşan her hücresiyle yeniden ve yeniden şiir yazıyor gibiydi dumanlar. Dumanlar aya yükseldi, korkularımız yüreğimize gömüldü ve sözcükler kaçtı yakamozlara göremedik bir daha.

Durmadılar sabaha dek yaktılar veterineri, gazeteciyi, radyocuyu, telsizciyi, berberi, öğretmeni, demirciyi, terziyi yaktılar sabaha dek, kimin kime garezi varsa, kimin kimde kalmışsa alınacak öcü yaktılar, izledik.

Biz sustuk Kerunmanat'ın sessiz çoğunluyduk, Kerunmanat'ın çaresiz çoğunluyduk. Biz sustuk, gece sustu, ay sustu, deniz sustu, önyargılarımız konuştu kusarcasına.

Gece bittiğinde, nefret közlendiğinde ve bilinmeze öfke gizlendiğinde, güneş doğdu puslu, güneş doğdu korkak, güneş doğdu kurumuş gözyaşlarıyla.

Unutmayı seçtiler, unutmayı seçtik, Kerunmanat'ın sessiz unutkanlarıydık. Olmamış gibi hiçbir şey çift sürdük vermeyecek ekinleri için toprağı, ağ attık gelmeyecek balıkları için denize, unuttuk ama bela unutmadı. Unuttuk ama komşu adalar unutmadı. Gelmez oldular adamıza, sokmaz oldular limanlarına. Biz sessiz, biz yalnız ve çaresizdik, kendimizle harmanlanmış adamızda. Ada biz kokuyordu yalnızca, ada yalnızlık kokuyordu, tükenmişlik kokuyordu.

Bela da unutmadı bizi, unutmamıza da izin vermeyecek gibi görünüyordu. Hayvanlar yıkılıyor, ekinler kuruyor, ağaçlar devriliyor, oğullar, kızlar analarından önce yumuyordu gözleri, yumuyordu gözlerini gelinler, torunlar dedelerden ninelerden önce. Yaralar açılmış bedenleriyle, yumru yumru şişmiş gövdeleriyle, yıkılıyordu dağ gibi sağlam, taş gibi sert, su gibi dingin kıvrımlı

//

Gece bittiğinde,
nefret közlendiğinde
ve bilinmeze öfke
gizlendiğinde, güneş
doğdu puslu, güneş
doğdu korkak, güneş
doğdu kurumuş
gözyaşlarıyla.
Unutmayı seçtiler,
unutmayı seçtik,
Kerunmanat'ın sessiz
unutkanlarıydık.
Olmamış gibi hiçbir şey
çift sürdük vermeyecek
ekinleri için toprağı,
ağ attık gelmeyecek
balıkları için denize,
unuttuk ama bela
//
unutmadı.

vücutlar, kurumuş dallar gibi yıkılıyordu.

Limana çıkıp bekledik bir kurtarıcı. Umuttu içimizdeki, gelecek bir gemiden taşacak kurtuluş biliyoruz. Bekledik kurtarıcıyı. Gelmedi. Yelkovan akrebi kaç umut geçti yine de gelmedi. Biz bekledik, sonra yine bekledik, hep bekledik.

Arabasının arkasına koyduğu genç ve çürümüş bir bedenle geldiğinde ak saçlı, dev elli, nasırlanmış yürekli, yıllanmış çınar yüzlü bir adam, durduğunda Kerunmanat'ın ortasında ve bağırdığında doktor nerede diye, bağırdığında ben yukarı köydenim diye ve bağırdığında evlat acısı nedir bilir misiniz diye, uyandık birden. Uyandı hafızlarımızda silinmeye yüz tutmuş anılar. Demek ki sarmış bütün adamızı bela, yayılmış yabani sarmaşık gibi tüm adamızın gövdesini.

Yanıt verdi biri sessizce, o kadar sessizce ki bakışlarıyla konuşur gibi. Yaktılar dedi, yaktılar doktoru biz izledik, biz gizlendik onlar yaktılar biz kapatırken gözlerimizi, ısırırken dillerimizi yaktılar.

Dona kaldı çınar yüzlü, balmumu ile biçimlendirilmiş gibi oldu gövdesi. Uzunca bir süre sessizlik konuştu, uzunca bir süre gözleriyle lanetledi hepimizi. Sonra bağırdı yeniden çağırın fotoğrafçıyı çeksin oğlumun bedeninin fotoğrafını, çağırın balıkçıyı götürsün komşu adaya, komşu adanın doktoruna göstereyim belki tanır hastalığı. Almazlar çocuğumu adalarına bilirim bulaşmasın diye. Ama bulaşmaz fotoğraflardan kötülükler, bulaşmaz bela, bulaşmaz lanet. Onları da yaktık dedi sessizlik, onları da yaktık, çare olabilecek herkesi yaktık çaresizliğimizden. Veteriner baksın bari dedi, ya da çağırın telsizciyi haber versin sorsun komşu adalara, kimin varsa kulağı, kimin varsa vicdanı sorsun. Yanıt aynıydı, acımasız, sert ve gerçek. Yaktık hepsini.

Bağırdı çınar yüzlü kısılmış sesiyle, o zaman çağırın şairi, çağırın yazsın, çağırın dizesin sözcükleri, anlatsın ki gelecek kuşaklara, olursa geleceğimiz diye, yapmasınlar bir daha bunu, yoksa bilirim yine yanacak canlar, yine tükenecek umutlar. Bilirim unutkandır hafızalar, çağırın şairi kazısın dizeleri belleklerimize hiç sökülmecekmişçesine.

Sessizlik yanıt oldu çınar yüzlüye. Sormadı bir daha nerede şair diye. Hepimize doğru döndü ve çatlama sesiyle yırttı kulak zarlarımızı sessizce, peki siz ne yaptınız, siz ne yaptınız yanarken çareler, yanarken geleceğimiz. Siz ne yaptınız dedi çınar yüzlü, siz ne yaptınız dedi dağ, siz ne yaptınız dedi deniz, siz ne yaptınız dedi sessizlik.

Cehennem ateşiydi dudaklarımızın öpmeye susadığı, lanetlenmişliğimiz bir kedinin gözleriyle gülüyordu. Ve gökten ölü balıklar yağıyordu çürümüş düşler gibi.

Noktasız hikâyeler

Bugün daha üzerinden bir yüz yıl geçmeden zulüm edeni, yahut zulme eyvallah diyeni kasıp kavuran yeni bir savaş dalgası sardı her yeri... Cumhuriyet, sessiz sakin miadını doldururken, idam yasası özlemi gündeme geldi... İdam, insanların da ortaklığında geliştirilen can almanın, kan dökmenin toplumsal ritüeli, bir ifadesi değil miydi?

“Eğer bir çocuk küçükken alınıp başka bir hayatın olmadığına inandırılarak yetiştirilirse, soru sormadan öldürür ve şikayet etmeden ölür.” Drakula

Vicdan öyle bir ayar ki terazide, onu kaybetmek, bencil ihtiyaçlardan dolayı onu hiçe saymak da öylesine olası... Kabil'in Habil'i öldürmesine vesile olan hırs, kibir, öfke ve kıskançlık yaradılıştan mı mevcuttu? Olaylar mı öyle sürükledi? Bilinmez, bilinir de bilinmez.

Bu toprakların deneyimlediği bir hikaye vardır yakın tarihten gelen... Kazıklı Voyvoda'nın yahut namıdiğer Kont Vlad'ın, Fatih

BELGIN CENGİZ

27 NİSAN 2017

“ İlk kardeş katili Kabil’den günümüze ilginç çatışma örneklerinden biridir bu hikaye. İki kankardeşin hikayesi... Kim bilir belki de Vlad’ın ailesinden uzaklaştırılması, onun öfkесinin kökenidir...”

Sultan Mehmet ile aynı dönemlerde karşılaşmasıdır bu hikaye. Çocukluk arkadaşı hatta kan kardeşidir ikisi de. Vald’ın babası Osmanlı’ya yenik düşünce karşılığında küçük oğlunu ve kızını ganimet olarak verir Sultan’a. İşte o yıllarda Fatih Sultan Mehmet’le küçük Vlad birlikte büyürler. Vlad bir gün ayrılır Osmanlı’dan babasının krallığına doğru yol alır. Macaristan civarında o topraklar... Bir ordu kurar kendisine, krallığı yeniden inşa eder. Kader bu ya zaman içinde bitmek tükenmek bilmez bir öfke, onu Balkanların kuzeyinden güneyine inmesine ve Osmanlı’ya karşı acımasız bir savaş yürütmesine neden olur. Vlad ordusunun başında, en vahşi yöntemlerle öldürme sanatını icra eder. Osmanlı askerlerini ve yandaşlarını kazığa geçirir ve rivayet odur ki ölmelerini seyrederken, birkaç kadeh onların kanından da içer. Zaten efsanevi vampir Dracula yakıştıması oradan gelir. Derken bir gün Osmanlı bir vesile ile Vald’ı yener ve kellesini ispat olsun diye alıp Fatih’e gönderir, öyle aktarır kimi tarihçiler ve hatta derler ki o baş bugün Galata Kulesi’nin altındaki dehlizlerde.

Bu vahşeti yaşayan insanlık bunu kayıtlara geçer. Dökülen kanın haddi hesabı yoktur. İlk kardeş katili Kabil’den günümüze ilginç çatışma örneklerinden biridir bu hikaye. İki kankardeşin hikayesi... Kim bilir belki de Vlad’ın ailesinden uzaklaştırılması, onun öfkесinin kökenidir... Lakin öte yandan da bilinen bir söz vardır kutsal kitaplarda, Kabil ebediyen Arafta, kıyamet vakti sonlanacak yaşamında, Habil’in soyunun ayağını vuracaktır, yani halkının canını alacaktır, Habil ise Kabil soyunun başını alacaktır... Böyle tayin etmiştir mevzuyu kutsal kitaplar...

Yıllar birbirini izler, eski vahşi savaşıardan pişe pişe olgunlaşan insanlık şekli toparlarken, icraatı toparlayamaz. Osmanlı’nın son vakitlerinde vicdan terazisini eksiltecek o büyük haller yaşanır. Halklar zincirleme biçimde korkunç vahşi görüntülerle, tarihe geçecek katliamların muhatabı olur. Kapı komşuları öldürülür, cemi cümle dile gelmez vahşetin tanığı olur, olur da yetmez bir de kurtulmak için kaçarlar, arkada bıraktıkları binlerce yetim çocukla yeni bir dönemin sayfası açılır. Toprağın günahla sulandığı vakitlerdir o vakitler. Sanki Kabil tarih sahnesine inmiş de, zulüm etmiş gibidir halklara... Zannedilir ki o vahşetin ardından, günah ile sulanan topraklardan arda kalandır yeni ülkenin sınırları... Oysa ki ölümün ıstırabının gölgesinde inşa edilen bina, yaşayanlarca karşılıklı travmaların ve belleklere kazınan acıklı

hatıraların mirası ile yüklüdür. Herkes görmüştür katili, herkes izlemiştir mağduru ve daha da ilginç hangi dürtü ile yapıldığı anlaşılmayan toprağın ve kadınların ve çocukların gasp edilmesi, hak bilinmesi ve mal edilmesidir. Herkes kendinden de bilmiştir gasp etmeyi...

İnkâr bile kurtaramamıştır o geçmişi. Hatta inkâr üzerinden kurulan yeni yaşama, yeni alfabe ve dil ile oluşturulan yeni surete, geçmiş izin vermemiştir.

Bugün daha üzerinden bir yüz yıl geçmeden zulüm edeni, yahut zulme eyvallah diyeni kasıp kavuran yeni bir savaş dalgası sardı her yeri... Cumhuriyet, sessiz sakin miadını doldururken, idam yasası özlemi gündeme geldi... İdam, insanların da ortaklığında geliştirilen can almanın, kan dökmenin toplumsal ritüeli, bir ifadesi değil miydi?

Yüz yıl önceki geçmişinden memnun muydu insanlar? Ortak yazgıyı her iki tarafından yaşayanlar... Öldürüp gizlice gömülen onca insan, gömüldükleri yerden dile gelmiyor muydu hak meclisinde? Kabil gizleyebilmiş miydi kardeşinin cesedini Rabbi'nden?

Elbet ve kuşkusuz yanlış düzelmıyor, günahlar gizli kalmıyor, mutlak yargı oluyor. Bugün yeniden kendi seyrinde inşa olan sistemin, insanı kontrolsüzce nefret ekseninde pişirmesine tanıklık ediliyor. Tam nefes aldım derken insan, bir bakıyor ki hep beraber toplumsal cinnete sürükleniyor...

Ve yine tırmalıyor zihni Charles Bronson'un cümlesi her seferinde; "Ne zaman iyi hissetsek bizi değiştirmeye zorlarlar tekrar ve tekrar..."

Hacer nerede?

Taşa çalsa, taşı yarayacak o bıçak belki o gün Mina'da İsmail'in boynunu kesmedi ama dünya dünya olalı nice insan bir şeylere kurban edildi. Adı değişir kaderi değişmez insanlardan ibaret dünya içerisinde kaç Hacer, inmeyen koçun gadrine uğradı Allah bilir. Bugün bu topraklardaki Hacerler Galatasaray Meydanında bir araya gelecekler. Hepsinin evlâdı bir şeylere kurban edildi. Bir gün vardılar, bir gün yok oldular...

DOĞUKAN ÖZDEMİR

Tüm Müslümanların Kurban Bayramı'nı bilvesile tebrik ederek "bismillah" diyeyim.

Nice bayramlarda, sevenler sevdikleriyle buluşsun temennisiyle devam edeyim.

Madem ki vakitlerden bayram; bayramlardan kurban o zaman Hz. İbrahim'den okunan/bilinen bu hikâyeye bir de biz bakalım.

Bu hikâye İbrahim'in mi, İsmail'in mi yoksa Hacer'in hikâyesi midir? Bu sorunun cevabı tam bir paradoks.

Kıssa herkesin malumu lâkin kestirmeden bir hatırlayalım. İbrahim, geçkin yaşına rağmen Rabbinden bir erkek evlât diler. Mevlâ muradına cevap verir bir erkek evlât bağışlar. Adı İsmail'dir bu yavrucağın. Hacer'in gözbebeği, İbrahim'in kabul olmuş duasıdır İsmail.

İsmail, yedi yaşına geldiğinde İbrahim yıllardır gördüğü rüyayı evlâdına açar ve kendisini Allah'a kurban edeceğini dile getirir. İsmail küçük yaşına rağmen büyük bir olgunlukla kaderlerine razı olmaları gerektiğini ifade ederek babasına güç verir. İbrahim, oğlu İsmail ile birlikte Mina-Müzdelife bölgelerine yakın bir yere gider.

Peki, Hacer nerededir?

Bence kıssanın hikmeti tam da burada.

Kıssa tevile muhtaç değil. Yüzlerce yıldır belki milyon insanın üzerine konuştuğu, tartıştığı, anlattığı bu hikâye İbrahim'in sadakati, İsmail'in teslimiyeti gibi durumlarla açıklanmıştır. Ki hepsi de bir bakıma doğrudur.

Neden Hacer konuşulmaz? Neden Hacer'in durumundan, kıssayı dinleyenlerin hissesine bir paye düşmez?

Kadın diye mi?

Tarihî Yarımada'nın incisi Nihat Hatipoğlu köşesinde bu konuyu şöyle naklediyor: "Nihayet Hz. İbrahim ile Hz. İsmail emre uymak için hazırlık yaparlar. Hz. İsmail babasına şöyle der: 'Babacığım. Kollarımı arkadan bağla. Sımsıkı. Gömleğimi soy ki kana bulanmasın. Annem görür dayanamaz.'"

İsmail'in dilinden Hacer'in hâlini özetleyen bu detay her ne kadar dikkat çekmese de Hacer'in nezdinde bütün annelerin yavrularıyla kurduğu ilişkiyi gözler önüne sermeye kâfidir. Değil kul icadı yasalar, Rabbi dahi istese hiçbir anne yavrusuna kıyamaz. Doğurduğunu vermez. Can verdiğiinden vazgeçmez.

//

Neden Hacer konuşulmaz? Neden Hacer'in durumundan, kıssayı dinleyenlerin hissesine bir paye düşmez?

//

Kadın diye mi?

Taşa çalsa, taşı yarayacak o bıçak belki o gün Mina'da İsmail'in boynunu kesmedi ama dünya dünya olalı nice insan bir şeylere kurban edildi. Adı değişir kaderi değişmez insanlardan ibaret dünya içerisinde kaç Hacer, inmeyen koçun gadrine uğradı Allah bilir.

Bugün bu topraklardaki Hacerler Galatasaray Meydanında bir araya gelecekler. Hepsinin evlâdı bir şeylere kurban edildi. Bir gün vardılar, bir gün yok oldular. Nasıl bir kaderse, hüküm ölüle-
rinden bile kalkmadı. "Ölüden hüküm kalkar" şiarına iman etmiş olanlar bile onlara bunu çok gördü. Onlar, öldürülmeden önceki kaderlerine mahkûm oldular.

Bundan önceki 699 cumartesi olduğu gibi yine her birinin elle-
rinde evlâtlarının fotoğrafları. Katili meçhul, mezarsız evlâtlarının fotoğrafları. Yıllardır sadece fotoğraflarda yaşayan bu insanların belki hepsi suçluydu. Sadece birkaç yıl değil; belki ağırlaştırılmış müebbedi hak ediyorlardı. Ya da hepsi süttten çıkmış ak kaşıktı. Ne fark eder ki?

Nasıl bir kaderleri varsa bir mezar taşları bile olmadı.

İnsanca yargılanmadılar, insanca cezalandırılmadılar.

Kopkoyu bir karanlığın içinde usulca kayboldular.

Evladının kanlı gömleğini görse dayanamayacak nice Hacer; ev-
lâdının bir kemiğine muhtaç hâlde ebediyete mahkûm edildi.

Adaletin tecelli etmediği bir yerde neyin kıymeti olabilir? Nasıl bir öfke, bir ana kuzusuna bir mezar taşını çok gören bu mesele-
yi haklı çıkarabilir? Hangi şeriat/yasa yargılanma hakkını insanın elinden alabilir?

Bu soruların hepsi 700 haftadır cevap bekliyor. Hem de hepimi-
zin gözleri önünde...

//

Nasıl bir kaderleri
varsa bir mezar taşları
bile olmadı.

İnsanca

yargılanmadılar,

insanca

cezalandırılmadılar.

Kopkoyu bir karanlığın

içinde usulca

kayboldular.

Evladının kanlı

gömleğini görse

dayanamayacak nice

Hacer; evlâdının bir

kemiğine muhtaç hâlde

ebediyete mahkûm

edildi.

Devlet tribün sesleri ile hukuk inşa eder mi?

Türkiye'nin hukuku Laçın nezdinde bir sınavdadır. Laçın soruşturmasının doğru ve hukuki bir tarzda yürütülmesi bu tehlikeli "devlet kilisesi" eğilimini geriletecek ve Osmanlı'dan beri yürütülen bir din-politika geleneğinin "taşralı" bir fırsatçılıkla kullanılması engellenmiş olacaktır.

Berna Laçın, idam cezası üzerine her birkaç yılda bir yaptığımız/yaptırılan kriminoloji ve hukuki-politik ilke tartışmalarını son derece açık ve net birkaç cümle ile ifade edebildi. Kriminolojik tez; idamın uygulandığı ülkelerde tecavüz suçunu önleyemediği tespitine dayanırken politik-hukuki ilke olarak ise "devlet tribün sesleri ile toplum inşa etmez!" iddiası ve talebini ileri sürüyordu. Laçın'ın bir tek tweet kapsamına yerleştirebildiği bu tespit ve ilkeler, idamı temel bir gündem olarak gören Amerikan muhafazakarlığına karşı da savunulan demokratik direniş ve söylemleri oluşturmaktaydı.

ORHAN GAZI ERTEKİN

Buna karşılık, Laçın'ın, tüm dünyada olduğu üzere, doğal mecra-
 rası içinde açtığı tartışmanın çok geçmeden "halkın inançlarını
 aşağılama" bağlamı içine yerleştirilerek karşılandığına şahit
 olduk. Burada kalsa sorun yok. Nihayetinde bu tartışma idam
 cezasının uygulandığı ve talep edildiği her ülkede haliyle yapı-
 lacak ve bizlere idam cezasının insanlık dışı olduğunu hatırlat-
 mak, ortak bir kamu alanı olarak devletin asla sahiplenemeye-
 ceği bir yöntem olduğunu göstermek, gerçekte ceza hukukunu
 tasfiye eden bir girişim olduğunu anlatmak, irrasyonel, tahrip
 edici ve dahi suç bakımından işlevsiz bir ceza olduğunu bite-
 viye savunmak görevi düşecektir. Fakat, İstanbul Cumhuriyet
 Başsavcılığının soruşturma açtığına ilişkin haberler doğru ise,
 yargının tartışmaya müdahil olmaya çalışmasının, Türkiye'nin
 hukuku ve devleti açısından son derece tehlikeli ve hak ve
 özgürlüklerimiz açısından ise mutlaka karşı konulması gereken
 bir gelişmeye tekabül ettiğini söylemek bizlere düşen bir başka
 görevdir. Tabii ki C. Başsavcılığı eğer, genel tepkileri esas alarak
 çok yanlış bir biçimde kendiliğinden harekete geçmiş ise veya
 yapılan şikayetler derhal kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile
 sonuçlandırılmamış ise... Bekleyip göreceğiz. Biz şimdilik tehli-
 keye dair bazı uyarılarda bulunmayı tercih ediyoruz.

MESELENİN ÖNEMİ

İdam cezası tartışmalarını "Medine toprakları" üzerinden yürüt-
 menin "halkın inançlarını aşağılama" olarak yorumlanması ve
 soruşturma açılması hukukun içinde asla tasvip edilemeyecek
 bir yaklaşım ve uygulamadır. Dahası Renan Pekünlü ve Fazıl
 Say hakkında verilen mahkumiyet hükümleri ile bir araya geti-
 rildiğinde hukuk ve demokrasi açısından bir süredir güçlenme
 eğilimi gösteren iki tehlikeli gelişmeye işaret etmektedir. Birin-
 cisi Türkiye'de devletin Rusya tarzı bir "devlet kilisesi" inşa etme
 çabası, ikincisi ise hukukun bir toplumsal infial ile işletilmesi
 eğilimi.

DEVLET KİLİSESİNİN İNŞASI

Laçın'e gösterilen tepki ve açılan soruşturma, bir "devlet kili-
 sesi" geleneğinin olduğu ülkelerde bile uygulanabilir değildir.
 Türkiye Cumhuriyeti ilk kuruluşundan itibaren bir "diyanet
 devleti" olmakla birlikte bir "devlet kilisesi"ne sahip olmamıştır.

// İdam cezası tartışmalarını "Medine toprakları" üzerinden yürütmenin "halkın inançlarını aşağılama" olarak yorumlanması ve soruşturma açılması hukukun içinde asla tasvip edilemeyecek bir yaklaşım ve uygulamadır. //

Hatta Osmanlı'nın bile böyle bir teokratik zemine sahip olmadığını, pek ala Niyazi Berkes'e dayanarak söyleyebiliriz. "Devlet kilisesi" belirli bir din veya mezhebi hem devlet maslahatı hem de milli kimlik içine yerleştirirken bu kimliği teğet geçen her tür tartışmayı özsel bir tehlike olarak bertaraf etmek çabası ile öne geçer. Yaratılan korkuyla üretilen paranoyakça hezeyanlar hem kurumları hem de toplumu teslim almaya başlar ve hukuk ve adalet tehlikeye girer. İran tarzı "Şia" veya Rusya tarzı "Ortodoks" Hristiyan misyonu kurumlara asli bir ödev olarak verilir. Bu ülkelerde "hak" yerini devlet ile temsil edilen başkalaşmış bir "din"e terk eder ve hak, özgürlük ve adalet vb. gibi talepler bir sorun haline getirilerek kriminalleştirilir. Türkiye'nin hukuku hem Renan Pekünlü, hem Fazıl Say davalarında bu yönde ciddi badireler atlattı. Şimdi Türkiye'nin hukuku Laçin nezdinde bir sınavdadır. Laçin soruşturmasının doğru ve hukuki bir tarzda yürütülmesi bu tehlikeli "devlet kilisesi" eğilimini geriletecek ve Osmanlı'dan beri yürütülen bir din-politika geleneğinin "taşralı" bir fırsatçılıkla kullanılması engellenmiş olacaktır. Böylece "hak"ın yerine bir "mezheb"in yerleştirilmesi engellenecektir. Zaten toplumun geniş kesimleri için açık bir baskı anlamına gelecek tersi gelişmelerin Türkiye gibi bir ülkede şansı varsa bile geçicidir.

Laçin'in idam cezası tartışmasının bir infial sonrası "karakolda" bitmesi yargının asıl misyonu ve gelenekleri açısından da talihsizdir. Şu açıktır ki Türkiye yargısı, 15 Temmuz 2016 sürecinden bu yana "toplumsal infial" ile "yargılama işlevi" arasında yeni bir politik bağ kurarak ilerleme yolunu tercih etmektedir. Bu Türkiye yargısının tarihi ve geleneği açısından yenidir. "İnfial Yargısı" hukuku ve haklar rejimini kolaylıkla teferruat haline getirmek sonucunu doğurmakta ve gerçek misyonu olan azınlığın korunması amacının ihlal edilmesine yol açmaktadır. Oysa, bir yargının birincil özelliği kitlenin "sesi ve öfkesi" ile genel toplumsal sağduyu arasındaki farkı belirgin hale getirmesi ve toplumsal çatışmaya bir denge kazandırmasıdır. Türkiye yargısının, Laçin tartışması ve gelişimine bir de bu yönden bakması şarttır.

Nihayet bütün bu tehlikeler karşısında Laçin'in genel ilkesini özelleştirerek şunu söylemek boynumuzun borcudur: Devlet tribün sesleri ile hukuk inşa etmez!

//

Oysa, bir yargının birincil özelliği kitlenin "sesi ve öfkesi" ile genel toplumsal sağduyu arasındaki farkı belirgin hale getirmesi ve toplumsal çatışmaya bir denge kazandırmasıdır. Türkiye yargısının, Laçin tartışması ve gelişimine bir de bu yönden bakması şarttır.

Solda 'ayrışma' çağrısı

İttifak meselesi apayrı bir konudur. Kendi sesiniz, sözünüz korunduğu ve ilkelerinize sahip çıkan bir programınız olduğu sürece ittifaklar gerçekleştirmek sadece mümkün değil aynı zamanda siyasi olarak zorunludur. Ama yarın yokmuşçasına verilecek sözlerle olacak iş değildir bu. Bir stratejiniz olur, her tarihsel kavşakta kararlarınızı ona göre verirsiniz. Bunlar da kişisel değil, (sınıfsal ve kamu yararına) kolektif kararlardır.

PERİHAN ÖNCÜ

Somuta dair siyasi tartışmalar içerisinden ele alındığında her kritik tarihsel kavşakta solda neden birlik olmadığı sorusunu solcular kendi kendilerine yöneltirler. Hatta çoğunlukla kendi grupları dışındakilerle neden anlaşamadıklarını da belirten öğeleri alttan alta sohbete yedirerek bu kötü durumdan sıkça dem vururlar. Yeri gelir, sol içerisindeki bazı gruplar "gelin birlik olalım, gün kara gündür" diyerek eşe dosta haber salarlar. Bu

//
İlki, yani teorik gerekçe devrimcilerin, aydınların ya da daha doğru ifadeyle partinin rolüyle ilişkilidir. Bildiğimiz voluntarizm ve kendiliğindenlik //
sorunu kısacası...

çağrı çoğunlukla dar grup sosyolojisi nedeniyle bazı örgütçülerin çok işine gelmeyebilir. Ancak eğer durum çok vahimse (örgütün çözülmesi, kadroların ayrışması, hareket alanının daralması, vb.), çok sıkışıldıysa bir seçenek olarak değerlendirilebilir ve kendi örgütlerinden vazgeçerek ideolojik ve siyasi açıdan bir başka hareketin içinde erimeyi ve çözülmeyi kabul edebilirler. Kendi örgütlerinde yaşadıkları sorunları çözemeyenlerin, çözüm olarak “çözülme” seçmesi sıkça rastlanılan bir durumdur.

Marksizm, Marksizm olalıberi defalarca bu çağrı –açık ya da kapalı şekilde– işçi sınıfı siyaseti içerisinde olmayan kesimler tarafından da yapılmıştır. Bu çağrıyı gerçekleştirenlerin popülist bir siyasi çizgisi ve bu yolla belirli bir kitlesi de varsa, yıllarca “devrimcilik” yapmaktan sıkılmış, sol içerisinde köşe kapmaca oynamayı “strateji” olarak görmüş kişiler “kitleyi bulduk” diyerek çağrıya cevap verme eğilimine girmişlerdir. Böylece reformizmin, oportünizmin tarihi ile Marksizmin tarihinin eşdeğer olduğuna inandıkları bir geçmişi ve geleceği bizlere armağan etmek istemişlerdir.

Kısa bir not: Bu satırlar kendi sözünü kaybetme, sınıf siyasetini terk etme, kendini popülist hareketin içinde eritme durumlarına yönelik yazılmıştır. Bahsi geçen “tarihsel kavşak”larda kurulacak ittifaklar ile ilgisi bulunmamaktadır. İttifaklar somut siyasette her zaman değerlendirilmesi gereken seçeneklerdir. Ancak aşağıda açıkça ismi belirtilen kişi ve parti/hareketler meseleyi ittifak(mış gibi) gösteremeyecek kadar başka bir söz ve eylemin parçası haline gelmişlerdir.

Öyleyse, içinden geçtiğimiz bu tarihsel kavşakta da benzer çağrıları görmekteyken işbu yazı neden “ayrışmayı” örgütleyen bir başlığa sahiptir? Bu çağrının biri teorik, diğeri ise pratik olan ve birbirinden ayrılmayacak iki temeli bulunmaktadır. Arzu ederseniz onları ortaya koymaya çalışalım.

İlki, yani teorik gerekçe devrimcilerin, aydınların ya da daha doğru ifadeyle partinin rolüyle ilişkilidir. Bildiğimiz voluntarizm ve kendiliğindenlik sorunu kısacası... Bu konuda biz, voluntarizmin ilkesiz

//
 ...esas önemli mücadele de sizin var olmanız (kendi özgül alanınızı yeniden üretmeniz) ve doğru yerde duruyor olmanızdır. Doğru yerde duran kişiler olarak çok sayıda bulunmanızın size doğrudan bir faydası bulunmayacağı gibi az sayıda olmanız işinizi zorlaştırır da etkinizi doğrudan belirlemez.

ve programsız çağrı yapanlar başta olmak üzere solun bir kesimi tarafından gayet yanlış anlaşıldığını düşünmekteyiz. Voluntarizm, önünüzdeki seçenekler arasında kitleleşme imkanına sahip olan seçeneğe oynamak, devrimle alakası olmayacak kitleleri devrime kanalize etmek anlamına gelmemektedir. Yani siz çok çabalarsanız insanları devrim yapmaya ikna edeceksiniz diye bir kaide yoktur. Voluntarizm ilk olarak somut durumun somut ve doğru yerde duran bir analizini gerektirir. Bu nedenle kadro işidir. Bilimsel araçlarınız olmadan bu mümkün değildir. Bununla birlikte somut durumun krizli yapısını ve toplumsal çelişkilerine ölçüde su yüzüne çıkaracağının tahlilini gerektirir. Başka bir ifadeyle somut koşulların varlığını reddeden bir devrimcilik kendini dev aynasında görmek, kendi önemini abartmaktır. (İşlevi kalmamış bir mecliste komünist şarkılar söyleyerek, ketillik ve kekli şakalar, komiklikler yaparak, kitleleri devrime taşıyacağını ummak gibi.)

Nesnel koşulların içindeki çelişkilere işaret etmek, onlara müdahalede bulunmak elbette gereklidir. Marksist yöntem ve düşünce gereğince, tarihte işçi sınıfının kendiliğinden hareket alanı vardır ve bunu tanımak gereklidir. Her şeyi başından sonuna belirleme kudretine sahip olmadığınız gibi esas önemli mücadele de sizin var olmanız (kendi özgül alanınızı yeniden üretmeniz) ve doğru yerde duruyor olmanızdır. Doğru yerde duran kişiler olarak çok sayıda bulunmanızın size doğrudan bir faydası bulunmayacağı gibi az sayıda olmanız işinizi zorlaştırır da etkinizi doğrudan belirlemez. (Sahi, Sovyet Devrimi'nde devrimi yapanların hepsi "komünist" miydi?)

Yalnızca bu şekilde devrim sürecinde işçi sınıfının ihtiyaç duyduğu hegemonik söyleminiz tutarlı hale gelebilecektir. Zira devrim dediğimiz süreç de "benim" diyebileceğiniz (iyeliğe alınabilecek) bir süreç değildir. Bizzat devrimin kendisi hegemonik mücadeleye açıktır ve her an karşı-devrim ile sonuçlanabilir. Diğer bir ifadeyle, devrimi sürükleyenlerin işçiler olması da devrime doğrudan proleter nitelik kazandırmaz. Çünkü devrim, sabit bir an değildir ve devrim sürecince yürütülecek sınıf mücadelesi devrimin sınıfsal karakterini şekillendirir. Strateji olmaksızın hegemonik pozisyon kazanmak olanaksızlaşacaktır. Çok çabaladığınızı düşündüğünüz devrimin avuçlarınızdan kayışı için gözyaşı dökmek istemiyorsanız, kitlenin suyuna gitmek ve size

söylenenleri söylemek yerine kendi alanınızı inşa edip olası bir harekette insanları o alana çağırmanız gerekir.

Kilit nokta şudur: Kendiliğindenlik ile popülizmi karıştırmamak elzemdir. Parti öncüdür, hareketle yönlenir ve harekete yön verir ancak hareketin arzu ettiği her şeyi arzu ettiği şekilde ele almaya kalkmaz. Bu nedenle doğru yerde durmanın öneminin karşısına hareketi koyarken hareketin popülist niteliğinin farkında olmak gerekir.

Örneğin işsiz ve yoksul kitlelerin iş talebine, “sermayeye daha çok alan açayım da istihdam artsın” gibi bir çözümle cevap verilemez. Ya da kendisine bilimsel sosyalist diyen birisi seçim vaadi olarak “işsizliği bitireceğiz” demez, çünkü kapitalizmde tam istihdamın mümkün olmadığını bilir; emeğin iktidarı olmadan, emeğin belirleyiciliği olmadan sermaye ile bu işin çözülemeyeceğini bilir. Önemli olan bu taleplerin dayandığı somut koşulları analiz etmek, sonra da buna uygun bir siyasi program ve bir alternatif üretmektir. Süreçte siz doğru yerde duran ve somutu iyi analiz edebilmiş bir söylem ve alternatif üretirseniz (ki söz konusu üretim bir harekettir, eylemdir) tam da çelişkilerin patlak vereceği somut koşullar nedeniyle ortaya çıkan kendiliğinden hareketin önderliğini almak için avantajlı bir siyasi konumda bulunacaksınız. Hegemonya mücadelesinde zaten inşa ettiğiniz bir alternatifin varlığı önemli olacaktır.

İkinci gerekçe, yani pratik olan ise içinde bulunduğumuz “kavşak” ile ilintilidir.

Türkiye, AKP iktidarı esnasında kendiliğinden gelişen ancak sonrasında gerçek bir öncü alternatifin halihazırda bulunmuyor olmasıyla da alakalı olarak sönümlenen büyük hareketlenmelere sahne olmuştur. TEKEL Direnişi ve Haziran Direnişi bu hareketlenmelerdendir. Ancak sürekli devam eden hareketlenmeler de göz ardı edilmemelidir. Bununla birlikte, söz konusu hareketlenmelerin büyük ölçüde sönümlenmesi (ya da Gezi dinamiğinin HDP'nin radikal demokrasi projesiyle içerilmeye ve soğurulmaya çalışılması ve birtakım sosyalistlerin de radikal demokrasiye “sosyalizm” diyerek buna çanak tutması) gerçek-

// İkinci gerekçe,
yani pratik olan ise
içinde bulunduğumuz
“kavşak” ile
//
ilintilidir.

liğe tekabül eden bir sosyalist söylemin hegemonik pozisyona gelmemesinden kaynaklanmaktadır.

Kısacası, alternatif üretebilmek ve söz konusu patlamaları doğru bir yere yönlendirebilmek gerekmektedir. Buna örnek, "Emeğin On Çözümü" adlı Haziran çalışmasında bulunabilir. Bu çabanın genişletilmesi, iktidar emeğin olduğunda uygulanacak politikaların (özellikle ekonomi alanında) sektör sektör, kalem kalem belirlenmesi gerekmektedir. Gerekirse, sanki yarın iktidar olacakmışız gibi emekçiler olarak bu çabayı süreklileştirmemiz, alternatifi kanlı canlı hale getirmemiz gerekir. Gerçek voluntarizm gerçekçi bir alternatif için verilecek yorulmaz bir emekle, emeğin programıyla mümkündür. Sıkıştığımız zaman burjuva siyasetine sığınmakla değil...

Bahsettiğimiz çaba için de kendimiz dışındaki herkesi oy potansiyeli ya da kafa sayısı olarak görmeyi bırakmak ve insanların bizimle kolektif biçimde çalışmasına imkan yaratacak alanlar yaratmamız gerekir. Somut sorunların ortaya konularak sınıf siyasetinin dili içerisinde onları tekrar formüle etmek gerekir; daha önemlisi, bilmediğimiz her konuda ahkam kesmek yerine dinlemeyi öğrenmemiz gerekir. Herhangi bir Marksist'in Marksist olmak dolayısıyla yerde ve gökte gerçekleşen her şeyi bilmesi mümkün değildir. Teorik mücadele içerisinde olması, bilimsel yöntem ve bu dolayısıyla pratikte bilmediği şeyleri dahi sınıf diline aktarabilme yani ilkeler oluşturabilme kapasitesine sahip olması beklenebilir.

Peki öyleyse, hep beraber Marksizmin bilimsel araçlarını kullandık, gerçekliği olabildiğince doğru analiz ettik, müdahale edeceğimiz noktaları belirledik ama ortada kitle yok, bir türlü ortaya çıkamıyor. Devrimi bir avuç insan mı gerçekleştireceğiz? Kapı kapı dolaşıp insanlara mı anlatsak? Taksilere binip halkın nabzını şoförler üzerinden mi ölçsek? Sonra basın bildirisi mi yayınlarsak, sokağa çıkıp okusak?

Hepsini yapalım isterseniz. Ancak somut ve kapsamlı bir alternatif ekonomik-siyasi planın, bu toplumu nasıl bir arada tutacağımızın gerçekçi bir analizinin (ideolojik-siyasal hegemonyanın) olmadığı yerde sadece kendimizi tatmin etmeyi bekleyebiliriz.

“

Devrimi bir avuç insan mı gerçekleştireceğiz?
Kapı kapı dolaşıp insanlara mı anlatsak?
Taksilere binip halkın nabzını şoförler üzerinden mi ölçsek? Sonra basın bildirisi mi yayınlarsak, sokağa çıkıp okusak?
Hepsini yapalım isterseniz. Ancak somut ve kapsamlı bir alternatif ekonomik-siyasi planın, bu toplumu nasıl bir arada tutacağımızın gerçekçi bir analizinin (ideolojik-siyasal hegemonyanın) olmadığı yerde sadece kendimizi tatmin etmeyi bekleyebiliriz.

”

“ Erkan Baş, birey olarak değil temsil ettiği ilkeler ve siyaset nedeniyle ierilmeye çalışılmaktadır. Tam da bu simgesel özelliği nedeniyle çok büyük bir öfkeyle “ karşılaşmıştır.

Yazının en temelinde Erkan Baş’a (ve bu bağlamda bilinen kararı alan ilgili parti mensuplarına) yönelik olduğu sanırız anlaşılmıştır. Erkan Baş, çok iyi niyetli olabilir ve kendisi ve ekibine göre en iyi zm HDP’nin siyasi şemsiyesi altında bulmuş olabilir. Bununla birlikte kendisine yönelen öfkeyi de anlamalıdır. Çünkü kendisine ne kadar zor görünse de aslında kolayla kaçmış, yıllarca üretmeye çabaladığı ancak bir şekilde başarılı olamadığı alternatif bir dünya ihtimalini, yani sosyalizmi radikal demokrasi uğruna terk etmiştir. Demokrasi talebi etrafında şekillenen söylem gündelik hayatta belirli bir kesimi rahatlatacak olsa da bizim değildir ve bizi içermeye, kendi hegemonyası altına almaya odaklıdır. Erkan Baş’ın son dönem demeçlerinde söz konusu popülist söylem gayet net biçimde kendini açığa çıkarmaktadır. Katıldığı bir televizyon programında AKP’nin iktidardan gitmesiyle ekonominin düzeleceğini ve yatırımcıların güveninin artacağını söylemesi, burjuvazinin ana akım siyasal söylemidir. Bu mevzi değiştirmenin işareti değil de nedir? Ya da TİP/HTKP’nin açıkladığı ekonomik müdahale programının sadece bölüşüm ilişkilerine odaklı olması savrulma olarak nitelendirilmemeli midir?

Erkan Baş, birey olarak değil temsil ettiği ilkeler ve siyaset nedeniyle ierilmeye çalışılmaktadır. Tam da bu simgesel özelliği nedeniyle çok büyük bir öfkeyle karşılaşmıştır. Dikkat ederseniz Halkevleri, CHP tandanslı (laik ve Cumhuriyet değerlerine sadık) kendi tabanına rağmen uzun süredir HDP’ye yanaşmakta olduğu için Oya Ersoy benzer bir tepkiyle karşı karşıya kalmamıştır. Burada, Halkevleri içerisinde faşizm karşıtlığı üzerinden yapılan HDP ile dayanışma söyleminin ii “sınıf”tan boşaltılmış bir halk özneye yaslandığı uzun süredir gözlemlenmektedir. Halkevleri, siyasal çıkışı konjonktür gereği bir dönem CHP’de, şimdi ise HDP’de görmektedir. Bu nedenle, ideolojik ve siyasi sabitleri yüzer gezer olduğundan bu yazının konusu olmaları dahi anlamsızdır. Zaten Halkevi içerisindeki İnönü Alpat ve Ferda Koç arasındaki düşünsel kutuplaşma da bahsettiğimiz durumun somut ifadesidir.

Bu noktadan itibaren aynı tavırda devam etmek isteyenlerin kendilerine yakın destekleriyle beraber liberal siyaset içerisinde alan aması daha doğru olacaktır. Zira burjuva sosyalizmi (demokratik yönetişim gibi) yerine proleter sosyalizmi hedef belirleyen sol için sözlerinin pek hükmü kalmamıştır. Kendilerine TÜSİAD’la el sıkış-

//

Tekrar ve tekrar: İttifak meselesi apayrı bir konudur. Kendi sesiniz, sözünüz korunduğu ve ilkelerinize sahip çıkan bir programınız olduğu sürece ittifaklar gerçekleştirmek sadece mümkün değil aynı zamanda siyasi olarak zorunludur. Ama yarın yokmuşçasına verilecek sözlerle olacak iş değildir bu.

mış, yetmez ama evetçi eş genel başkanlarının olduğu bir partinin kanatları altındaki hayatlarında sonsuz başarılar diliyoruz. Başarılar diliyoruz çünkü sosyalizmin sacayaklarından anti-emperyalizm ilkesini HDP şemsiyesi altında nasıl savunacakları ve dile getireceklerini gerçekten merakla bekliyoruz.

Nitekim, kendilerinin de bu sıkıntının farkında oldukları savunma yerine saldırıya geçme çabalarından anlaşılmaktadır. Kendi tavrına laf geliyor diye yukarıdan bir üslupla bütün solu eylemsizlikle suçlayan Can Soyer'in, 13 Haziran'da yayınlanan yazısında görüldüğü üzere siyasi tutarsızlığı durağan karşısındaki hareket olarak göstermek sadece kendi hareketinin dışındakileri değil, kendi hareketinin içinde olanları da aptal yerine koymaktır. Zaten hareket içerisinde de bu tutarsızlığa karşı duruş sergileyenler olduğu gözükmemektedir. TİP/HTKP içerisindeki itirazlar FKF bünyesinde devam etmektedir. FKF'nin seçimle ilgili açıkladığı metin açıkça TİP/HTKP'ye meydan okumadır. Baş, Soyer veya parti "ideologları" demagojiyle, literatür alıntılarıyla geçiştirmeye çalışmaktadır. Gel gelelim, böyle şovları Anadolu çocuğu yememektedir.

Tekrar ve tekrar: İttifak meselesi apayrı bir konudur. Kendi sesiniz, sözünüz korunduğu ve ilkelerinize sahip çıkan bir programınız olduğu sürece ittifaklar gerçekleştirmek sadece mümkün değil aynı zamanda siyasi olarak zorunludur. Ama yarın yokmuş-

//

2018 yılı ortalama kurunu şimdiden kestirmek zor olsa da, gerek ABD ekonomisine ilişkin ekonomik göstergelerdeki olumlu beklentiler ve öngörülen faiz artırımları nedeniyle doların diğer tüm para birimleri karşısındaki değerinin (dolar endeksi) yukarı yönlü eğilimi, gerekse Türkiye'deki belirsizlik ortamı, kurun yukarı yönlü hareketini daha olası kılıyor.

çasına verilecek sözlerle olacak iş değildir bu. Bir stratejiniz olur, her tarihsel kavşakta kararlarınızı ona göre verirsiniz. Bunlar da kişisel değil, (sınıfsal ve kamu yararına) kolektif kararlardır. Baktığınız tarih sizin manevranızı boşa çıkardı, ya da daha ciddi kopuşlar gerçekleşti, gerekirse stratejinizi gözden geçirirsiniz. Ama hiçbir koşulda karşınızdaki insanlar iyi niyetli diye, onları seviyorsunuz diye olur olmaz sözler veremezsiniz. Alper Taş'ın ÖDP başkanlar kurulu üyesi sıfatıyla dönem dönem gerçekleştirdiği ve son örneğini "verdik gitti" sözleriyle 12 Haziran akşamı gördüğümüz tavır bu sonuncuya örnek olarak verilebilir. Bağımsız ve radikal demokrasinin hegemonyasına direnme iddiasında olan bir kişinin sözleri ve eylemlerinde daha dikkatli olması beklenir.

Bunca yıldır siyasetin içerisinde yer alıp (bizlerden daha çok eyleme katıldıkları kesindir ve malumunuz, solculuk bazılarınca bununla ölçülmektedir) buna rağmen sözlerinin gideceği yeri düşünememe basiretsizliği midir durum? Ya da sürekli ufak çıkışlarla yukarıda bahsettiğimiz popülist tavra göz kırpmaya mıdır? Cevabını muhatabına ama asıl olarak söz konusu tavrı gözlemleyenlere bırakmak daha doğru olacaktır.

Uzun lafın kisası (bu da çok uzayan yazıyı sonlandırma gereğini hissettiğimizi belirten bağlaçtır) solda birleşim çağrısında bulunan "sosyalistlerin" sermaye ile ortaklaşmaktan çekinmeyen radikal demokraside birleşmesi varsa Marksistlerin solda ayrışma çağrısı da gayet açık ve normaldir. Siyaset, burjuva parlamentarizminden ibaret olmadığı gibi, faşizm ise sandıkla, ketilla, kekle, baygınlık getiren (Gezi mizahından hayli uzak) bir mizahla yenilemez. İdeolojik sabitliklerin vekillik hesapları uğruna terk edildiği, siyasi ilkelerin Twitter'da takipçi kazanmak için unutulduğu yerde, solda ayrışma çağrısı aslında zaten olmakta olan bir temizlenme sürecini selamlamaktan ibarettir. Yalnızca bunun sonucunda doğru yerde duran fikir ve eylemlerden vazgeçmeyeceğimizi bilmemiz koşuluyla. Yoksa sadece azalmakla kalırız.

İfhamü men la yefhem

Bu 40 akıllının, kuyudan taş çıkarmalarının gerekmediği, bunun başarılı olup olmamasının bir anlam ifade etmediği, "anlamın" kuyudan taş çıkarmak değil, bunun için çaba göstermek olduğunu fark edebilmenin hikâyesidir.

UĞUR AFLAY

Derviş çeşme başında sırasını bekler ve avucunu açıp suyunu içecekken, suya düşmüş ölmek üzere olan akrebi görür. Elini uzatıp sudan çıkarmak isterken, akrep sokar. Acı içerisinde akrebi düşürür, bu kez diğer elini uzatır akrebi çıkarmak için. Çeşme başında bekleyenler bağırır ne yapıyorsun, seni soktu öldürsene, neden hala kurtarmaya çalışıyorsun? Sokmak akrebin doğasında var der derviş, kurtarmaya çabalamak benim doğamda.

Bu 40 akıllının, kuyudan taş çıkarmalarının gerekmediği, bunun başarılı olup olmamasının bir anlam ifade etmediği, "anlamın" kuyudan taş çıkarmak değil, bunun için çaba göstermek olduğunu fark edebilmenin hikâyesidir.

İsa peygambere sorarlar, "ölü diriltmekten daha zor ne olabilir ki?" İfhamü men la yefhem, der anlatıcıların Arapça çevirisiyle; "anlamayana anlatmak..." Bu, anlamamanın veya anlatamamanın hikâyesi değildir, inatla ve hatta gerekirse rahatsız edici cümle ve

//

Cesaretlenmiş olacak ki bir başkası sordu bu kez. Neden tren resmi çiziyoruz, dedi. Sinirlendiğimi gizlemeye çalıştım. Çünkü tren gelecektir, geleceğinizin resmini çizeceksiniz. İstedüğümüz bölümünü çizebilir miyiz, diye sordu öteki. Hayır, dedim öfkeyle. Hepsini çizeceksiniz ama istediğiniz bölümünden çizmeye başlayabilirsiniz, çünkü tren demokrasidir.

kurgularla, anlatmaya devam etmenin hikâyesidir...

ÖKÜZ YETİŞTİRME SANATI

Sıcaktı, çok sıcak. Güneş beynimde buharlaştırma dansı yapıyordu ve on yedi veletle resim dersi için treni bekliyorduk. Ben susadım diyen birini tokatla susturdum. Dikkatinizi toplayın diye bağırdım. Korkmuş gözlerle bana bakıyorlardı. Birazdan tren geçecek ve resmini çizeceksiniz. Aynısını çizmenizi istiyorum. Hata yapanı affetmem. Bir süre sustular, sonra yine başladılar ıvır zıvır konuşmaya, oynamaya. Elimdeki dut dalından yontulmuş değneği salladım. Konuşmayın, şakalaşmayın, bu ciddi bir iştir. Dalga geçeni affetmem. Hepiniz sıraya geçin ve treni beklemeye devam edin.

Tehdit işe yaramıştı yine sustular. Cılız bacakları yorgun düşünce sallanmaya başladılar, ama ayakta durmaya devam ediyorlardı. Sıcaktı, çok sıcak. Tren gecikecek galiba. Güneş rayların üzerinde tütsü yakılmış gibi görüntü kayması oluşturuyordu. Gözlerimi ovuşturdum. Sıradakilerden birinin oturduğunu gördüm. Hemen koşup sopayı kafasına geçirdim. Kulağına denk gelmişti. Salya sümük bıraktı kendini. Kulağından çenesine doğru ince bir kan şeridi iniyordu.

Diğer büyüler de başladı viyaklamaya. Yanına oturdum. Mendi limi çıkarıp akan kanını sildim. Başını okşadım. Bak dedim. Şimdi ağlıyorsun ama birazdan tren geçecek, çok mutlu olacaksın. Bu kadar bekledikten sonra resmini çizme şansını kaçırmak istemezsin değil mi? Biraz sakinleşti. Onun sakinleştiğini görünce diğerleri de sustu. Neden treni bekliyoruz diye sordu biri. Dişlerimi sıktım, gülümsemeye çalıştım. Çünkü tren umuttur dedim. Cesaretlenmiş olacak ki bir başkası sordu bu kez. Neden tren resmi çiziyoruz, dedi. Sinirlendiğimi gizlemeye çalıştım. Çünkü tren gelecektir, geleceğinizin resmini çizeceksiniz. İstedüğümüz bölümünü çizebilir miyiz, diye sordu öteki. Hayır, dedim öfkeyle. Hepsini çizeceksiniz ama istediğiniz bölümünden çizmeye başlayabilirsiniz, çünkü tren demokrasidir.

Sonraki soru gelmek üzereyken artık dayanamadım. Sopayı önüme gelene geçirmeye başladım. Baş, göz, diş, el, ayak... Gözüm görmüyordu artık. Bir yandan da bağıryordum. Tren sevgidir, tren barıştır, tren sorgulamaktır, tren düşünce üretmektir, tren özgürlüktür. Yorulmuştum ama yerde kan revan içinde inleyen on yedi eğitilmiş çocuğu görünce moralim düzeldi. Sonra yavaş-

ça ayağa kalkıp sıraya girdiler. Titreyen elleriyle resim defterlerini açıp, kalemlerini hazırladılar. Savaşı kazanmış bir komutan edasıyla gülümseyerek sırtımı kütürdettim. Eğitim zor iş, sabır ister, tecrübe ister, sevgi ister. Terden sırlıklam olmuş alınımı mendille kuruladım. Sıcaktı, çok sıcak.

SİNEKLE SEVİŞME SANATI

Yıkıntılardan arasından baba yadigârı gramofonu bulup, taş plağı yerleştirdim. Hamiyet Yüceses'in insanın ruhunu didikleyen sesi kulaklarıma doldu. "Herkes gitti, yalnız kaldım meyhanede". Mutfağın molozları arasından son yemeği hazırlamak için bulabildiğim malzemeleri çıkarmaya başladım. Nasıl bu hale geldiğimi anlayamadım bile. Sadece bir sinekti, sadece sinekli bir gece.

Küçük, ecüş bücüş, şekilsiz şemalsiz bir şey.

Televizyon izlerken rahatsız etmeye başladı önce. Ekranın ortasına padişah gibi kurulup, volta atmaya başladı ekranda. Sonra yemek masamıza dadandı. Bizimle birlikte masaya oturmak ister gibiydi. Vızıldamasa neyse, hele bir de uçup durması delirtti. Kim bilir hangi mikropları taşıyordu bacağında ve evimi mikroplarıyla kirletiyordu. Hatta belki sinsice yaklaşıp yemeğimizin tadına bile bakmış olabilir. Bir şeyin koptuğunu hissettim bir anda. O kirli ayaklarıyla kızımın saçlarına konduğunu hayal ettim, karşı konuşamaz bir öfke içimi doldurdu. Sineklikle peşinden koştum. Gazeteyi büküp perdeler arasında gezindim. Ne sinek öldürücüler, ne elektronik sinek kovucular işe yaramadı. Nasıl çıldırtıcı bir şeydi o öyle.

Unutmaya çalıştıkça önüme geliyordu. Peşinden kovaladıkça kayboluyordu. Karım, bırak şunu, takma kafana, dedi. Dinlemedim. Küçük kızım huzursuz olmuştu, ağlamaya başladı, canını yakma diyordu. Kimin? Pis bir sineğin canı mı? Korkmamasını söyledim. Bir süre sinekle saklambaç oynadıktan sonra tam koptum. Artık onu öldürmek, yok etmek, yakalayıp bacaklarını koparmak, kafasını ezmek, saatler boyu işkence etmek istiyordum. Nasıl bir çılgınlık anıydı anımsamıyorum. Onu yok edebilecek herhangi bir şeyi kullanabilirdim. Gözüm dönmüştü artık. Elime ne geçerse gördüğüm yerde fırlatmaya başladım üzerine.

Kül tablasının televizyon ekranını parçalaması böyle oldu. Patlayan ekrandan sıçrayan parçalar kızımın yüzünü parçaladı. Delirmiştim artık. Pompalı tüfeği kaptım. Uçmaya ve yer değiştirmeye devam ediyordu. Karım dur artık hastaneye gidelim diye

//

Küçük kızım huzursuz olmuştu, ağlamaya başladı, canını yakma diyordu. Kimin? Pis bir sineğin canı mı? Korkmamasını söyledim. Bir süre sinekle saklambaç oynadıktan sonra tam koptum. Artık onu öldürmek, yok etmek, yakalayıp bacaklarını koparmak, kafasını ezmek, saatler boyu işkence etmek istiyordum. Nasıl bir çılgınlık anıydı anımsamıyorum.

yalvarıyordu. Ben sineğin üzerine doğrulttuğum namluyla onu izliyordum. Parmağım tetikteydi. Neden sonra sinek durdu. Can çekişen kızımın, karımın tam arasında durdu üstelik. Ama ben duramadım...

Gramofondan Hamiyet Yüceses'in tatlı, hüznü ses geliyor "Gözyaşlarım içtim son peymanede." Masayı bulup çıkardım. Ayakları kırılmış, tüpün üzerine koydum. Sandalyelerden arta kalanları yaklaştırdım. Karımla kızımın soğumuş vücutlarını yerleştirdim sandalyeye. Kırık dökük tabakları yerleştirdim. Bulabildiğim tüm zehirleri eklediğim yemek benzeri bulamacı tabaklara koydum. Dün geceye kaydı düşüncelerim, sineği masada beklerken. En sonunda balyozla tüm evi kırıp geçirmeye ve yıkmaya dek giden tüm süreci yeniden gözden geçirmek istedim. Ama aklıma bir şey gelmiyordu. Akıl tutulması bu galiba. Sinek masaya geldi. Tabağa yaklaşıyor. Yemedi, şüphelendi sanki. Önce benim yememi bekliyor gibi. Kaşığı bulamacı daldırıyorum. Hala bana bakıyor ve beklemede. Kaşığı ağzıma götürüyorum. Hala kırıntı yok. Ağzıma doldurduğum zehir yüklü yemek gırtlığımı yakarak ilerliyor. Döndü arkasını gidiyor. Yemedi şerefsiz. Gramofondan Hamiyet Yüceses'in insan ruhunu tüketen sözleri yayılıyor "Bu kalp durdu dün gece viranhanede." İç organlarım kanayıp, ağzımdan ve burnumdan kan gelmeden hemen önce sözleri değiştirerek tekrar ediyorum son demde "Bu akıl durdu dün gece viranhanede."

DUVARA LAF ANLATMA SANATI

Filmin ilgi çekici bir afişi yoktu. Yinede ayaklarım beni sinemanın içine götürdü. Arka sıralardan bir yer aldım. Işıklar kapanıp film başladığında içimde tuhaf, rahatsız edici bir his vardı. Üç boyutlu gözlükleri taktım, izlediğime değse bari. Film Bohemya'da geçiyor. Bohemyalıları hiç sevmem. Bir Bohemyalı genç, canı sıkkın vaziyette sinemaya giriyor, oturuyor ve üç boyutlu gözlüğünü takıyor. İzlediği film Simetra'da geçiyor. Simetralıları hiç sevmem, diyor. Simetralı genç, canı sıkkın sinemaya giriyor...

Haydi canım sen de, hepsi birbirinin tekrarı, iç içe geçmiş, dört tekrar halinde benim yaptıklarımın aynısını yaptılar. Bohemya, Simetra, Tamar, Noren. Norenli genç, filmi izlemeye başladığında senaryo değişiyor. Film Karsak'ta bir sinema salonunda başlıyor. Yüzü maskeli, elinde elektrikli testere olan bir adam bir sinema

salonunda katliam yapıyor. Kesilmiş kollar, bacaklar, kafalar havada uçuşuyor. Kaçmaya çalışanların yüzündeki dehşet perdeye yapıştıklarında daha net görünüyor. Şaşkın, korkmuş vaziyetler.

Kan gölü yükselip sinema perdesini kaplıyor. Kaçmaya çalışanlardan biri, gövdesi testereyle ikiye ayrılmadan önce perdeyi tırnaklarıyla yırtmaya çalışıyor. Kan gölü o kadar büyüdü ki perde bombeleşiyor. Norenli izleyiciler hafif kırırdanıyor bombeleşmeyi görünce. Biri hafif bir çığlık atıyor. Üç boyutlu gözlüğün eseri, her şeyi orada oluyormuş gibi gösteriyor diye düşünüyorum ama bu huzursuzluktan zıplayan dizlerimi durduruyor. Sonra perde yırtılıyor. Kan, Norenlilerin oturduğu koltukların arasına hücum ediyor. Testereli manyak, Norenlilerin arasına daldığında bu kez çaresiz kaçışma sahnesi onlar için tekrarlanıyor. Kan, kan, kan. Perde yine yırtılıp dehşet Tamarlıların sinema salonunda kol gezmeye başladığında kalbimin kulaklarımda davul çaldığını hissediyorum.

Çıkış kapısına bakıyorum. Makiniste rica etsem filmi durdurur mu acaba? Yok daha neler, herhalde akıl hastanesine kapatırlar beni. Çıkıp gitsem mi salondan? Birileri görür o zaman da. Sokakta karşılaştık dalga geçerler. Lokantada yemek yerken parmaklarıyla beni gösterip gülüşen insanları hayal edip ürperiyorum. Önümdeki izleyicilere bakıyorum. Patlamış mısır atıştırmaya devam ediyorlar. Yan tarafıma bakıyorum, oğlan kızın omzuna elini atmış saçlarını okşuyor. Sabretmeliyim, nasılsa bitecek film. Bir daha sinemaya gelmek mi? Tövbeler tövbesi. Simetralılar kesileli çok olmuş. Son kalan Bohemyalıları kesiyor bizim manyak.

Son Bohemyalı perdeye yapışıyor, yalvaran gözlerle bir şeyler söylemeye çalışıyor. Film durdurun diyor galiba, emin değilim. Bizim perde geriliyor şimdi. Tüm perde kanla kaplı. Korkuyla gözlükleri çıkarıyorum. Hayır, gözlüğün oyunu değil. Perde bombeleşmeye devam ediyor. Ayağa kalkıp çıkış kapısına bakıyorum. Kapı yok, az önce buradaydı nasıl olur? Sırtımı duvara dayayıp bekliyorum. Perde yırtılıyor, bizim salondaki izleyiciler şaşkın şimdi. Kaçacak yer arıyorlar. Duvara dönüyorum. Yumrukla duvarı döverek bağıriyorum. Durdurun şu filmi, durdurun salaklar. Bu filmin sonu yok, durdurun yoksa bitmeyecek. Elektrikli testerenin sağ omzumdan girip sol kalçama doğru çapraz ilerlediğini hissediyorum. O anda görüyorum perde-duvarın diğer tarafındakileri. Bizi hiç sevmeyen Çiçeryalıları, çekirdek çitlatıyorlar.

Öfkesi güzel bir insan: Zakir Koçak

Kartal Maltepe'den firar eden Mahir'in Ankara'ya gireceği yolları bekler. Ankara'da Mahir'in ulaşımını üstlenir, makarna kamyonu Karadeniz sınırlarını geçene kadar ordadır, yollardadır.

Kütükte Haymana yazılıydı. Memleket evladının çoğu gibi bir yerlerden kalkıp bir yere konanlardandı. Erzincan'ın oralardan bir yerlerden kimbilir ne zaman gelmişlerdi Haymana'ya. Kürt müydü, Türk müydü, başka bir halkın çocuklarından mıydı bilmezdi, merak ediyor gibi de görünmüyordu. Öfkesi bir güzel insandı... Zakir Koçak'tı...

1933 Haymana doğumludur. Askerde baytarlık, nalbantlık öğrenen baba, üstüne bir de Türk Hava Kurumu tahsildarı olunca memleket koşulları düşünüldüğünde hayat hiç de fena değildir. Tahsildar olmak biraz da suç ve çıkar tahsil etmektir ya, baba da bu halkada yerini alınca kaçağa düşer. Normal koşullarda herhangi bir taşra

CEMALETTİN CANLI

“
 ...O günlere denk gelir DEV GENÇ'lilerin, Gülveren'de, Güvenerler'de ve daha pek çok yerde gecekondulularla hemhal olması ve Zakir Koçak'ın “siz kimsiniz” diye soranlara “ben Türkiye İşçi Partisi'yim, halkın çıkarlarını savunuyorum” diyerek diklenmesi // ve hep dik kalması.”

kasabasında hayatlar içinden bir hayat gibi geçecek olan Zakir Koçak'ın hayatı bu olayla birlikte çalkantılı sularla birlikte akmaya başlar.

Alman Harbi'nin, -bilinir, yaşayanlar II. Dünya Savaşı'na Alman Harbi derler-, yokluklarından, karartma gecelerinden Afyon'un, Eskişehir'in sokaklarında işportacılığa sivrulür. Kurtlar sofrasıdır, hayatta kalmak anneye, kardeşlere bakmak gerekir. Eskişehir'de, tren istasyonunda kara trenlerden dökülen yanmamış kömürleri toplar. Toplarken kendisi gibi yanmamış kömür peşinde tren altında kalan arkadaşlarının parçalarını da... Ekip kurup kabadayılık yapar, kavga eder, karakola düşer... Ayakta kalır... Sonra şoförlük öğrenir, 6-7 Eylül yaşanırken askerdir, Gelibolu'da. İstanbul, Beyoğlu perişan, darmadağınırken dolanır Beyoğlu sokaklarında, talana tanık olur. Sonra 1957 Eylül'ünde, Ankara'da yüzlerce insanın öldüğü sele, Menderes'in üstü açık bir arabadan insanları uyarmasını görür, kamyonlara cesetlerin toplanmasını da... Aynı Menderes 27 Mayıs sonrasında Kütahya'da derdest edilirken de oradadır. Memleketin dağında taşında sıtmayla mücadelede, evlerde aile planlaması eğitimindedir.

Derken Ankara'ya gelir yerleşir 1966-67 arasında. Taksicilik yapmaya, TİP'e gidip gelmeye başlar. Gençlerle tanışır, Sinan'la, Yusuf'la, Hüseyin'le, Ulaş'la ve Mahir'le... TİP içindeki tartışmalarda gençlerle saf tutar, DEV GENÇ'li olur. Tartışmalı, gerilimli bir sürecin sonunda DEV GENÇ'lilerin adayı olarak TİP Çankaya İlçe Başkanı seçilir, Mahir Çayan, İlhami Aras ve Seyhan Erdoğan ile birlikte Devrimci TİP Komitesi içinde yer alıp partiye istikamet vermeye çalışır. O günlere denk gelir DEV GENÇ'lilerin, Gülveren'de, Güvenerler'de ve daha pek çok yerde gecekondulularla hemhal olması ve Zakir Koçak'ın “siz kimsiniz” diye soranlara “ben Türkiye İşçi Partisi'yim, halkın çıkarlarını savunuyorum” diyerek diklenmesi ve hep dik kalması.

Yine bugünlere denk gelir dağlara umut yolculuğu. Atilla Keskin anlatır yolculuklardan birini... Sinan mı dediniz? O da yolculardandır. Zaten hepi topu iki kişi vardır dağlarda ve düzde umuda insan taşıyan... Unutmak olmaz, İbrahim Dikmeoğlu'dur biri, öbürü malum...

Karanlıktır, 12 Mart günleridir. Yoldaşlarının, kardeşlerinin, taşıdıklarının ve son kez “hoşça kal” deyip boynuna sarılamadıklarının

Zakir Koçak cezaevinde (Soldan üçüncü pos bıyıklı)

ölümüne tanık olur, günlerce Kartal Maltepe'den firar eden Mahir'in Ankara'ya gireceği yolları bekler. Ankara'da Mahir'in ulaşımını üstlenir, makarna kamyonu Karadeniz sınırlarını geçene kadar ordadır, yollardadır.

Denizleri kurtarma planları da yaparlar elbet. Olur olmaz demezler. Zaman hayal ve cüret zamanıdır, o kadar şişman olmasa -arka koltuğa sığdıramayız diye vazgeçerler- Demirel'i bile kaçırmak vardır akıllarında... Kızılder kabusu çöker umutlarına. Beş on gün önce taşıdığı arkadaşlarının ölümüne tanık olur bir kez daha. Denizleri kurtarmak için Sofya'ya kaçırılan uçaktan dolayı 12 Mart'ın işkence tezgazlarında da test edilir öfkesi, işsiz koyulup aç bırakılmak tehdidiyle de. Eyvallah etmez, ODTÜ'de işine döner, sendika kurarlar, mücadele ederler.

Milliyetçi Cephe hükümetlerinin saldırılarına ve ODTÜ'ye rektör yapılan Hasan Tan'ın zorbalığına, üniversitenin işgaline direnirken Ankara'dan da elini çekmez elbet... O günlere denk gelir Şentepe'nin kayalıklarında yeni bir hayatı yeşillendirmek ve yine o günlere denk gelir

Ertuğrul'un düğünü... "Doğruya yiğit doğruya/Canavar girdi sürüye/Ölür mü yiğit olanlar/Ertuğrul benzer diriye." Gülten Akın'ın Ertuğrul Ağıt'ı Şentepe kayalıklarında Karakaya mahallesi olarak

//
... Zaman hayal
ve cüret zamanıdır,
o kadar şişman
olmasa -arka koltuğa
sığdıramayız diye
vazgeçerler- Demirel'i
bile kaçırmak vardır
akıllarında... //

vücut bulurken de ordadır, ülke hızla 12 Eylül karanlığına sürüklenirken de...

12 Eylül'den bir süre önce bir grup arkadaşıyla birlikte ilgileri olmayan bir işten dolayı bir kez daha tutuklanıp cezaevine girer, 1982 yılında tahliye olur. Bir tek Şentepe kayalıklarında, Karakaya mahallesinde yaptığı gecekondusu kalmıştır. Oraya döner, bakkalık yapar, başka işler tutar, ayakta kalır. Nerde ne kadar halk ve hak mücadelesi varsa ve dahi haberliyse ordadır. Mücadele hangi topluluğun, hangi siyasetin önderliğinde gelişir onun ilgi alanında değildir. O mücadeleye bakar. Özgürlük ve Dayanışma Partisi kurulurken de ordadır, Öğrenci Velileri Derneği kurulurken de. Kaletpe Kültür Derneği'nin bütün yükünü çekip bir kez bile of demeyen de oydu, artık halkın eskisi gibi toplumsal sorunlarla ilgilenmemesine öfkelenen de...

1 Mayısları kaçırdığı vaki değildi. 80 yaşını geçtiğinde bile, 1990'lı yıllardaki 1 Mayısların birinde, ileri yaşında kafası gözü kan içinde bırakıldığında "biz dayak yiyeceğiz ki gençler eylem öğrenecek" diyen Boz Mehmet edasıyla yürürdü kortejde. Aynı inancın ve aynı direncin çocuklarıydılar.

Ömür verimli, hikaye uzun. Son icraatı mı dediniz? Kentin çöküntü alanlarına ve eski gecekondulara sığınan Suriyeli mültecilerle ilgili son icraatlarından biri. Memleketin hacısı, hocası, okumuşu ve sıradan halkı, "kimdir bunlar, nereden çıktılar, insan memleketini bırakır kaçarmı, biz olsak savaşarak ölürdük" havasından naralar atarken o, "biz bu mahalleyi halk için yaptık, terk edilmiş ev bir işe yaramaz" deyip kapıları kırmış ve barınma bir insan hakkıdır diyerek Suriyeli mültecileri yerleştirmiş, kapı kaçak temin etmiştir. Sıcak bir Temmuz günü uğurladık onu, Şentepe kayalıklarından, Karakaya mahallesinden. Cevat Geray Hoca'dan tam bir hafta önce...

İkisi için de ışıklar içinde yatsın demeyeceğim, tanıyanlar bilir, yatmazlar. Öfkelerinde ve umutlarında yaşasınlar ve öfkeleriyle umutları bizlere yadigar kalsın...

//

O, "biz bu mahalleyi halk için yaptık, terk edilmiş ev bir işe yaramaz" deyip kapıları kırmış ve barınma bir insan hakkıdır diyerek Suriyeli mültecileri yerleştirmiş, kapı kaçak temin etmiştir.

//

Nietzsche ve Schopenhauer'da feminizm

Pek tabii, Schopenhauer ve Nietzsche'yi basit birer "kadın düşmanı" ya da "kuyruk acısı olan erkekler" olarak nitelenmek sosyolojik olarak oldukça kullanışlıdır; lâkin şöylesi düşünmek, klâsik felsefî eğilimlerimiz dolayısıyla pek güç gelecektir: Schopenhauer'un ve Nietzsche'nin doğuştancılığın felsefî otoritesine indirdikleri darbe, "kadın"ı ve "erkek"i doğuştan rollere bürüyen toplumsal akla bir itiraz sayılmalıdır.

Klâsik bir felsefe okuru, –oldukça haklı olarak– Sokrates'i, Platon'u, Aristoteles'i ve Kant'ı ya da –oldukça haksız olarak– Schopenhauer'u, Nietzsche'yi (ve hattâ Kierkegaard'yu) birer "kadın düşmanı" olarak okumakta ısrar eder. Bu ısrarlı okuma, bazı coğrafyalarda sosyolojik bir mevzi kazanmıştır (bkz; üzerinde yaşadığımız coğrafyada, geçen sene 409 kadın katledilmiş, 332 kadın cinsel şiddete maruz kalmıştır*). Lâkin bu sosyolojik motivasyonun ve eğilimin ötesinde, Nietzsche ve Schopenhauer'un felsefî duruşlarının tarihsel analizinin yanlış yapılıyor olması, klâsik bir ön yargıyı besler. Bu ön yargı neticesinde ise, varoluşçu felsefe-

HAMZA CELÂLEDDİN

nin yapı taşları ve saygın öncüleri olan Schopenhauer ve Nietzsche'nin, kadını "doğuştan aşağı bir varlık" olarak tasarladıklarını düşünecek denli felsefî bir garabetin içerisinde buluruz kendimizi. Oysaki durum, belki de tam tersi şekildedir; Nietzsche ve Schopenhauer bugün üzerinde tepindiğimiz feminizmin görünmez öncüleridir.

Antik Grek felsefesinde, Sokrates, Platon ve Aristoteles, kendi felsefe sistemlerinin talihsiz bir neticesi olarak (ve elbette Antik Grek'in genel sosyolojik durumuyla da örtüşecek şekilde), kadını "varoluşu itibari ile bayağı" olarak tasarlamışlardır. Öyle ki kadınlar; bu türden felsefelerde (bu türden felsefeler diyorum, çünkü bu yaygın bir felsefe tipidir, sistem neticesinde "şâir" bir şarlatan, "kadın" ise bir aşağı-varlık olarak bellenebilir), köleler ile birlikte toplum hiyerarşisinin en aşağısında yer alırlar ve dâhi "yurttaş" bile sayılmazlar. Modern dönemde ise tam bir Platonik olan Kant'ın fikirleri de, bu konuda çok "Aydınlanmacı" sayılmaz! Gel gelelim, ne Sokrates'in ne Platon'un ne Aristoteles'in ne de Kant'ın "kadın"a dair söylemleri, Nietzsche'nin ya da Schopenhauer'un söylemleri kadar "yaralayıcı" değildir ya da çoğu o zaman bu filozofların "kadın"a dair fikirleri mevzubahis bile yapılmaz. Çünkü söz konusu filozoflar, bu konudan bahsetmek konusunda çok da iştahlı değillerdir, bu konu onlar için pek de bahse değer bulunmaz. Zirâ onların çok daha mühim dertleri vardır; İdealist Âlemi, Summum Bonum, Evrensel Ahlak Yasası ya da Noumena gibi...

Gel gelelim, 19'uncu yüzyıl bütün yönleriyle bir "yüzleşme" yüz yılıdır. Ahlak yasaları, erdemler, inançlar, evren hakkındaki yüce hakikatler, öte evrenler ya da pek çoğundan tanrılar, tanrılarımız... Hattâ diyebiliriz ki bu yüzyıl, şeytan olmayı göze alabilmişlerin, Nietzsche'nin, Schopenhauer'un, Kierkegaard'nun, Rimbaud'nun, Darwin'in yâhût (belki kötü bir örnek olarak) Marx'ın yüz yılıdır. Nietzsche'nin ünlü deyişi ile "değerlerin yeniden değerlendirilmesi" hadisesi, birçok konuda insanlık tarihinin tüm öfke ve nefretini bu tarihsel kişiliklerin üzerinde toplar. Bu hâlde, toplumsal cinsiyet de, bir ahlakî mesele olarak bu yüzleşmenin bir parçası ve meselesidir. Nietzsche ve Schopenhauer'un sık sık "kadın"ı işaret eden ve azdıracı şekilde tekrar eden nefret ve öfke dolu söylemleri, bir felsefî sistemin parçası değildir. Bu, tarihsel bir dikkat kesilmedir. Vele ki bu, kadına yöneltilmiş "varoluşsal bir ok" değil, yeryüzünde var olan kadını tarihsel olarak sarsma girişimidir.

//

Nietzsche'nin ünlü deyişi ile "değerlerin yeniden değerlendirilmesi" hadisesi, birçok konuda insanlık tarihinin tüm öfke ve nefretini bu tarihsel kişiliklerin üzerinde toplar. Bu hâlde, toplumsal cinsiyet de, bir ahlakî mesele olarak bu yüzleşmenin bir parçası ve meselesidir.

//

//

Nietzsche'nin Salomé ile yaşadığı hayal kırıklığı ve ilk gençliğini beş kadınla aynı evde geçirmesi ya da Schopenhauer'un gençliğinde yaşadığı hayal kırıklığı ve aşk acısı; onların tepkisel felsefelerinde bir öfkeye dönüşmüş görünür; bu reddedilemeyecek kadar içtendir. Fakat soğukkanlılıkla tespit edilmelidir ki; bu öfke "ilkesel" değildir. Veleve ki bu öfke "yönelmiş" dahi değildir.

Pek tabî, Schopenhauer ve Nietzsche'yi basit birer "kadın düşmanı" ya da "kuyruk acısı olan erkekler" olarak nitelemek sosyolojik olarak oldukça kullanışlıdır; lâkin şöylesi düşünmek, klâsik felsefî eğilimlerimiz dolayısıyla pek güç gelecektir: Schopenhauer'un ve Nietzsche'nin (elbette Kierkegaard da yine dâhil edilmelidir) doğuştancılığın felsefî otoritesine indirdikleri darbe (elbette bu filozoflara yekten "varoloşçu filozoflar" demek pek mümkün değildir), "kadın"ı ve "erkek"i doğuştan rollere bürüyen toplumsal akla bir itiraz sayılmalıdır. Asırların yerleşik algısı olarak "kadın" ve "erkek" tabiatlarının bir hiyerarşik düzen oluşturması fikrinin yıkımı, ancak ve ancak bu "değer-yıkım" felsefeleri ile mümkün olabilecektir.

Gel gelelim öyle de olmuştur: Feminist hareketin tarihsel kanının aktığı yer olan, Simone de Beauvoir'nın "varoloşçu feminizm"i (bkz: "Kadın doğulmaz, kadın olunur") 19'uncu yüzyılın yıkıntıları arasından yeşermiştir. Beauvoir'nın, özgün feminizmini üzerine oturttuğu temel, şaşkınlık verici biçimde oldukça Nietzscheyen görünmektedir. "Kadın" ya da "erkek" olsun, doğuştan bir beceriye, bir niteliğe, bir aidiyete ya da bir ayrıcalığa sahip olmadığı gibi, doğuşu itibarıyla bir toplumsal role/konumlanışa da talip değildir. Bu konuda bir üst belirlenim (örneğin Tanrı, örneğin şeylerin üst idealleri) de mevcut değildir, her ne devinim oluyor ise, o devinimin kaynağı yine devinen şeyin kendisindedir.

Ezcümlle; Nietzsche'nin Salomé ile yaşadığı hayal kırıklığı ve ilk gençliğini beş kadınla aynı evde geçirmesi ya da Schopenhauer'un gençliğinde yaşadığı hayal kırıklığı ve aşk acısı; onların tepkisel felsefelerinde bir öfkeye dönüşmüş görünür; bu reddedilemeyecek kadar içtendir. Fakat soğukkanlılıkla tespit edilmelidir ki; bu öfke "ilkesel" değildir. Veleve ki bu öfke "yönelmiş" dahi değildir. Gel gelelim bu da zaten bir "aklama" girişimi değildir, tarihsel olan hiçbir şey bütünüyle ak ya da bütünüyle kara değildir...

Hölderlin yurdunuz, Tagore göğünüz,
Camus yâr, Nietzsche yardımcınız olsun.

Not:

*Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2017 verileridir.

Saadet AKP'lilere fani olduklarını hatırlatıyor

Saadet'in varlığı, her AKP'liye sıradan bir insan gibi kendi çıkarı için oy verdiğini hatırlatıyor. Bu yüzden, Karamollaoğlu küfür kıyamet hakaretlere muhatap oluyor. Saadet, insanlara gördüklerine zor tahammül edebilecekleri bir ayna tutuyor. Maddi çıkarlar için davadan vazgeçtiklerini adeta gözlerine sokuyor.

BURAK BILGEHAN ÖZPEK

-1-

24 Haziran'da yapılacak genel seçimler öncesi Saadet Partisi'nin ilgi çekici yükselişine tanık oluyoruz. Bundan birkaç ay önce, Temel Karamollaoğlu liderliğindeki partinin bu denli ses getireceğini ve gündemi belirleyeceğini kimse tahmin edemezdi. Muhtemelen, özerkliğini koruyan ancak etkisi sınırlı bir parti olarak yaşamına devam etmesi umuluyordu. Konjonktürel olarak, AKP'nin İslami bir kimliği vurgulama ihtiyacı hasıl olduğunda, Saadet Partisi dolaptan çıkartılabilir ve birkaç milletvekili sözü verilerek kolaylıkla sisteme sokulabilirdi. Bu bakımdan, hiç kim-

seye zararı olmayan, uysal ve kişiliksiz bir parti olarak bir köşede kalmasının AKP açısından hiçbir sakıncası yoktu. Hatta, Milli Görüş'ü temsil eden bir partinin sembolik de olsa var olması, Milli Görüş çizgisinden gelen AKP'lilerin özellikle Fetullahçılar ile aralarına mesafe koymalarını kolaylaştırıyordu.

Mamafih, Saadet Partisi kendisine atfedilen rolü tamamıyla reddetti. Figüran ile karakter oyuncusu arasında önemli bir fark vardır. AKP'nin yaptığı ittifak teklifini reddetmesiyle ve Millet İttifakı'nın kurucu partilerinden birisi olmasıyla bu fark bariz bir şekilde ortaya çıktı. Özellikle, AKP'nin lütfuna mazhar olmak ve birkaç milletvekili karşılığında Cumhur İttifakı'na girmek için sıraya geçen siyasi oluşumların tersine, kendisine yapılan cömert teklifi elinin tersiyle itmesi Saadet Partisi'nin talip olduğu yeni rol için biçilmiş kaftan olduğunu gösterdi.

Ne var ki, Saadet'in karakter peşinde koşması, AKP'lilerin öfkelenmesine sebep oldu. Daha önceki seçimlerde de müstakil olarak yarışan Saadet Partisi benzer tepkilerin muhatabı olmamıştı. Elma dilimli grafiklerin, "diğer" kısmında yer alan bir parti olarak önemsenmiyor ve tehdit olarak görülmüyordu. Siyasi hayatımıza renk katan bir aksesuar olarak algılanıyordu. Peki ne değişti? AKP'liler Saadet Partisi'nden niçin nefret derecesine varan bir rahatsızlık içindeler?

-2-

Milli Görüş devletin kaynak ve kadrolarını ele geçirme projesinden daha fazla bir şeydir. "Müslümanların" iktidara gelmesi ve iktidar aygıtlarını yönetmesi amacını sığ bulur. Bu yüzden, bireyin-ulusun ve uluslararası sistemin sürekli olarak etkileşim içerisinde olduğu bir noktadan hareket eder. Bireyin ahlakı, ulusun kalkınması ve dış siyasetin şahsiyetli olması birbirinde ayrılmaz bir bütünün parçalarıdır. Bunlardan herhangi birinde görülen zafiyet, diğer alanları da kaçınılmaz olarak etkileyecektir. Dolayısıyla, Milli Görüş müstehcen ve kaba bir "devleti ele geçirmeliyiz" stratejisi yerine devletin nasıl yönetileceğine ilişkin bütüncül bir teori önerir.

Erbakan tarafından formüle edilen bu görüşlerin, küreselleşen dünyada yeri olmadığı ve arkaik kaldığı yönündeki görüşler pek de haksız sayılmaz. Zaten, AKP'nin iktidar hikayesini başlatan

//

Milli Görüş müstehcen ve kaba bir "devleti ele geçirmeliyiz" stratejisi yerine devletin nasıl yönetileceğine ilişkin bütüncül bir teori

//

önerir.

bu ayrışmadan başka bir şey değildi. Neo-liberal kurumsalcılık, anayasal demokrasi, Batı ittifakının uluslararası örgütleriyle işbirliği gibi kavramları savunabilmesi sayesinde AKP kendisini Milli Görüş'ten ayrıştırmayı başarmıştı. Bu sayede, Erbakan'ın altını çizdiği kalkınma, refah, ahlaki yönetim ve şahsiyetli dış politika gibi amaçlara ulaşmak için tek bir yöntemin olmadığını, alternatif yaklaşımların da var olduğunu iddia etmiş oldu. Amaca ulaşmak için kullanılan yöntemlerin farklılığı AKP ile Milli Görüş arasındaki mesafeyi tanımlayan şey oldu.

Zaman içerisinde, AKP kendisini Milli Görüş'ten ayrıştıran enstrümanları terk etti. Neo-liberal iktisat politikası yerini ahbap-çavuş kapitalizmine, anayasal demokrasi yerini lider kültüne dayanan çoğunlukçu bir otoriterliğe, batı ittifakı ile ilişki kurarken takınılan uyumlu ve kurumsal tavır yerini populist söylemlerle gölgelenen kişisel çıkar ilişkilerine bıraktı. Burada AKP'nin beklediği, kendisini Milli Görüş'ten ayrıştıran araçları terk etmesi ile beraber, onunla Milli Görüş arasındaki mesafenin kendiliğinden kapanacağını varsaymasıydı. Bu büyük bir yanılgıydı. Zira, liberal demokrasi AKP'yi Milli Görüş'ten ne denli ayrıştıırıyorduysa, keyfi-otoriterlik de aynı ölçüde AKP ile Milli Görüş'ü ayrıştıran bir durum yarattı.

Bu uyuşmama halinin AKP açısından can sıkıcı bir tarafı var. 2000li yılların başında kendi yoluna giden Refah Partisi'nin yenilikçi kanadı, kendi pozisyonunu insan hakları, evrensel değerler, piyasa ekonomisinin verimliliği, Batı ittifakının Türk demokrasisi üzerinde yapacağı olumlu etki gibi kavramlarla meşrulaştırmayı beceriyordu. Diğer bir ifadeyle, kendi eylemini ahlak ile meşrulaştırmayı başarıyordu. Üstelik, askeri vesayet ile hesaplaşma ve sivilleşme söylemi AKP'nin ahlaki pozisyonunu pekiştiriyordu. Ancak, keyfilik ve otoriterleşme hikayesinin başlaması ve akabinde şaşkırtıcı olmayan bir şekilde ekonomik sorunların artması ile beraber, Milli Görüş'ün ahlaktan yapılmış tokmağı yeniden AKP'nin tepesinde belirdi.

//
...keyfilik ve
otoriterleşme
hikayesinin başlaması
ve akabinde şaşkırtıcı
olmayan bir şekilde
ekonomik sorunların
artması ile beraber,
Milli Görüş'ün
ahlaktan yapılmış
tokmağı yeniden
AKP'nin tepesinde
//
belirdi.

“
 AKPlilere düşen kayıtsız şartsız lideri desteklemek, onun hikmetinden sual olunmayan zeka ve iradesini tasdik etmektir. Ortada tutarsızlık krizi yoktur. Tam aksine, ahlaki olarak tartışılmayacak kutsal bir hedefe ilerlerken önderin arkasında durmak, onun savaş stratejilerini sorgulamadan benimsemek başlı başına bir tutarlılık destanıdır.”

milliyetçilik gibi kavramlara bürünerek şekil değiştiriyor. Fakat iki şey değişmiyor. Birincisi, AKP'nin ahlaki bir noktada konumlanıp muhaliflerini yargılama tekeline sahip olması. İkincisi, adı ne olursa olsun AKP ile aynı ahlaki savunan insanların maddi olarak kazançlı çıkmaları. Çok az insana nasip olur hem ahlaklı olup hem de faydasını maksimize etmek. AKP seçmeni bu açıdan çok şanslı. Ancak yine de, tutarlılık krizi diye bir şey vardır. Demokrasiden otoriterliğe, çözüm sürecinden milliyetçiliğe sürüklenmek ve her tutumu aynı tutkuyla savunmak kolay bir mesele değildir.

AKP ve etrafındaki kadro için bu tutarlılık krizini aşmanın pratik bir yolu her zaman Tayyip Erdoğan'a atfedilen yücelik ve biriciklik oldu. Bu zannedildiği gibi bir psikoz veya sendrom değil, bilinçli bir tercihtir. Zira, savunulan ahlaki değer her ne olursa olsun, onu savunanın Tayyip Erdoğan oluşu ulaşılacak kutsal amaç için pragmatik bir hamleye, zekice kurgulanmış bir stratejiye dönüşüyordu. Bu kutsal amaç, “dava” olarak adlandırılan ve ne olduğu konusunda somut bir tanım yapılamayan kavramdan başka bir şey değil. İslamiyet ile alakalı olduğunu sanıyoruz. Osmanlı'nın ihtişamlı zamanlarına duyulan hayranlığı görebiliyoruz. Bir yeneden diriliş ülküsü barındırdığını sezebiliyoruz. Uluslararası baronlar ile mücadele eden kahraman memurların oluşturduğu bir devlet aklına inandıklarını, yarı masal yarı gerçek bir düşünce dünyaları olduğunu anlayabiliyoruz. Yine de tanımlayamıyoruz, bu “davanın” neyi murad ettiğini. Ancak, bütün ahlaklardan daha üstün bir ahlaka tekabül ettiğini, demokrasiden, sivilleşmeden, etnik sorunların barışçıl çözümünden ve milliyetçilikten çok daha kutsal olduğunun farkındayız.

Dolayısıyla, Erdoğan, tanımlayamadığımız davanın lideri olarak, hayatın dayattığı gerçeklere göre şekil alan bir söylem üretebilir, tutarsız politikalar izleyebilir. Bunlar hep, davanın selameti içindir. Davanın başarıyla sonuçlanması için iktidarda kalmak ve o kutsal gün gelene kadar akıllı olmak gerekir. AKPlilere düşen kayıtsız şartsız lideri desteklemek, onun hikmetinden sual olunmayan zeka ve iradesini tasdik etmektir. Ortada tutarsızlık krizi yoktur. Tam aksine, ahlaki olarak tartışılmayacak kutsal bir hedefe ilerlerken önderin arkasında durmak, onun savaş stratejilerini sorgulamadan benimsemek başlı başına bir tutarlılık destanıdır.

Bu hikâyede utanacak kimse yok. Bu kurguda bir şüpheye, bir kötü adama, beklenmedik bir gelişmeye, bir iç hesaplaşmaya, vicdan azabına yer yok. Adeta inanmış birer robot gibi hareket eden bir kitle var ve davaları için seferber olmuş görünüyorlar. Gözden kaçan nokta ise bunu yaparken, faydalarını maksimize ediyorlar. Bürokrasinin merdivenlerini hızla tırmanıyorlar. Kimisi Doblosunu kimisi Mercedes'ini yeniliyor. Osmanlı saray odalarını andıran koltuk takımlarıyla evlerini tefriş ediyorlar. Umre'ye gidip o manevi atmosferin hazzına varıyor, gördüklerini eşe dosta anlatıp takva yarışında öne geçmenin hazzını yaşıyorlar. Akrabalara yardımcı oluyor, tanıdıkları sağlam çocukları kamuda bir işe yerleştiriyorlar. Akrabayı gözetmenin huzuru ile aile büyüklüğü payesini kimseye kaptırmıyorlar. İhalelere giriyor, ATV dizilerinde gördükleri başarılı, mutsuz ve siyah cip kullanan iş adamı profiline ne kadar benzediklerini düşünerek eşsiz bir tatmin yaşıyorlar. Camianın güçlü abilerinden birinin kızı ile evleniyor, ikbal kapısını aralıyorlar. Hayatlarının geneline yaymayı başardıkları bir memnuniyet bütün davranışlarına hakim oluyor. Bir özgüven oturuyor kelimelerine. Kendileri de şaşırıyor bu duruma. Davanın önemli neferleri onlar, bunu hak ediyorlar. Kredi işlerini çözüyor, dükkanı yeniliyor, babadan kalma evi müteahhit istiyor apartman yapmak için, imar iznini hallediyor, damadın tayinini iyi bir yere yaptırıyor, torun dünyanın en tatlı şeyi, yakına gelmeleri iyi oluyor. Bütün bunlar olurken, dava neyi gerektiriyorsa, Erdoğan nasıl bir desteğe ihtiyaç duyuyorsa yapmaktan imtina etmiyorlar.

-4-

Her şey bu kadar uyum içinde ilerlerken, Saadet Partisi'nin sahneye çıkışı AKP'lilerin bütün tadını kaçırdı. Zira, AKP'nin dava dediği ahlaki asanın sahibi olduğunu iddia ediyordu. Söylediği yeni bir şey yoktu aslında. Ahlaktan bahsetti ve ahlaklı olmanın davanın bizzat kendisi olduğunu söyledi. Ulusal kalkınma bahsini açtı ve dış borçla büyüyen, üretime dayanmayan, israf ekonomisini eleştirdi. Şahsiyetli dış politika çağrısı yaptı ve bunun bir eylem değil duruş olduğunda ısrar etti. Kısacası Karamollaoğlu, davanın ne anlama geldiğinin somut bir tanımını yaptı. Bu ilgi çekici bir teşebbüstü. Zira, özellikle 15 Temmuz sonrası, ürkütülen ve itiraz ettiği için FETÖ'cü yaftası yemekten korkan, ses çıkartamaz hale getirilen muhafazakar seçmen için cazip bir seçenek haline gelebilirdi. 16 yıllık iktidar hikayesine kendisine alternatif olabilecek

//

Her şey bu kadar uyum içinde ilerlerken, Saadet Partisi'nin sahneye çıkışı AKP'lilerin bütün tadını kaçırdı. Zira, AKP'nin dava dediği ahlaki asanın sahibi olduğunu iddia ediyordu. Söylediği yeni bir şey yoktu aslında. Ahlaktan bahsetti ve ahlaklı olmanın davanın bizzat kendisi olduğunu söyledi.

// İslamcılığın, varoluşu fiziksel ihtiyaçların tatmininden ibaret gören görüşleri nasıl aşağıladıklarını biliyoruz. Saadet, AKP'li seçmeni tam olarak bu noktaya sıkıştırıyor ve onları bir varoluş krizine sürüklüyor //

bir sağ partinin yükselişini önlemek üzerine kuran AKP için ciddi bir tehdit olabilirdi.

Bütün bunlar bir tarafa, Saadet'in çıkışı AKP'lilerin cennetini bozdu. Onlara, kutsal dava ahlakını savunmanın verdiği iç huzur ile ikbal sahibi olmanın, para kazanmanın, menfaat elde etmenin aynı anda var olamayacağını hatırlattı. Diğer bir ifadeyle, AKP'li-lere fani olduklarını söyledi. AKP'yi destekleme gerekçelerinin tıpkı diğer faniler gibi kendi çıkarlarına hizmet etmek olduğunu yüzlerine vurdu. Davanın sahibi yüzde 1'lik oyuyla dava adamlarını çağırırdı. Ellerindeki imtiyazlardan vazgeçmelerini ve muhalefet cephesine katılmalarını istedi. Yani bu sahte cenneti yıkmaya çalıştı. Saadet'in varlığı, her AKP'liye sıradan bir insan gibi kendi çıkarı için oy verdiğini hatırlatıyor. Bu yüzden, Karamollaoğlu küfür kıyamet hakaretlere muhatap oluyor. Saadet, insanlara gördüklerine zor tahammül edebilecekleri bir ayna tutuyor. Maddi çıkarlar için davadan vazgeçtiklerini adeta gözlerine sokuyor. AKP'lilerin son 16 yıldır yaşadıkları bolluk ve berekete gözünü diken diğer siyasi partilerden farklı olarak, Saadet, AKP'lilerin bütün bu dünya nimetlerinden faydalanırken kendilerini avuttukları davanın ve bu davanın ahlaki konforunun sahibi olduğunu iddia ediyor.

Bu basit bir şey değil. Ali Şeriatî ve Nurettin Topçu okumuş insanlarız. İslamcılığın, varoluşu fiziksel ihtiyaçların tatmininden ibaret gören görüşleri nasıl aşağıladıklarını biliyoruz. Saadet, AKP'li seçmeni tam olarak bu noktaya sıkıştırıyor ve onları bir varoluş krizine sürüklüyor. Bu yazıyı özetlemek için sanırım Albert Camus'dan yardım almak zorundayım. Zira, Saadet'in AKP'lilere yaşattığını ve AKP'lilerin bunun karşılığında Saadet'e duyduğu öfkeyi daha iyi anlayacak kelimelerim yok.

"Nice suçlar işlenmiştir, yalnızca bunları işleyenler kusurlu olmaya dayanamadıkları için! Vaktiyle bir sanayici tanıdım, mükemmel, herkesçe sevilen bir karısı vardı, ama adam yine de aldatıyordu karısını. Bu adam, haksız olduğu için, bir erdem beratı alamadığı ya da bu berata layık olmadığı için, sözcüğün tam anlamıyla kuduruyordu. Karısı mükemmel davrandıkça, o büsbütün kuduruyordu. Sonunda haksızlığı kendisi için dayanılmaz bir hal aldı. O zaman ne yaptı dersiniz? Onu aldatmaktan vaz mı geçti? Hayır. Öldürdü onu."

Ünlülere kızmanın dayanılmaz cazibesi ve öfkenin kıymeti üzerine

Ünlüler dönüp dolaşıp neden kanaat arz ederken, şecaat serdediyor muhtelif havuz medyasında? Bunun esbab-ı mucibesi nedir? Cevabı çok basit. Ünlüler, adı, mesleği, geçmişi, politik angajmanı ne olursa olsun hınç paratoneri işlevi görüyor. Bir otokratın en iyi bildiği şey, öfkeyi üstüne çekmemektir...

Seda Sayan'a kızmayın hanımefendiler, beyefendiler, Orhan Gençbay'a hele hiç aldırmayın, Yavuz Bingöl mü, "o da kimmiş" deyip geçiverin. Saray salonlarında arzı endam eden, saray sayfalarında, pardon yandaş medya köşelerinde şecaat arz eden, saray fikir sorucularına kanaat belerten, reisin sofrasında adı az duyulan meyve dişleyen şarkıcı, türkücü, gitaracı, futbolcu, sepetçi, sütçü, filmci, oyuncu, oyuncakçı kim varsa "he" deyin geçin. Kızmayın onlara, hele de sosyal medya kanallarında onlara hiç saldırmayın, sardırmayın, öfkenizi, kininizi, hıncınızı onlardan çıkarmayın. Onlar ki şairin dediği gibi "toprakta karınca, suda balık, havada kuş kadar çokturlar" artık. Yine şairin dediği gibi "korkak, cesur, cahil,

TEZCAN DURNA

31 EKİM 2018

hakîm ve çocukturlar ve kahreden onlardır” ancak “yaratan” onlar değildir. Nazım bu dizeleri Türk köylüsü için yazdığından dolayı “yaratan onlardır” der. Zira Türk köylüsü tüm arızalarına rağmen yaratandır, üretendir, çalışandır. Ama mevzumuz o değil şimdi. Mevzumuz malum. Yukarıda saydığımız zatı şahaneler yaratan değildir artık. Aralarında kuşkusuz bir zamanlar yaratan vardır, ancak yaratamamaya başlayınca kendini başka şekilde var etmeye çabalayanlardır onlar. Bu yüzden aldırmayın onlara. Boşuna moralinizi bozmayın, boşuna sınırlerinizi germeyin. Hele ki öfkedenizi boşu boşuna bu şahanelere yöneltmeyin. Zira öfke hele ki bu zamanda çok kıymetli bir duygudur, yöneleceği yer ve zaman doğru olduğu sürece.

Şu dar zamanlarda, şu zor durumlarda, şu herkesin herkese kuşkuyla baktığı, herkesin herkesi gammazlamaya fena halde meyilli olduğu, herkesin herkesi her an linç etmeye hazır olduğu bu berbat zamanlarda öfke bir yandan tehlikeli, diğer yandan çok kıymetli bir duygu. Öfke akacak doğru kanal bulursa çok şeyi değiştirebilir. Tarihte de çok şeyi değiştirmiştir. Halkın yokluk içinde debelendiği, adaletsizliğin ayyuka çıktığı dönemlerde öfke bir şekilde doğru kanaldan aktığı zaman devrimlere yol açmıştır. Fransız Devrimi, Patrona Halil İsyanı, Ekim Devrimi ve daha nice değişime yol açan hareketlenmeler, kitlelerin öfkesinin enerjiye dönüştüğü tarihsel anlara denk düşer.

Ancak şu zor zamanlarda, muktedirin bir dediğinin iki edilmediği, her anlattığında hikmet bulunduğu bu dönemde kimsenin öfkesi doğru kanala yönelmiyor. İster korkudan ister kanıksamadan kaynaklansın, öfkesini doğru kanala akıtamayan kişi ya da gruplar, kendilerinden daha güçsüz olanın üstüne abanıyor. Yolu kapatan polise, örneğin dert anlatmaya çalışan bir kadın, derdini anlattığını düşünüp yoldan geçebilecek hale geldiği anda, arkasından gelenin derdini anlatmaya çalışmasına tepki gösterebiliyor. Zira kendi işi daha aceledir, örneğin polisin toleransıya gireceği sokağın üstündeki evden hasta bir yakınını alacaktır. Arkasındaki “benim de iş yerim orada, ben de işe yetişmeliyim, ben de bir zahmet yoldan geçeyim” dediği anda öfkesini yolu kapatan polisten arkasında duran sıradan yurttaşına yöneltebilir. Zira onun işi dünyanın en önemli işidir. O anda aklına bir an olsun o yoldan geçemeyenlerle bir olup aynı dili konuşup polise birlikte dert anlatalım fikri gelmez. Örgütsüzlük içine işlemiştir,

“
Öfke akacak doğru kanal bulursa çok şeyi değiştirebilir. Tarihte de çok şeyi değiştirmiştir. Halkın yokluk içinde debelendiği, adaletsizliğin ayyuka çıktığı dönemlerde öfke bir şekilde doğru kanaldan aktığı zaman devrimlere yol açmıştır. Fransız Devrimi, Patrona Halil İsyanı, Ekim Devrimi ve daha nice değişime yol açan hareketlenmeler, kitlelerin öfkesinin enerjiye dönüştüğü tarihsel anlara denk düşer.”

//

Ne de olsa bir zamanların reyting rekortmeni olmuş dizisinde sürekli denildiği gibi “ağzımızın tadı bozulmasın Ali Rıza Bey” diyerek durum her zaman idare edilmelidir. Ancak öfkeden herkes burnundan solumaktadır. Öfkeler bir yerlere yönelmelidir. Neden çünkü öfke, tıpkı libido gibi dizginlenemez bir enerji barındırır içinde.

gemisini kurtaran kaptan sözünü iyice kanıksamıştır. Yıllardır büyükleri “sen kendi başının çaresine bak” demiştir. Yoldan geçerken dayak yiyen hemcinsinin yüzüne bile bakmadan yoluna devam etmesi de bu yüzdendir. En iyi ihtimalle şahit yazarlar zira. Otobüste doğru durakta indirilmeyip, otobüsün şoförüne bunun hesabını soran yolcuya, diğer yolcuların tepki göstermesi de bu yüzdendir. Zira diğer yolcuların acelesi vardır. Bir an önce eve gidip, yemek yapması ya da çocuğunu okuldan ya da her neredeyse oradan alması gereklidir. Aklına şoföre hesap soran kişinin başına gelen şeyin on dakika sonra kendisinin de başına geleceği hiç gelmez. Bu nedenle o anın atlatılmasıdır önemli olan, şoförün o andaki keyfinin kaçmamasıdır gerekli olan. Zira şoförün tepesi atarsa, el frenini çekip otobüsü kenara çeker ve belki de büyük kavga çıkarabilir. Çıkan büyük kavganın ise hiç kimseye yararı olmaz. Hatta kavga eğer güçlüye karşı veriliyorsa büyük zararlar ortaya çıkabilir. Şoför örneğin belinden silahını çıkarıp havaya bile ateş edebilir, hiç değilse kendisine tepki gösteren kişiye kafa atabilir, hatta ona destek verene de yönebilir şoförün tekinsiz öfkesi. Ortalık kana bulanabilir. Diğer yolcuların günü mahvolabilir ve hatta hepsini şahit yazıp karakolda sabah-latabilirler. Bütün bunlardan dolayı haklı olan yolcuya destek vermek yerine, ona “uzatmanın alemi yok, şoförü meşgul etmeyin” denilerek durum geçiştirilmelidir. Ne de olsa bir zamanların reyting rekortmeni olmuş dizisinde sürekli denildiği gibi “ağzımızın tadı bozulmasın Ali Rıza Bey” diyerek durum her zaman idare edilmelidir. Ancak öfkeden herkes burnundan solumaktadır. Öfkeler bir yerlere yönelmelidir. Neden çünkü öfke, tıpkı libido gibi dizginlenemez bir enerji barındırır içinde.

Bu nedenle yine tekrar ediyorum hanımefendiler, beyefendiler Ara Güler’e kızmayın, Neşe Karaböcek’e aldırmayın. Bu isimlerin hiç birisinin önemi yoktur. Önemli olan otokrata yönelmesi gereken öfkenin bunlara yönelmesidir. Otokrat, diktatör, popülist, adına ne dersiniz deyin, önemli değildir. Bence sadece dediğim dedikçi deyin. Dediğim dedikçiye yönelmesi gereken öfkenizi bu aciz kullara, sıradan şarkıcı, türkücü, yazıcı, müzikçi, her neciye işte onlara yöneltmeyin. Çünkü bu sıradan insanlara bizler politik misyon yüklüyoruz. Yüklediğimiz bu misyon hem o kişilerde hem de bizlerde bir vehme yol açıyor. Bu vehim onlara muhalif kimliği yüklememize neden oluyor. Sanatçı olmak, akademisyen olmak, müzisyen, yazar, şarkıcı, türkücü her neyse işte kişiye

özünde muhalif olma konumu vermez. Meslekle, yapılan işle, hatta ve hatta geçmişte muhalif olmakla şimdi muhalif olmak arasında zorunlu bir illiyet bağı yoktur. Muhalif olmak, haksızlığa, hukuksuzluğa karşı olmak, yazıyor çiziyor olmanın, iki kelimeyi bir araya getiriyor olmanın zorunlu koşulu değildir ya da tersi. Muhalif olmak, her koşulda muhalif olmak, illa ki sınıfsal da değildir. Örneğin Marki de Sade, soylu sınıfına ait olmasına rağmen eski rejimin en azılı muhalifi olmuştur. Ancak devrimden sonra devrimin öncüleri arasındaki Jakobenlerin de en katı muhalifi olmuştur. Bu nedenle en radikal kitaplarını hapiste yazmıştır. Termidor darbesinden sonra Napolyon Bonapart zamanında da yargılanmaksızın hapse atılmıştır. Neyse mevzumuzun merkezi elbette Sade değil. Ancak bu bir örnektir. Buna benzer örnekler daha çoğaltılabilir.

Gelelim tekrar ünlülerimize... Ünlüler dönüp dolaşıp neden kanaat arz ederken, şecaat serdediyor muhtelif havuz medyasında? Bunun esbab-ı mucibesi nedir? Cevabı çok basit. Ünlüler, adı, mesleği, geçmişi, politik angajmanı ne olursa olsun hınç paratoneri işlevi görüyor. Bir otokratın en iyi bildiği şey, öfkeyi üstüne çekmemektir. Hele de hakikatin, politik hakkaniyetin, kolektif iradenin darmadağın olduğu bir dönemde otokratın en mühim mahareti öfkeyi başkalarının üstüne yöneltmektir. Bu yüzden faizlerin yükselmesi dış güçler yüzündendir. Dolar Brunson yüzünden yükselir, hele ki enflasyon faiz canavarı yüzünden fırlamıştır.

Peki ünlüyü kanaat arz etmeye yönelten motivasyon nedir? Sadece üzerine öfkeyi çekmek için mi yapar bunu? Yani ünlüler kendilerini reisleri uğruna feda mı ederler? Elbette hayır. Bu motivasyonu yine iki duyguyla açıklayabiliriz. Birincisi korku, diğeri heves. Bir ünlü öncelikle artık esamisi okunmamasından korkar, sonra dizilerde rol alamamaktan, devamında konserlerinin iptal edilmesinden korkabilir, elbette bu korkuyu çeşitlendirmek mümkündür. Bu korkuya hele de heves eklenirse, ünlü kanaat sorucuların karşısında bülbül kesiliverir. Kanaati sorulan herkesin uzman kesildiği ülkemizde ünlünün uzman kesilmesi; sosyal bilimci, psikolog, tarihçi, hatta ve hatta atom fizikçisi olması işten bile değildir. Bu nedenle ünlünün hevesleri ve korkuları olan bir fani olduğunu unutmadan onları değerlendirmek gerekir. Ez cümle öfke kıymetli bir duygudur, ama heves ve korku insanı rezil eder, gönüllü kulluğa sevk eder.

//

Bir otokratın en iyi bildiği şey, öfkeyi üstüne çekmemektir. Hele de hakikatin, politik hakkaniyetin, kolektif iradenin darmadağın olduğu bir dönemde otokratın en mühim mahareti öfkeyi başkalarının üstüne yöneltmektir. Bu yüzden faizlerin yükselmesi dış güçler yüzündendir. Dolar Brunson yüzünden yükselir, hele ki enflasyon faiz canavarı yüzünden fırlamıştır.

//

Kadın sahiplenir, erkek teslim olur

Bakmayın siz aksini söyleyene, sevişmek erkek için çileli bir iştir. Kadına sahip olan, kadını teslim alan erkek yoktur. Aksine; erkek spermleriyle, cinsel organıyla kadına sığınandır; kadın onları teslim alır ve neslin devamı konusunda, emanete ihanet edilmediğini döl alarak gösterir.

GÜLGÜN TÜRKÖĞLU

Dişillik ve erillik eşit iki prensiptir. Birlikteliklerinden anlayış doğar. Sembollerle anlatılırlar.

Bu sembolleri çözmek, kendi kitabımızı okumak demektir.

Sahiplenici dişil yanımız, bir an önce ait olduğu yere dönme çabasındaki eril yanımızı teslim alır. Erkeklerin akıllarının, sağlıksız bir sıklıkta sekste olmasının temelinde, tamamlanmak için ait oldukları yere geri dönüş çabası; kadınların eşlerini, evlerini, çocuklarını sağlıksız, giderek erkeksi bir biçimde sahiplenmelerinin ardında ise tamamlanmak için bekleyişleri vardır.

Böylece, tereddütsüz bir biçimde, kendi dişil yönü ile tanışıklığı artan erkeğin giderek cinsellik cenderesinden kurtulacağını; yine

kendi dişil yönü ile barışan kadının ise yakın ilişkide bulunduğu kişilere özgürlüklerini tanıyacağını söylemiş oluyorum.

Aidiyetten söz edebilmek için, ait olunan yerin terk edilmiş olması veya ait olunmayan bölgeden ait olunan bölgeye geri dönmüş olması gerekir. Taalluk eden: hareket, sperm.

Sahiplik ise birincil olarak arkadaş, dost, yar anlamlarına gelir; sahabe örneğinde olduğu gibi. İkincil olarak malik olma anlamındadır: hareketsizlik, kapsayıcılık, yumurta. Yersiz böbürlenmelerin önüne geçmek için “Malikel Mülk” ismi hatırlanabilir, “Mal sahibi mülk sahibi hani bunun ilk sahibi” mantra gibi tekrarlanabilir. Bu bilinçle, kadın sahiplenir diyorum, sahip olmak ister değil! Yaratan onunla rahim ismini paylaşmıştır; merhamet etmektir sahiplenmek; boyun eğmektir. İstemek ise bilinç içerir; bu nedenle sahip olmayı istemek kültürel kaynaklıdır.

Dişil yöne ulaşmak, ona temas etmek pek kolay değildir; peygamber devesi misali, çiftleşme sonrası kelleyi alır. Kellesi gidenler, böyle daha güzel olmuşlardır: anlayışlı, kapsayıcı, bağışlayıcı, zarif. Az da olsa vardılar. Bu böyle biline! Hatırlamıyoruz ama fiziksel gerçeklik olarak, hepimiz, istisnasız olarak benzeri bir aşamadan geçtik. Yumurta olan yanımız, döllenebilmek için sperm olan yanımızın kuyruğunu girişte kesti attı.

Tarihsel olarak kadının güç ve üretim araçları açısından düşünülduğünde nasıl da bilinçli olarak azımsandığını hatırlatan Engels'ten başlayarak, “Kadınlara karşı saldırgan, küstah ve aşağılayıcı erkekler aslında bir iktidarsızlık endişesi içindedirler” diyen feminist filozof Simone de Beauvoir'a kadar genişleyen bir yelpaze içinde istediğimiz pozisyonu alabiliriz. Psikoloji alanında ilerleyip erkeğin hadım edilme/kastrasyon korkusu/kompleksinin kadın düşmanlığı olarak yansıtılmış olduğundan da dem vurabiliriz. Böylesine “pozisyon almalar” sorunun dışsal ve çözümsüz kalmasına neden olacaktır.

Bir seçenek olarak, Georges Bataille'ın “Biri ötekinin içinde kaybolan karşı cinslerden iki birey, birlikte ikisinden de değişik yeni bir birey oluştururlar” diyerek fiziksel bedende başarılı olarak işaret ettiği üremenin, ruhsal olarak da geçerli olup olmadığının peşine düşebiliriz. Kısaca ve çok yüzeysel bir ifade

//

Hatırlamıyoruz ama fiziksel gerçeklik olarak, hepimiz, istisnasız olarak benzeri bir aşamadan geçtik. Yumurta olan yanımız, döllenebilmek için sperm olan yanımızın kuyruğunu girişte kesti attı.

//

ile, bu seçenek; yol, hakikat arayışı, kendini tanıma vb isimler alır.

Binaenaleyh bu aşamada mitlere değinmeden geçemeyiz.

İnnana kültüründe, Platon'un diyaloglarında aktarılan mitlerdeki Androjenik yani çift cinsiyetli karakterlerden; Hesiod teogonisi ve kozmogonisinde, Partenogenez olarak sözü edilen aseksüel üreme yetisindeki yaratıklardan (ki bu üreme tarzı hâlen bazı organizmalar için geçerlidir); Ovidius'un, "Metamorfozlar"ındaki Hermafrodit karakterlere kadar işte bu içsel arayış anlatılmaktadır.

Hatta, dinler olarak anlatılanın; hakikatine ermek; aslına dönmek anlamındaki tek bir ezoterik (batını) din olduğundan da söz edilir.

Âdem'in kaburgasından yaratılan Havva miti de böyledir. Havva, nefstir. Nefs dışıldır. Her erkekte nefis vardır. Havva, Âdem ile Cennet'i terk etmek zorundaydı; çünkü zaten ondan ayrı değildi. Âdem'in Havva'ya meyli olmasaydı, böylece cennetten düşmeselerdi Cennet'i de bilemezdik. Yedikleri, elma ağacının meyvesi değil, bilgi ağacının meyvesidir. Birliktelikleri, bilinenin, Bilen'in mükemmelliğine ayna olması açısından, özünde kusursuz bir denge hâli yani itidâldir. Her birimiz hem Âdem hem de Havva'yız.

Tarihsel süreç içine, dişil-eril dengesinin kurulamadığı her eylem nedeni ile günâhkâr olduk, cezalandırıldık ve bedel ödedik,

aynen Şu anda da devam ettiği gibi. Bu hassas dengeyi kuramayan kişi, her zaman cenneti terk etmektedir.

Cenneti, yalnızca bir kez değil, hergün defalarca terk ederiz. YaratılıŐın cennet olan kısmı, içi dişil, dışı eril olan idi. Zihnimizin ürünü olan her düşünce, eril; vicdanımızın ev sahipliği yaptığı her konuk, diŐildir. Arapça Zât'ın dişil bir sözcük olması anlamlıdır. Bu nedenle, "Allah vicdan sarayında yaşar" der İsmail Emre. Eylem eril olandır, her kadında bu yetenek vardır. Bu anlatım, beden üzerinden olan bir anlatım değildir.

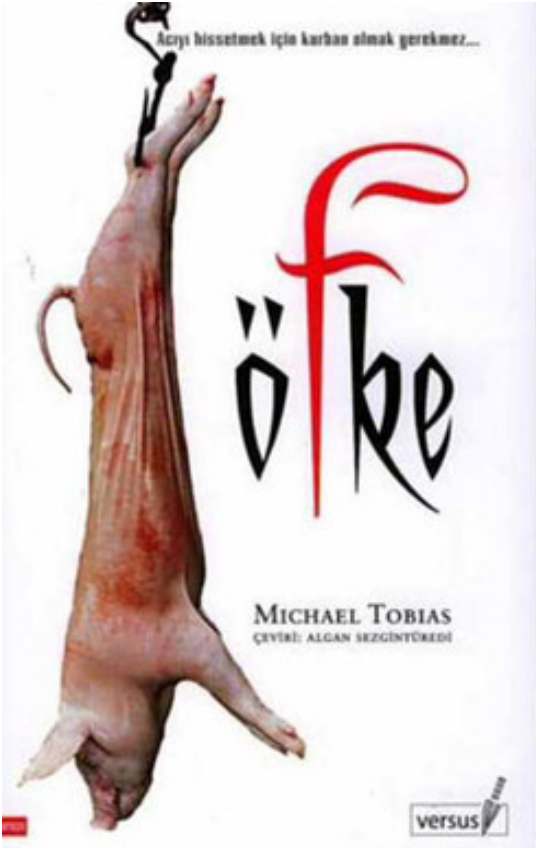
Ana Tanrıça'nın mabedine, vicdan sarayına riyâ giremez. Özüne dönük olmayan, eş deyişle; nitelikten daha çok niceliğe; ilkeden daha ziyade çıkara yönelik eylemlerimizin hesabını yine kendimize vermek zorunda kalırız: bütünlüğümüz parçalanır, huysuzlaşırız.

İç âlemimizde dişil yanımıza yaptığımız bu vefasızlık; kadına Őiddet gibi ağır bedellerle topluma yansır; dişil olanı hep baskılar, büyümesine izin vermezsek, dişil yanımız çocuk kalır, istismara uğrar; tecavüzler artar. Bunu iŐitmemi sağlayarak beni uyandıran Cânım Dostum Metin Bobaroğlu'na minnettarım; taşınacak yük değil vesselam.

Dişil yönü ile teması yetersiz olan erkeklerin öfkeli, saldırgan, çocuksu, cinsiyet ayrımcı olmaları, arayıcı yani eril yönlerinin zayıflığından kaynaklanır. Üzücü bir paradoks ama nasıl da ibretlik! Korkak olur böyle erkekler; güçlü kadınları sevmezler; olanak buldukça onları baskılamayı, bulamadıklarında ise etiketlemeyi, kategorize etmeyi tercih ederler.

Bakmayın siz aksini söyleyene, sevişmek erkek için çileli bir iştir. Kadına sahip olan, kadını teslim alan erkek yoktur. Aksine; erkek spermleriyle, cinsel organıyla kadına sığınandır; kadın onları teslim alır ve neslin devamı konusunda, emanete ihanet edilmediğini döl alarak gösterir. Muktedir olmaya esir, biçare erkek kendinden geçmediği, kendisini tamamen kaybetmediği takdirde, canlılık nasıl devam etsin? Ne tezat! İŞte, kendisinde olamadığı, o en hassas olduğu yerde, kadın erkeğini Őefkatle, tam bir kabulle alabilmeli. Muzaffer orduların komutanları gibi değil.

Kitaplarda 'Öfke'...

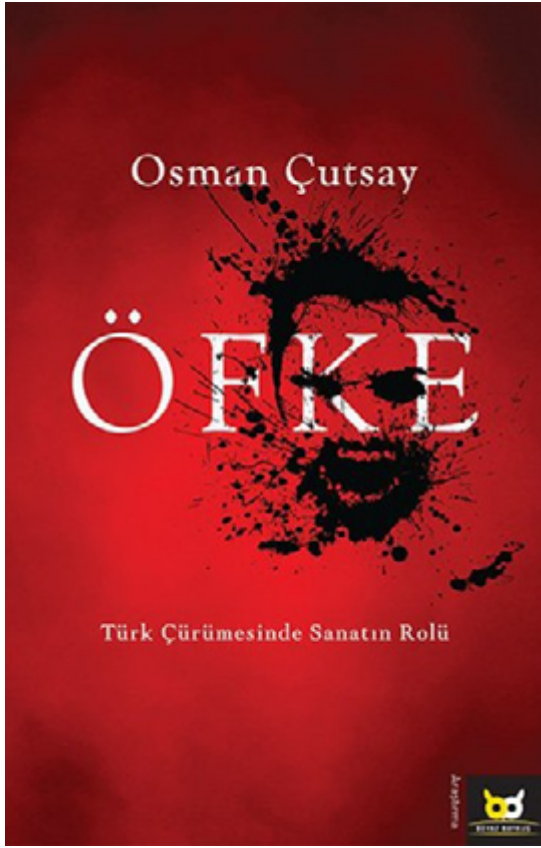
Öfke

Yazar: **Michael Tobias**
Çevirmen: **Algan Sezgintüredi**
Yayınevi: **Versus Kitap**
Baskı Yılı: **2006**
Sayfa Sayısı: **335**

Öfke

Yazar: **Philip Roth**
Çevirmen: **Şeyda Öztürk**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Baskı Yılı: **2012**
Sayfa Sayısı: **144**

Öfke

Yazar: **Osman Çutsay**
Yayınevi: **Beyaz Baykuş**
Baskı Yılı: **2015**
Sayfa Sayısı: **448**

Ölümcül Düşman Öfke

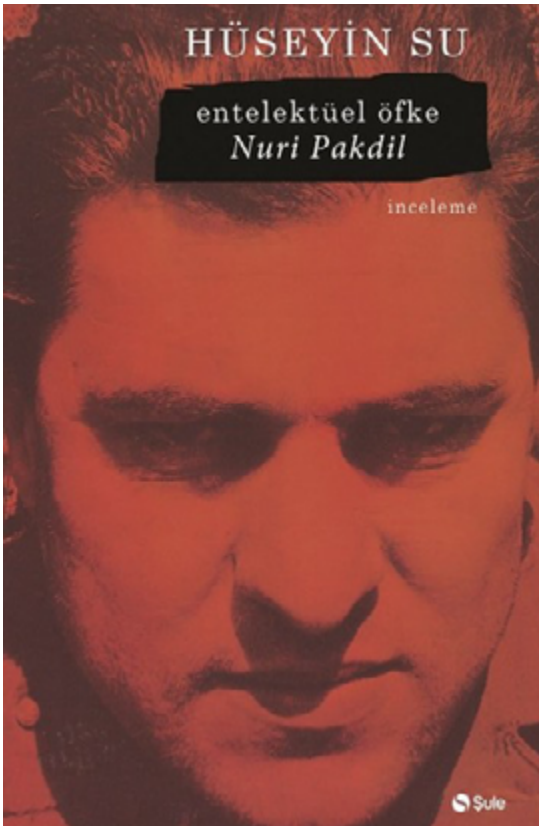
Yazar: **M. K. Gupta**
Yayınevi: **Platform Yayınları**
Baskı Yılı: **2008**
Sayfa Sayısı: **62**

Kitaplarda 'Öfke'...

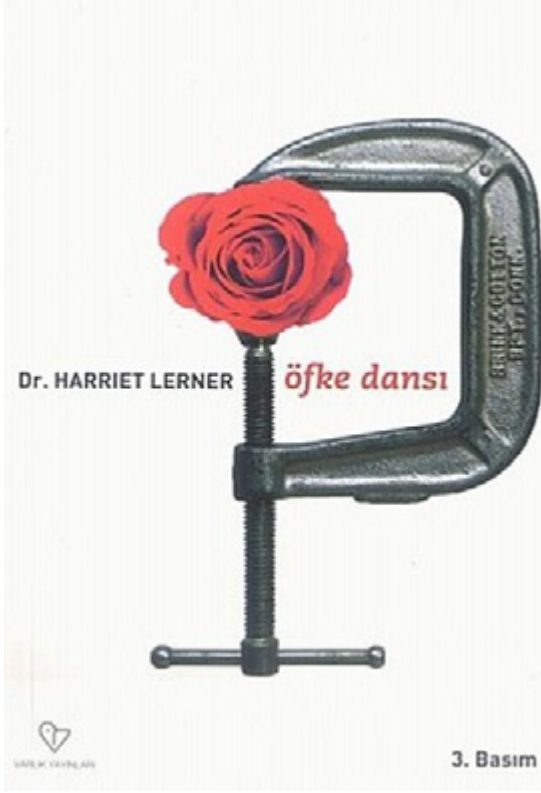
Dönüşüm Öfke

Yazar: **Doc Childre , Deborah Rozman**
Çevirmen: **Dilek Boyraz**
Yayınevi: **Sola Unitas**
Baskı Yılı: **2017**
Sayfa Sayısı: **208**

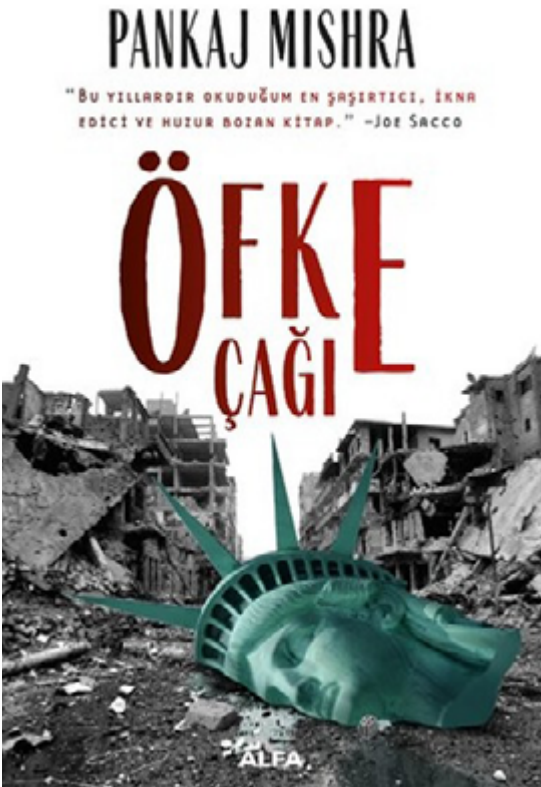
Entelektüel Öfke

Yazar: **Hüseyin Su**
Yayınevi: **Şule Yayınları**
Baskı Yılı: **2018**
Sayfa Sayısı: **283**

Öfke Dansı

Yazar: **Dr. Harriet Lerner**
Çeviren: **Sinem Gül**
Yayınevi: **Varlık Yayınları**
Baskı Yılı: **1999**
Sayfa Sayısı: **199**

Öfke Çağı

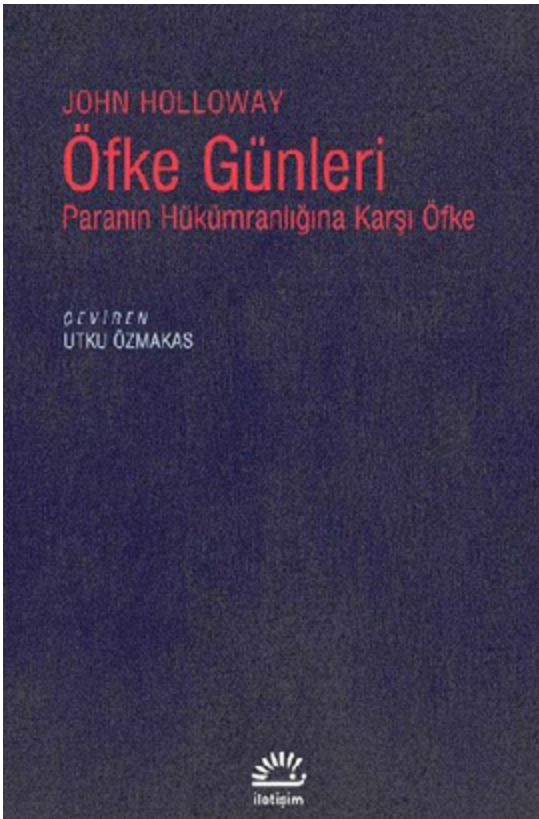
Yazar: **Pankaj Mishra**
Yayınevi: **Alfa Yayıncılık**
Baskı Sayısı: **2018**
Sayfa Sayısı: **392**

Kitaplarda 'Öfke'...

Öfke Dili

Yazar: **Cemal Dindar**
Yayınevi: **Cadde Yayınları**
Baskı Yılı: **2011**
Sayfa Sayısı: **205**

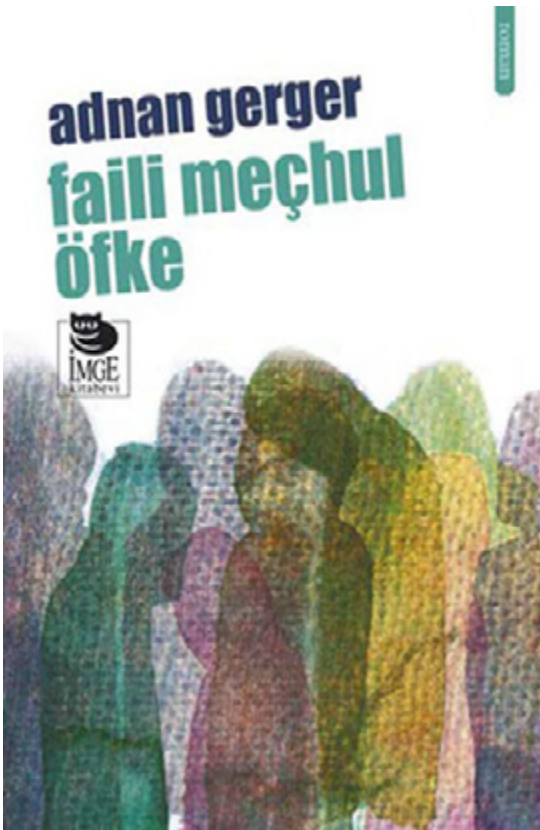
Öfke Günleri

Yazar: **John Holloway**
Çeviren: **Utku Özmkas**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Baskı Yılı: **2017**
Sayfa Sayısı: **86**

Seks ve Öfke

Yazar: **Eve Babitz**
Çeviren: **Yağmur Atalık**
Yayınevi: **Sola Unitas**
Baskı Yılı: **2018**
Sayfa Sayısı: **208**

Faili Meçhul Öfke

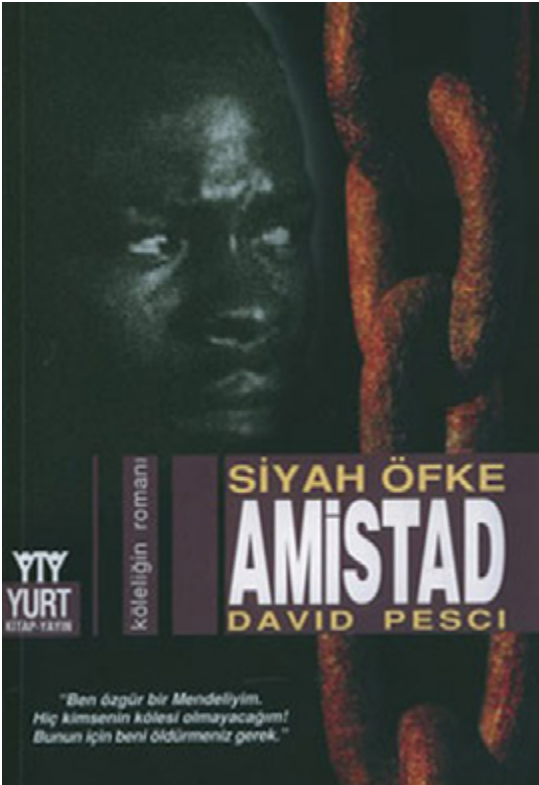
Yazar: **Adnan Gerger**
Yayınevi: **İmge Kitabevi**
Baskı Sayısı: **2010**
Sayfa Sayısı: **440**

Kitaplarda 'Öfke'...

Ses ve Öfke

Yazar: **William Faulkner**
 Çevirmen: **Rasih Güran**
 Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
 Baskı Yılı: **2018**
 Sayfa Sayısı: **294**

Siyah Öfke:Amistad

Yazar: **David Pesci**
 Çevirmen: **Özgür Çelebi**
 Yayınevi: **Yurt Kitap Yayın**
 Baskı Yılı: **2004**
 Sayfa Sayısı: **394**

Alaca Bir Öfke

Yazar: **Hikmet Çetinkaya**
Yayınevi: **Cumhuriyet Kitapları**
Baskı Yılı: **2009**
Sayfa Sayısı: **172**

Öfke ve Tahammülsüzlük

Yazar: **William Davies**
Çevirmen: **Duygu Günkut**
Yayınevi: **Kuraldışı Yayınları**
Baskı Sayısı: **2017**
Sayfa Sayısı: **320**

Kitaplarda 'Öfke'...

MICHAEL WOLFF

ATEŞ VE ÖFKE

**TRUMP BEYAZ SARAYI'NIN
İÇYÜZÜ**

Ateş ve Öfke-Trump Beyaz Sarayı'nın İçyüzü

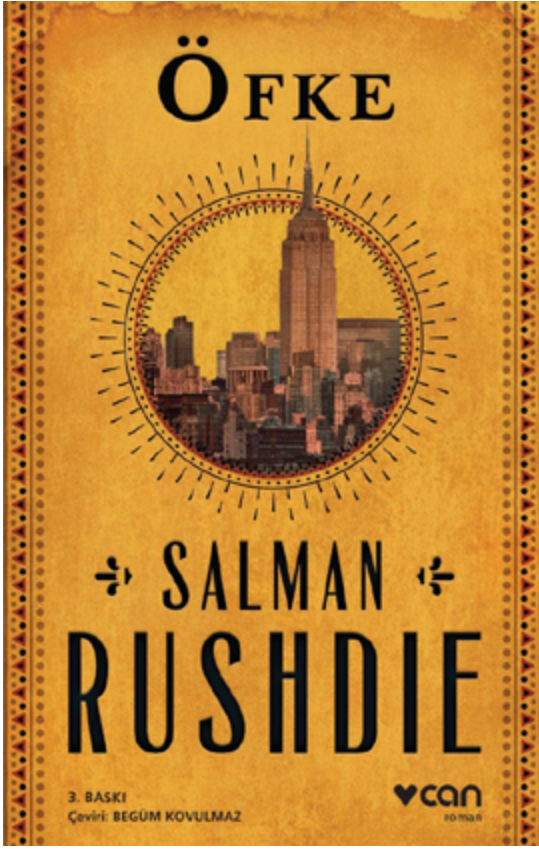
Yazar: **Michael Wolff**
Çevirmen: **Cesi Mizrahi**
Yayınevi: **Doğan Kitap**
Baskı Yılı: **2018**
Sayfa Sayısı: **344**

Bi'at ve Öfke/Recep Tayyip Erdoğan'

Yazar: **Cemal Dindar**
Yayınevi: **Telos Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2014**
Sayfa Sayısı: **395**

Kitaplarda 'Öfke'...

Öfke

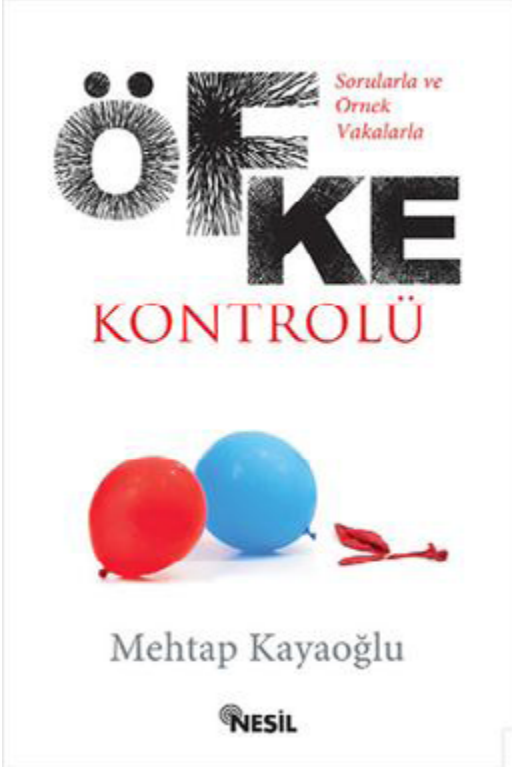
Yazar: **Salman Rushdie**
Çevirmen: **Begüm Kovulmaz**
Yayınevi: **Can Yayınları**
Baskı Yılı: **2018**
Sayfa Sayısı: **346**

Siyah Öfke

Yazar: **Mustafa Demirci**
Yayınevi: **Çizgi Kitabevi**
Baskı Yılı: **2017**
Sayfa Sayısı: **318**

Kitaplarda 'Öfke'...

Sorularla ve Örnek Vakalarla Öfke Kontrolü

Yazar: **Mehtap Kayaoğlu**

Yayınevi: **Nesil Yayınları**

Baskı Yılı: **2012**

Sayfa Sayısı: **216**

Öfke

Yazar: **Blandina Franco**

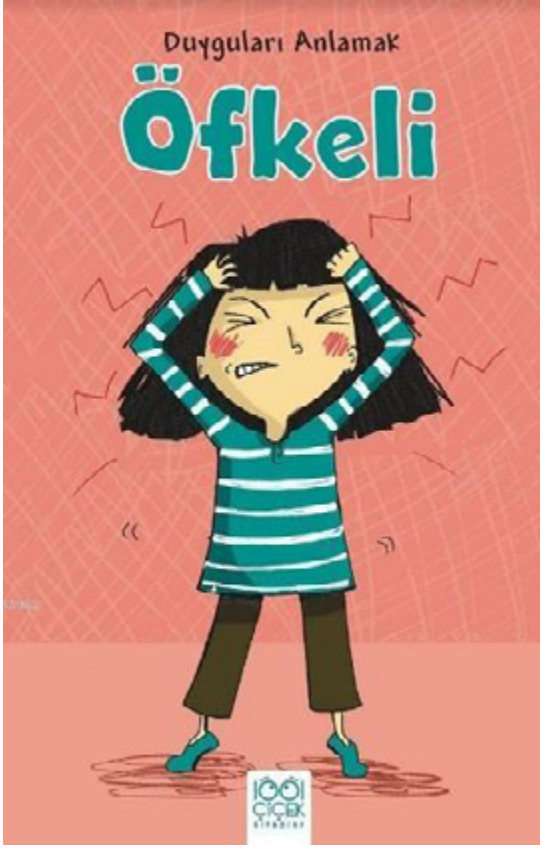
Çevirmen: **Özgür Gökmen**

Yayınevi: **Desen Yayınları**

Baskı Yılı: **2018**

Sayfa Sayısı: **40**

Kitaplarda 'Öfke'...

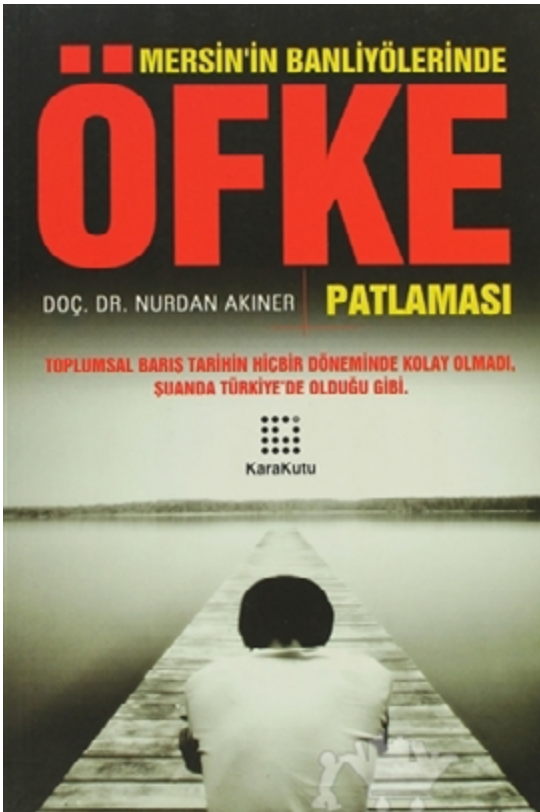
Duyguları Anlamak ; Öfkeli

Yazar: **Isabel Thomas**

Yayınevi: **1001 Çiçek**

Baskı Yılı: **2017**

Sayfa Sayısı: **24**

Mersin'in Banliyölerinde Öfke Patlaması

Yazar: **Doç. Dr Nurdan Akiner**

Yayınevi: **Karakutu Yayınları**

Baskı Yılı: **2010**

Sayfa Sayısı: **240**